

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ

ΡΕΒΒΕΖΙΚΑΣ ΝΙΚΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- 1.1 Ορισμός του τουρισμού και η εξέλιξή του σε σύγχρονο οικονομικό φαινόμενο.....σελ 2
1.2 Η διάκριση του σε βασικές κατηγορίες.....σελ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- 2.1 Τουρισμός και Ελλάδα.....σελ 5
2.2 Στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης του Ελληνικού τουρισμού 2004 – 2006.....σελ 6
2.3 Τουρισμός – Σχέδιο ανάπτυξης 2000 - 2006 .....σελ 8
2.4 Συνέδριο για τον τουρισμό της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος
.....σελ10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

- 3.1 Κύριοι φορείς τουρισμού.....σελ 13
3.2 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.....σελ 19

Β ΜΕΡΟΣ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

1. Γεωγραφικά και ιστορικά χαρακτηριστικά.....σελ 24
2. Γεωμορφολογικά και υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά.....σελ33
3. Κλιματικά και μετεωρολογικά χαρακτηριστικά.....σελ38
4. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά.....σελ42
5. Μέσα μαζικής μεταφοράς.....σελ55
6. Χρήσεις γης.....σελ 59
7. Τουρισμός.....σελ 60
8. Πολιτισμός.....σελ 70
9. Αθλητισμός.....σελ 77
10. S.W.O.T.....σελ 81

Γ ΜΕΡΟΣ

Ταυτότητα έρευνας –Ερωτηματολόγιο – Συμπεράσματα - Προτάσεις

1. Ταυτότητα έρευνας.....σελ 97
2. Συμπεράσματα.....σελ 106
3. Προτάσεις.....σελ 107
4. Γενικά συμπεράσματα.....σελ 108
5. Βιβλιογραφία.....σελ 109
6. Παράρτημα.....σελ 110

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εποχή μας ο τουρισμός έχει μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη ενός τόπου δεδομένου ότι, οι συνήθως άμεσες συνέπειές του έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην περιοχή και στους κατοίκους της

Για τον λόγο αυτό, τόσο οι κρατικοί όσο και τοπικοί φορείς κάνουν ορατές προσπάθειες για την ανάπτυξη ενός τόπου προσελκύοντας με κάθε δυνατό τρόπο τουρίστες ακόμα και όταν η περιοχή δεν έχει τουριστικά αξιοθέατα ή φυσικά τόπια

Στην Ελλάδα όμως όπου τα φυσικά τόπια και τουριστικά αξιοθέατα είναι πολλά και πλούσια, ο τουρισμός είναι ένας τομέας με μεγάλη σπουδαιότητα. Πριν από δυο χρόνια στους Ολυμπιακούς αγώνες το σλόγκαν ήταν "Ζήσε το μύθο σου στην Ελλάδα". Όσοι μας επισκέπτονται, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα μας ξαναεπισκεφθούν, είτε για να ξαναζήσουν τον μύθο τους, είτε για να ανακαλύψουν κάποια απ τα μέρη που δεν μπόρεσαν τις προηγούμενες φορές. Και αν είναι κάτι στο οποίο όλοι συμφωνούν, είναι ότι φεύγοντας ανεξάρτητα από το πόσες φορές έχεις επισκεφθεί τη χώρα - έχεις πάντα την αίσθηση ότι κάποιο μεγάλο κομμάτι της το έχεις "χάσει" και άρα υπάρχουν πάντα πολλοί λόγοι για να επιστρέψεις ξανά.

Ελλάδα και τουρισμός είναι δυο έννοιες που συνδέονται άμεσα φέροντας στο νου συνειρμούς από εικόνες, ήχους, πρόσωπα, μέρη, κ φυσικά τοπικές παραδοσιακές γεύσεις. Το μεσογειακό κλίμα, οι καθαρές παραλίες, τα πανέμορφα νησιά, ο ήλιος, η ιστορία κ τα μνημεία και η παραδειγματική φιλοξενία των Ελλήνων είναι όλα αυτά που προσελκύουν ολοένα και περισσότερους τουρίστες – φίλους να γνωρίσουν την Ελλάδα μας κ να μας επισκεφτούν ξανά.

Στόχος της εργασίας είναι να αναδειχθεί ο τουρισμός και συγκεκριμένα, του Πειραιά και των νήσων του Σαρωνικού, μέσα από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας αλλά και την πρωτογενή έρευνά , και να παρουσιαστεί η δυναμική του τουρισμού και τι μπορεί να προσφέρει στη τοπική ανάπτυξη.

Η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη. Το **A** μέρος περιλαμβάνει 3 Κεφάλαια όπου αναλύεται ο τουρισμός και έννοιες όπως αυτή της ανάπτυξης, της ολοκληρωμένης Τοπικής Ανάπτυξης, της ενδογενούς ανάπτυξη και της αειφόρου ανάπτυξης. Γίνεται εκτεταμένη αναφορά στους κύριους φορείς τουρισμού όπως και τις εναλλακτικές του μορφές , τον ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ανάπτυξη και προβολή του τουρισμού και της υπηρεσίες της. Στο **B** μέρος γίνεται ανάλυση, συγκεκριμένα για τον Πειραιά και την περιοχή του Σαρωνικού, τη πληθυσμιακή σύνθεση, τα πολιτιστικά στοιχεία τους, τις τουριστικές υποδομές, τους πόλους έλξης, τα δυνατά- αδύνατα σημεία τους και τις ευκαιρίες – απειλές τους. Στο **Γ** μέρος παρουσιάζεται η έρευνα πεδίου που διεξήχθη, και η σχετική ανάλυση της. Επίσης παραθέτονται τα συμπεράσματα, και οι προτεινόμενες λύσεις για την προώθηση του τουρισμού στην υπό μελέτη περιοχή

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 Εξέλιξη του τουρισμού σε σύγχρονο οικονομικό φαινόμενο

Ο τουρισμός στις μέρες μας είναι ένα σύγχρονο οικονομικό φαινόμενο και παρ' όλο τον μαζικό χαρακτήρα που έχει αποκτήσει, ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται συνεχίζει να είναι ο ίδιος. Δηλαδή την ταξιδιωτική κίνηση από τόπο σε τόπο

Μέσα από διαφορές εξελικτικές φάσεις έπρεπε να περάσει ο τουρισμός ώστε να έχει την μορφή που έχει σήμερα και μια από αυτές είναι η φάση του 'εκδημοκρατισμού' η οποία χρονολογικά τοποθετείται μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Έτσι ενώ στην αρχή ο τουρισμός ήταν προνόμιο των λίγων πλούσιων και αριστοκρατών , σιγά έγινε δικαίωμα και των απλών ανθρώπων των εργατικών τάξεων. Έτσι η μεταπολεμική εποχή έκανε τον τουρισμό ποιο προσιτό στις λαϊκές μάζες με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να είναι ποιο πρακτικοί και να αντιμετωπίζουν τον τουρισμό ως ένα μέσο ψυχικής και σωματικής ανανέωσης.

Η εξέλιξη των μεταφορικών μέσων και εν συνεχεία η λαικοποίησή τους διαδραμάτισε σημαντικό ρολό στην ανάπτυξη του τουρισμού. Συγχρόνως υπήρξαν και άλλοι παράγοντες που συνέβαλλαν, όπως η δικαιότερη διανομή του εθνικού εισοδήματος, η βελτίωση των συνθηκών εργασίας και όρων αμοιβής των εργαζομένων, η ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων και απλούστευση μετακινήσεων των ταξιδιωτών από χωρά σε χωρά.

Έτσι το τουριστικό φαινόμενο πηρέ μεγάλες διαστάσεις και οι χώρες πήραν άμεσα μετρά για την ανάπτυξη του τουρισμού αντιμετωπίζοντάς τον ως ένα ιδιαίτερο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η τουριστική οικονομία. Σκοπός της είναι η ανάλυση και μελέτη των οικονομικών επιπτώσεων που εμφανίζονται κατά την παράγωγη και κατανάλωση ή χρήση των τουριστικών προϊόντων.

Η πολιτική εξουσία άρχισε να επεμβαίνει στην τουριστική οικονομία με λήψεις μέτρων υπέρ του τουρισμού που σκοπό είχε την θέσπιση κανόνων για την σωστή και ελεγχόμενη ανάπτυξη του τουρισμού και της τουριστικής οικονομίας. Το κράτος παρεμβαίνει σημαντικά για την τουριστική οικονομία, η οποία εκδηλώνεται με την εκτέλεση έργων τουριστικής υποδομής και με τον μηχανισμό χρηματοδοτήσεων, γιατί θέλει να αναπτυχθεί αυτός ο κλάδος οικονομικής δραστηριότητας ώστε να ωφεληθεί η οικονομία του επιδρώντας ακόμα και σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας

Ο τουρισμός με τη σύγχρονη του μορφή μπορεί να οριστεί, σε γενικές γραμμές, σαν η πρόσκαιρη μετακίνηση ατόμων με αποκλειστικό σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών ή επιθυμιών που όμως διαμονή τους σε έναν αποκλειστικό σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών ή επιθυμιών, που όμως δεν είναι πάντα ανάγκες ή επιθυμίες ξεκούρασης και αναψυχής, και η οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση αυτών των ανθρώπων.

1.2 Η διάκριση του τουρισμού σε βασικές κατηγορίες

Ο τουρισμός κατηγοριοποιείται στις εξής μορφές:

Μαζικός τουρισμός

Ατομικός τουρισμός

Εσωτερικός τουρισμός

Εξωτερικός τουρισμός

Συνεχής τουρισμός

Εποχικός τουρισμός

Μαζικός τουρισμός

Ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα τουριστών στις φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Δεν συνδέεται όμως με τον τουρισμό τύπου διακοπές μακράς διάρκειας.

Ο χαρακτήρας του μαζικού τουρισμού αναφέρεται και στον τρόπο οργάνωσης και εκτέλεσης του ταξιδιού. Το σύστημα G.I.T. (group inclusive tours), το οποίο αποτελεί τη βάση ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού, προσφέρει

υπηρεσίες χρήσιμες για τον ταξιδιώτη όπως τουριστικά πακέτα και στο οποίο πολλές περιοχές οφείλουν την τουριστική τους ανάπτυξη.

Ατομικός τουρισμός

Ο ατομικός τουρισμός είναι το αντίθετο του μαζικού τουρισμού. Ο ταξιδιώτης οργανώνει μόνος την εκτέλεση του ταξιδιού και μετακινείται με ιδιωτικά μέσα μετακίνησης

Το σύστημα I.I.T. (inclusive tours by charter), το οποίο με την σειρά του είναι η βάση του ατομικού τουρισμού προσφέρει υπηρεσίες όπως ατομικά τουριστικά πακέτα.

Εσωτερικός τουρισμός

Το είδος αυτό του τουρισμού περιλαμβάνει όλες τις μετακινήσεις, που πραγματοποιούνται από ντόπιους τουρίστες μέσα στη χώρα, καθώς και από αλλοδαπούς, που είναι μόνιμα εγκατεστημένοι μέσα σε αυτή.

Στην έννοια του εσωτερικού τουρισμού ανήκουν και όλες οι επαγγελματικές, συλλογικές και κρατικές διαδικασίες, που σκοπό έχουν την εξυπηρέτηση του εσωτερικού τουρισμού

Εξωτερικός τουρισμός

Το είδος αυτό του τουρισμού περιλαμβάνει όλες τις μετακινήσεις των ξένων τουριστών μέσα στην κάθε χώρα, καθώς επίσης και τις μετακινήσεις των ντόπιων σε αυτήν, που μένουν μόνιμα στο εξωτερικό

Στην έννοια του εξωτερικού τουρισμού ανήκουν και όλες οι επαγγελματικές ή κρατικές οργανώσεις που σκοπό έχουν την εξυπηρέτηση της κίνησης του εξωτερικού τουρισμού.

Συνεχής τουρισμός

Ο συνεχής τουρισμός χαρακτηρίζεται από το ότι διαρκεί όλο τον χρόνο ανεξάρτητα των κλιματολογικών συνθηκών

Εποχιακός τουρισμός

Ο εποχιακός τουρισμός είναι αντίθετο του συνεχή τουρισμού, δεν διαρκεί όλο το χρόνο κ επηρεάζεται απ τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε διαφορές εποχές

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Τουρισμός και Ελλάδα

Η Ελλάδα βρίσκεται μέσα στις 15 πρώτες θέσεις προτίμησης τουρισμού σε όλο τον κόσμο. Είναι λοιπόν εύλογο το ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι της ελληνικής οικονομίας, καθώς αντιπροσωπεύει το 10% της απασχόλησης και το 7% του Α.Ε.Π..

Οι 13 εκ αφίξεις ετησίως είναι υπαίτιες του 75% της τουριστικής δραστηριότητας της χώρας. Συμφωνά με στοιχεία του W.T.O. (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού) η εικόνα του τουρισμού στον πλανήτη το 1950 ήταν 25,3 εκ διεθνής αφίξεις συνολικά και 1995 έφτασαν τα 567.4 εκ, δεδομένου ότι 220 εκ απ τις αφίξεις αυτές αφορούν την περιοχή της Μεσογείου. Η πρόβλεψη για το 2010 είναι ότι ετησίως θα διακινούνται διεθνώς 1 δις τουρίστες.

Η Ελλάδα σήμερα έχει το μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης των τελευταίων 20 ετών με 4.1% το 2002 και αναμένεται να μείνει και τα επόμενα χρόνια στα ίδια ψηλά επίπεδα.

Ο τουρισμός μας απασχολεί περίπου 8.000 μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες δυναμικότητας 600.000 κλινών καθώς και 30.000 άλλες μικροτερες ξενοδοχειακές μονάδες ενοικιαζομενων δωματιων με δυναμικότητα 500.000 περίπου κλινες. Η τουριστική αυτή δραστηριότητα ενεργοποιεί ταυτόχρονα περίπου 55.000 συναφείς επιχειρήσεις συμπεριλαμβανομένων τα τουριστικά γραφεία, τα γραφεία ενοικιάσεων μεταφορικών μέσων, ναυλομεσιτικά γραφεία, ξεναγούς και πολλά άλλα¹.

Στην Ελλάδα έχουμε 2 σχέδια δράσης, το Στρατηγικό Σχέδιο 2004 – 2010 και το Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2000 – 20006

2.2 Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004-2010

Στο στρατηγικό σχέδιο προγράφονται όλες οι δράσεις, οι στόχοι, οι κατευθύνσεις της πολιτικής και γίνεται αξιολόγηση της κατάστασης που

¹Υπουργείο Ανάπτυξης “Τουρισμός και Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας”

βρίσκεται η Ελλάδα σε σχέση με τον διεθνή τουρισμό και τους ανταγωνιστές της

Τα νέα είναι αρκετά ενθαρρυντικά για τις προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού, συμφωνά με εκτιμήσεις του Παγκοσμίου Συμβούλιου Τουρισμού και Ταξιδιών, καθώς τα επόμενα 10 χρόνια θα έχουμε αρκετά σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης οι οποίοι μετριοούνται με τους ακόλουθους δείκτες:

- 5% στην ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες
- 4,6% συμβολή στο ΑΕΠ του τομέα όπου ανεβάζει τον αριθμό των επισκεπτών σε περίπου 19,7 εκ ετησίως
- 2, 1% στην απασχόληση στον τομέα
- 2, 2% στη συνολική απασχόληση της χώρας
- 4, 8% στις επενδύσεις.

Οι ποσοτικοί στόχοι του σχεδίου δράσης με ορίζοντα το έτος 2010 είναι οι εξής:

- Αύξηση των αφίξεων σε 20 εκ.
- Αύξηση των εισπράξεων από τον Τουρισμό σε 20 δισ.
- Αύξηση της Μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης σε 1020 € (ποιοτικός τουρισμός).
- Αύξηση της συμμετοχής του Τουρισμού στο ΑΕΠ κατά 3 τουλάχιστον ποσοστιαίες μονάδες.
- Αύξηση του απασχολούμενου στον Τουρισμό εργατικού δυναμικού τουλάχιστον κατά 16%.
- Αύξηση των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία σε 87 εκ.
- Αύξηση των πληροτήτων των ξενοδοχείων των ανεπτυγμένων περιοχών κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες

Οι ποιοτικοί στόχοι του σχεδίου δράσης με ορίζοντα το έτος 2010 είναι οι εξής:

- Καλύτερος συντονισμός όλων των φορέων της «τουριστικής αλυσίδας»
- Βελτίωση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις διεθνείς αγορές.
- Πλήρης τουριστική επιτυχία των μεγαλύτερων τουριστικών γεγονότων.
- Αναβάθμιση και διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς.
- Αναβάθμιση του συνόλου των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών που απαρτίζουν την «τουριστική αλυσίδα».
- Προώθηση των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής καθώς και των οργανωτικών υποδομών.
- Ενίσχυση της «επιχειρηματικής κουλτούρας» και της επιχειρηματικότητας.
- Συστηματική ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος με το συγκριτικό πλεονέκτημα του πολιτιστικού μας αποθέματος.
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου των ανεπτυγμένων κυρίως περιοχών.

Οι άξονες Δράσης, η εξειδίκευση των Στόχων και τα Μέτρα του στρατηγικού σχεδίου

Για την περίοδο 2004 - 2010, η στρατηγική θα υλοποιηθεί μέσα από έξι βασικούς άξονες:

- την αναβάθμιση της ποιότητας της προσφοράς,
- τον εμπλουτισμό και τη διαφοροποίηση του συνολικού τουριστικού προϊόντος,
- την εκπαίδευση και την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού,
- την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας,

- την προώθηση και την προβολή της χώρας με νέα εργαλεία και σύγχρονες μεθόδους, και
- τον εκσυγχρονισμό των δομών της δημόσιας διοίκησης και των μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής².

2.3 Τουρισμός - Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006

Η συμβολή του Τουρισμού στην Απασχόληση μέσω του Γ' Κ.Π.Σ. είναι πολύπλευρη και αναφέρεται:

- στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας,
- στην επέκταση της τουριστικής περιόδου και την άμβλυση της εποχικότητας,
- στην απασχόληση σημαντικού αριθμού γυναικών,
- στη δημιουργία νέων ειδικοτήτων,
- στην ανάδειξη νέων προορισμών και νέων τουριστικών πόρων και
- στην ανάπτυξη νέων και ειδικών μορφών τουρισμού.

Επίσης, η Ο.Κ.Ε. συμφωνεί με την άποψη ότι σε πολλές περιοχές της χώρας μπορεί, μέσω της τουριστικής ανάπτυξης, να δοθεί διέξοδος σε σημαντικά κοινωνικά προβλήματα (ανεργία, ανισότητα ευκαιριών, απασχόληση νέων και γυναικών κλπ.) και να διασφαλιστούν έτσι, δυνατότητες για αύξηση της κοινωνικής συνοχής. Με βάση τις παρατηρήσεις αυτές, μπορούν να συναχθούν και τα εξής συμπεράσματα:

- Το γεγονός ότι ο Τουρισμός συμβάλλει στην παραγωγή του 7 % του ελληνικού ΑΕΠ την στιγμή ο αντίστοιχος μέσος όρος της συμμετοχής του στις λοιπές χώρες της Ε.Ε. είναι διπλάσιος αποδεικνύει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης για τον ελληνικό Τουρισμό.
- Αντιθέτως, η Ελλάδα υπερέχει του μέσου κοινοτικού όρου στο ποσοστό των απασχολούμενων στον Τουρισμό με 8 -10% έναντι 6 % του μέσου κοινοτικού όρου της Ε-15).

² Υπουργείο Ανάπτυξης

- Το γεγονός ότι ο Τουρισμός συμμετέχει μόνο κατά 7 % στο εθνικό ΑΕΠ και παράλληλα, προσφέρει το 8-10 % των συνολικών θέσεων εργασίας στην ελληνική οικονομία, καταδεικνύει τις μεγάλες δυνατότητες βελτίωσης της συμμετοχής του Τουρισμού στο συνολικό ελληνικό ΑΕΠ, και ότι υπάρχουν εξαιρετικά μεγάλα περιθώρια αύξησης της απασχόλησης στον τουριστικό τομέα
- Κατά την άποψη της Ο.Κ.Ε. οι δείκτες του μέσου όρου των διανυκτερεύσεων και οι συναλλαγματικές εισπράξεις ανά τουρίστα (\$ 656 στην Ε-15 έναντι μόλις \$ 386 στην Ελλάδα, στοιχεία 1995) αποτελούν τους χαρακτηριστικότερους δείκτες στους οποίους παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της τουριστικής πολιτικής που ακολούθησε η Ελλάδα αλλά ταυτόχρονα υποδεικνύουν και την ανάγκη άμεσου αναπροσανατολισμού της πολιτικής αυτής σε νέες κατευθύνσεις.
- Οι νέες κατευθύνσεις της τουριστικής πολιτικής οφείλουν να επιλέξουν :
  1. Ανάμεσα στη χαμηλή τιμή και την υψηλή ποιότητα τη δεύτερη.
  2. Ανάμεσα στο μαζικό παραθεριστικό Τουρισμό και τον ποιοτικό και ειδικής κατεύθυνσης Τουρισμό και πάλι το δεύτερο.

Αυτές οι 2 επιλογές αναμένεται να βελτιώσουν τη συμμετοχή του ελληνικού Τουρισμού στο παραγόμενο ΑΕΠ καθώς υπακούουν στην ίδια νέα τουριστική λογική και ανταποκρίνονται στην ελληνική ιδιαιτερότητα με παράλληλη και ανάλογη αύξηση της απασχόλησης.

2.4 Τουρισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Ειδικό θεματικό 3μερο συνέδριο για τον τουρισμό οργάνωσε η Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος (**Ε.Ν.Α.Ε.**) το οποίο έλαβε χώρα στην Πάρο και πραγματοποιήθηκε απ' τις 30 Ιουνίου μέχρι τις 2 Ιουλίου 2006.

Κύρια θεματολογία του συνεδρίου ήταν οι συγκοινωνίες και η τουριστική ανάπτυξη, οι νέες αγορές τουριστικών προϊόντων, ο ρόλος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη και τον εναλλακτικό τουρισμό.

Το συνέδριο της **ΕΝΑΕ**, αφού έλαβε υπόψη του τις εισηγήσεις και τις παρεμβάσεις των συνέδρων κατέληξε στα παρακάτω συμπεράσματα:

- Η ανάπτυξη του τουρισμού δεν είναι αποκομμένη από την συνολική ανάπτυξη του τόπου , έτσι, όταν μιλάμε για τον τουρισμό, πρέπει να

έχουμε υπόψη μας τον πολιτισμό, το περιβάλλον (φυσικό και δομημένο), την χωροταξία, τις υποδομές, τις μεταφορές, τις επικοινωνίες, την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος, την κατάρτιση και την επανακατάρτιση των εργαζομένων, την ζωντανή προβολή των ανεξάντλητων δυνατοτήτων που έχουμε ως τουριστικός προορισμός.

- Στρατηγική μας επιλογή, η ανάδειξη της Ελλάδας σε τουριστικό προορισμό με ισχυρή ταυτότητα, η οποία αναδεικνύεται μέσα από μια πολιτική συνολικής αναβάθμισης των παρεχομένων υπηρεσιών που μπορεί να επιτευχθεί με:
- Την διαμόρφωση υγιούς ανταγωνιστικού οικονομικού περιβάλλοντος με την απλοποίηση των διαδικασιών την πάταξη της γραφειοκρατίας και την ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών.
- Την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού, με την αξιοποίηση της γνώσης, της εκπαίδευσης, που συνδέεται άρρηκτα με την βελτίωση και την κατεύθυνσή της, της κατάρτισης και επανακατάρτισης των εργαζομένων, την διασφάλιση καλύτερων συνθηκών εργασίας, αμοιβών και της ελάχιστης απαραίτητης σύνθεσης του προσωπικού.
- Την οργάνωση του χώρου, την προστασία του περιβάλλοντος, την προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.
- Την ενίσχυση νέων τουριστικών προϊόντων, νέων ειδικών μορφών τουρισμού, με έμφαση στην ποιότητα.
- Η ανάπτυξη των ήπιων μορφών τουρισμού, σε συνδυασμό με τον αγροτικό τομέα που θα δίνει έμφαση στα ιδιαίτερα προϊόντα της Ελληνικής Γης και της παραδοσιακής μας δημιουργίας, μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό πυλώνα για την ανάπτυξη της Περιφερειακής και διασυνοριακής Ελλάδας.
- Τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας νέας εθνικής πολιτικής μεταφορών που θα εξασφαλίζει τακτική ποιοτική, άνετη, ασφαλή και οικονομική πρόσβαση στους τουριστικούς προορισμούς με αιχμή τις νησιωτικές και τις ορεινές απομακρυσμένες και απομονωμένες περιοχές (όπως εξειδικεύεται με τις εισηγήσεις).
- Την αναβάθμιση του ρόλου και της ευθύνης της Αυτοδιοίκησης.

Στα πλαίσια αυτής της πολιτικής

Το κράτος οφείλει να αναλάβει:

1. Τη συμπλήρωση και ολοκλήρωση των βασικών υποδομών με προτεραιότητα στην αναβάθμιση του εθνικού οδικού δικτύου, των περιφερειακών αεροδρομίων και των λιμανιών της χώρας.
2. Την εφαρμογή σύγχρονης τουριστικής νομοθεσίας, μετά από ουσιαστική διαβούλευση με όλους τους κοινωνικούς εταίρους και με χαρακτηριστικά τη διάρκεια, τη σαφήνεια και τη διαφάνεια.
3. Την δημιουργία σύγχρονων και αποτελεσματικών δομών διοίκησης, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.
4. Την εφαρμογή σύγχρονου χωροταξικού σχεδιασμού, που θα ενσωματώνει την παράμετρο της πολιτισμικής και περιβαλλοντικής αειφορίας.
5. Την πάταξη της αρχαιοκαπηλίας.
6. Την σύσταση ειδικής επιτροπής με επικεφαλής τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, με σκοπό τη διεκδίκηση και συγκέντρωση όλων των αριστουργημάτων του Ελληνικού Πολιτισμού.
7. Την επαρκή κεντρική, θεματική και περιφερειακή προβολή του τουριστικού μας προϊόντος, με έμφαση στην καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες και με ξεχωριστό σχέδιο Marketing ανά προϊόν και προορισμό.

Η Αυτοδιοίκηση οφείλει να αναλάβει:

1. Τη βελτίωση, συμπλήρωση και ολοκλήρωση των βασικών υποδομών σε ολόκληρη τη χώρα με προτεραιότητα την αναβάθμιση του επαρχιακού και δημοτικού οδικού δικτύου, των περιφερειακών ελικοδρομίων και των υποδομών εξυπηρέτησης των αεροδρομίων καθώς και των περιφερειακών λιμανιών της χώρας με αξιοποίηση των πόρων από το Γ' και το Δ' ΚΠΣ, τα περιφερειακά και τομεακά προγράμματα αλλά και από ίδια έσοδα.
2. Το συντονισμό όλων των πολιτικών που συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη κάθε περιφέρειας από συντονιστικό όργανο διανομαρχιακής συνεργασίας.

3. Την ενσωμάτωση της τουριστικής διάστασης στο σύνολο των επιμέρους τοπικών πολιτικών, διασφάλιση και διαμόρφωση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων στις διακοπές των ατόμων με αναπηρία.
4. Την δημιουργία σύγχρονων και αποτελεσματικών δομών διοίκησης, (πάταξη της γραφειοκρατίας κλπ) σε τοπικό επίπεδο, για την εφαρμογή αναπτυξιακής τουριστικής πολιτικής.
5. Την εφαρμογή εξειδικευμένων πολιτικών για την ανάπτυξη του Τουρισμού αλλά και των ειδικών μορφών εναλλακτικού τουρισμού
6. Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο αναφοράς όπως λέγεται πλέον το Δ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, αποτελεί μοναδική ευκαιρία, που κινδυνεύει να απολεσθεί οριστικά, αν δεν αποκτήσει ουσιαστικά και πραγματικά περιφερειακή διάσταση με: την:
  7. Αύξηση των πόρων των ΠΕΠ από 39% σε 70%.
  8. Ενίσχυση των τελικών δικαιούχων, με υποδομές στήριξης και έγκαιρη χρηματοδότηση μελετών.
  9. Μέση αύξηση της Εθνικής συμμετοχής σε 40%
  10. Απλοποίηση των διαδικασιών διαχείρισης με παράλληλη στελέχωση των διαχειριστικών αρχών.
  11. Ενίσχυση του ρόλου των οργάνων δημοκρατικού προγραμματισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΚΥΡΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1 Κύριοι Φορείς Τουρισμού

Οι κύριοι φορείς οι οποίοι εμπλέκονται στη λήψη στρατηγικών αποφάσεων αναφορικά με τον τουριστικό κλάδο αναφέρονται στη συνέχεια:

Υπουργείο Τουρισμού

Γενική Γραμματεία Τουρισμού του Υπουργείου Ανάπτυξης

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης (ΟΤΕΚ)

Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Αγροτουριστική Α.Ε.

3.1.1. Υπουργείο Τουρισμού

Στόχος του Υπουργείου Τουρισμού είναι η χάραξη της τουριστικής πολιτικής, η προβολή του τουριστικού προϊόντος, και ο σχεδιασμός προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης στα πλαίσια της κυβερνητικής πολιτικής. Επίσης εποπτεύει, συντονίζει και υποστηρίζει τα νομικά πρόσωπα ώστε οι ενέργειές τους να είναι αποτελεσματικές για την υλοποίηση της τουριστικής πολιτικής.

Ρόλος του Υπουργείου τουρισμού είναι να εισηγείται προς τα αρμόδια όργανα της κυβέρνησης, τα μετρά και τις ρυθμίσεις για την σωστή λειτουργεί του τουριστικού τομέα, να παρεμβαίνει προς τα αρμόδια υπουργεία αλλά και τους κρατικούς ή μη φορείς για να λειτουργούν βάσει των τουριστικών προγραμμάτων για την αναβάθμιση της τουριστικής ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού.

Στις αρμοδιότητές του περιλαμβάνεται η μελέτη των επιπτώσεων που έχει ο τουρισμός στην εθνική οικονομία αλλά και η τεκμηρίωση των όρων ανταγωνισμού στην διεθνή τουριστική κίνηση. Ακόμα είναι ο βασικός εκπρόσωπος της χώρας στις διακρατικές σχέσεις που αφορούν τον τουρισμό και προωθεί τις θέσεις και τα σχέδια της Ελλάδας προς τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος μεριμνά για την εξασφάλιση κοινοτικών πόρων και παρακολουθεί την απορρόφησή τους, αλλά και συντάσσει τις διεθνείς συμφωνίες και συμβάσεις για τουριστικές συνεργασίες³.

3.1.2. Γενική Γραμματεία Τουρισμού

Ρόλος της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού είναι να παρακολουθεί το Νομοθετικό έργο στον τουρισμό και τα προγράμματα του Κ.Π.Σ. για την απορρόφηση των αρμοδιοτήτων από τον ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (Ε.Ο.Τ.)⁴.

. Έτσι περιλαμβάνονται:

A.

- Προβολή και Διαφήμιση marketing,
- Δημόσιες Σχέσεις – P.R. (σε εσωτερικό και εξωτερικό)
- Γραφεία Εξωτερικού του Οργανισμού, HELLAS SAT (Σύμβαση Μακροχρόνια).

B.

- Μελέτες και Έρευνες Εξελίξεις Τουριστικής Αγοράς Διεθνώς – Ε.Ε. – Βαλκανίων,
- Εξελίξεις Επενδυτικής Εθνικής Αγοράς Τουρισμού
- Επεξεργασία Προδιαγραφών και Προτύπων για την παγκόσμια αγορά Τουρισμού.

³ Διαδίκτυο www.mintour.gr

⁴ Με προτάσεις της εξάλλου επιχειρείται η αναμόρφωση της λειτουργίας του ήδη υφιστάμενου Ν.Π.Δ.Δ. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Ν.Π.Δ.Δ. όπου από τον ιδρυτικό Νόμο 343 του ΕΟΤ, διατηρείται μέρος των αρμοδιοτήτων του, (άρθρο 2. παρ. α, β, γ, δ, στ, ζ) και προστίθενται και άλλες αρμοδιότητες

Γ.

- Όλες οι υπόλοιπες αρμοδιότητες πηγαίνουν στη Γ.Γ. Τουρισμού και στους φορείς του τουρισμού όπως στη Γ.Γ. Τουρισμού του ΥΠ.ΑΝ, στον ΕΟΤ (Ν.Π.Δ.Δ.), στην Ανώνυμη Εταιρεία Τουριστικού Marketing-Προβολής & Διαφήμισης, στον ΟΤΕΚ (Τουριστική Εκπαίδευση), στην ΕΤΑ Α.Ε. (Διαχείριση – Αξιοποίηση της Δημόσιας Τουριστικής Περιουσίας), στο Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε. (Πολιτισμός – Τουρισμός), στο Ινστιτούτο Τουριστικής Οικονομίας Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος Αγροτουριστική Α.Ε.⁵

3.1.3. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

Κύριος σκοπός του ΕΟΤ (άρθρο 1 παρ. 3 Ν. 2160/93) είναι “η οργάνωση ανάπτυξη και προώθηση του Τουρισμού στην Ελλάδα, με την αξιοποίηση όλων των υφισταμένων δυνατοτήτων της χώρας”. Σύμφωνα με την πρόσφατη αυτή διάταξη, ο ΕΟΤ καθίσταται ο κύριος φορέας εισήγησης της τουριστικής πολιτικής και υλοποίησής της, με τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

1. Υποβάλλει προτάσεις στην Κυβέρνηση για τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής.
2. Υλοποιεί την τουριστική πολιτική που χαράσσει η Κυβέρνηση.
3. Συντονίζει τις ενέργειες των συναρμόδιων φορέων για την εξυπηρέτηση των τουριστικών σκοπών.
4. Μελετά, εκτελεί και εποπτεύει έργα τουριστικής υποδομής και ανάπτυξης και καταρτίζει σχετικά προγράμματα περιλαμβανομένης της τουριστικής αξιοποίησης λουτροπόλεων και ιαματικών πηγών.
5. Καταρτίζει και εκτελεί το πρόγραμμα τουριστικής προβολής της χώρας στο εσωτερικό και εξωτερικό και μεριμνά για την ανάπτυξη τουριστικής συνείδησης.
6. Κατασκευάζει και εκμεταλλεύεται κάθε κατηγορίας τουριστικές εγκαταστάσεις και άλλες εγκαταστάσεις τουριστικής υποδομής.
7. Έχει την ευθύνη της τουριστικής επιμόρφωσης.
8. Εποπτεύει και ελέγχει τις τουριστικές εγκαταστάσεις και δραστηριότητες οποιασδήποτε κατηγορίας.

⁵ www.economist.gr

9. Ενισχύει δημόσιες υπηρεσίες, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και φυσικά ή νομικά πρόσωπα, των οποίων οι ενέργειες αποβλέπουν στην προώθηση των στόχων του Ε.Ο.Τ.
10. Αναλαμβάνει κάθε άλλη δραστηριότητα ή ενέργεια που αποβλέπει στην οργάνωση, ανάπτυξη και προώθηση του τουρισμού⁶.

3.1.4. Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης

Ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης έχει τη μορφή του Ν.Π.Δ.Δ και εποπτεύεται από το Υπουργείο Ανάπτυξης. Είναι ο κρατικός φορέας που περιέχει εξειδικευμένη τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα καθώς η νέα μορφή των Σχολών επιβάλλει τον εκσυγχρονισμό και την αναδιοργάνωση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα, καθώς επίσης και ένα σύγχρονο σύστημα πιστοποίησης των επαγγελματικών προσόντων στον τομέα του τουρισμού.

Στόχοι της πολιτικής του Ο.Τ.Ε.Κ. είναι:

1. Η συστηματική παρακολούθηση των συνθηκών που διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας και η προσαρμογή του εκπαιδευτικού έργου στις ανάγκες της αγοράς αυτής.
2. Η διαμόρφωση τομεακής πολιτικής τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με ενιαία πρότυπα και υψηλή ποιότητα.
3. Η εξυπηρέτηση των στόχων της τουριστικής πολιτικής για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος και τη δυναμική ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων.
4. Η διασύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή και η αύξηση της απορρόφησης των αποφοίτων των Σχολών Τουριστικής Εκπαίδευσης.
5. Η ενίσχυση της συνεργασίας σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο με τους τουριστικούς και τους εκπαιδευτικούς φορείς.
6. Η υποστήριξη της εθνικής προσπάθειας για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων και της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας⁷.

⁶ www.gnto.gr

⁷ www.ste.edu.gr

3.1.5. Τα Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.

Τα Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε (ΕΤΑ) είναι η μεγάλη εταιρία αξιοποίησης της δημόσιας τουριστικής περιουσίας. Είναι η ανώνυμη εταιρία που διαχειρίζεται και αξιοποιεί τη δημόσια τουριστική περιουσία, κυριότητας του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην αναβάθμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Οφείλει τη σημερινή της μορφή στον νόμο 2837/2000 όπου περιήλθε στη διοίκηση και διαχείρισή της το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων του ΕΟΤ. Βασικός στόχος της ΕΤΑ είναι η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των ακινήτων της Δημόσιας Τουριστικής Περιουσίας⁸.

3.1.6. Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος

Από το 1935 λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Είναι νομοθετημένος σύμβουλος της Πολιτείας σε θέματα τουρισμού, έχει εκ του νόμου ως μέλη όλα τα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας, διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο αιρετών αντιπροσώπων των ξενοδοχείων όλης της χώρας και εκπροσώπων του κράτους, και τέλος, είναι μέλος της Συνομοσπονδίας των Εθνικών Ενώσεων Ξενοδοχείων.

τομείς δραστηριοτήτων

1. Μελέτη, υπόδειξη και εφαρμογή κάθε μέτρου που συντελεί στην ανάπτυξη της ξενοδοχειακής βιομηχανίας της χώρας.
2. Συμβουλευτική στήριξη όλων των μελών του σε θέματα οικονομικά, νομικά και κοινωνικά.
3. Εκπόνηση μελετών παροχή πληροφοριών και στατιστικών δελτίων.

⁸ www.etasa.gr

4. Χορήγηση συντάξεων.
5. Έκδοση και δωρεάν διανομή σε όλα τα μέλη του μηνιαίου ενημερωτικού δελτίου "ΞΕΝΙΑ".
6. Έκδοση του ετήσιου Οδηγού των Ελληνικών Ξενοδοχείων.
7. Συμμετοχή σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις.
8. Πραγματοποίηση κρατήσεων σε όλα τα ξενοδοχεία της χώρας
9. Εστίαση των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Hotrec)⁹

3.1.7. Αγροτουριστική Α.Ε

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την ανάπτυξη του αγροτουριστικού προϊόντος αλλά δυστυχώς οι προσπάθειες αυτές είναι μεμονωμένες κ ανεπαρκείς την στιγμή που το πολύμορφο φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας έχει πολλά πλεονεκτήματα για αγροτουριστική ανάπτυξη. Σύγχρονα φαινόμενα, όπως η κρίση του μαζικού τουρισμού στην Ευρώπη, η αναζήτηση από τους τουρίστες προορισμών με αναλλοίωτα χαρακτηριστικά, και προσωποποιημένων υπηρεσιών, η διάχυση της τουριστικής κίνησης στον χρόνο και η μείωση του χρόνου παραμονής των τουριστών, δημιουργούν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Παραδοσιακοί τουριστικοί προορισμοί όπως η Ισπανία, η Γαλλία και η Ιταλία έχουν ήδη στραφεί προς την διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος τους, ενισχύοντας και προβάλλοντας εναλλακτικές μορφές τουρισμού, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των σύγχρονων τουριστών. Ο ελληνικός αγροτουρισμός οφείλει να παρουσιάσει διαφοροποιημένο τουριστικό προϊόν, υπηρεσίες υψηλού επιπέδου και να αξιοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Η "Αγροτουριστική Α.Ε." στοχεύει, μέσα από τις δράσεις της, σε συνδυασμό με τις πρωτοβουλίες του ιδιωτικού τομέα, να καθιερωθεί ο Αγροτουρισμός ως μία εναλλακτική τουριστική δραστηριότητα και ένας επιτυχημένος κλάδος της τουριστικής οικονομίας της Ελλάδας.

Ο Σκοπός

Σκοπός της "Αγροτουριστικής Α.Ε." είναι να στηρίξει τις προσπάθειες για την καθιέρωση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα ως ποιοτικού, εναλλακτικού τουριστικού προϊόντος, με κύριους τομείς δράσης την προώθηση νέων επενδύσεων, και τη δημιουργία δικτύων προβολής και προώθησης.

⁹ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Οι Στόχοι

1. Ανάπτυξη πιλοτικού δικτύου αγροτουρισμού στην Ελλάδα.
2. Στρατηγικός σχεδιασμός, οργάνωση και παρακολούθηση των δράσεων αγροτουρισμού.
3. Πιστοποίηση του αγροτουριστικού προϊόντος βασισμένη σε πρότυπα ποιότητας.
4. Προβολή και προώθηση του αγροτουρισμού και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού¹⁰.

3.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εναλλακτικός Τουρισμός είναι οι μορφές τουριστικής δραστηριότητας που ξεφεύγουν από τις γνωστές, παραδοσιακές μορφές τουρισμού και σε μερικές μορφές υπάρχει έντονο το στοιχείο της περιπέτειας. Ο εναλλακτικός τουρισμός έχει στόχο την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων κάποιων περιοχών οι οποίες δεν συνδέονται με δραστηριότητες παραδοσιακών μορφών τουρισμού. Μερικές μορφές από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι:

- Θαλάσσιος Τουρισμός
- Θεραπευτικός Τουρισμός
- Οικολογικός Τουρισμός
- Θρησκευτικός Τουρισμός
- Αγροτουρισμός
- Συνεδριακός Τουρισμός

---

¹⁰ Διαδίκτυο www.agrotour.gr

- Οικοτουρισμός
- Γεωτουρισμός
- Τουρισμός Περιπέτειας
- Πολιτιστικός Τουρισμός

3.2.1 Θαλάσσιος Τουρισμός

Θαλάσσιος Τουρισμός είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη θάλασσα και έχουν κοινό στοιχείο τα σκάφη αναψυχής. Η Ελλάδα έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα στον θαλάσσιο τουρισμό, εκμεταλλευόμενη τα 15.000 χιλιόμετρα ακτών, το καλό κλίμα, τα κατοικημένα ή μη νησιά της, τις χιλιάδων τετραγωνικών χιλιομέτρων προστατευόμενες θαλάσσιες περιοχές, και τα πανέμορφα παραθαλάσσια τοπία. Επίσης ευνοϊκές είναι και οι ειδικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας, καθώς, τα πελάγη μας θεωρούνται απ' τα πιο ασφαλή σε θέματα ναυτικών κινδύνων, οι αποστάσεις είναι μικρές μεταξύ των ακτών, ενώ συγχρόνως ευνοϊκές είναι και αισχύνθηκες που σχετίζονται με τις θερμοκρασίες όντος και εκτός θάλασσας και την ένταση των ανεμών.

Αν και η Ελλάδα έχει τεράστια ναυτική παράδοση αιώνων, ο θαλάσσιος τουρισμός ξεκίνησε να αναπτύσσεται στην δεκαετία του 60 και στις μέρες μας εξελίσσεται με πολύ γοργούς ρυθμούς. Χαρακτηριστικό είναι ότι απ' το 1997 έως το 1998 οι μισθώσεις σκαφών αυξηθήκαν κατά 11,05% και η μέση διάρκεια διανυκτέρευσης ήταν 9 μέρες. Στο χώρο των κρουαζιέρων τα κρουαζιερόπλοια με ελληνική σημαία έχουν δυναμικότητα άνω των 10.000 επιβατών, την στιγμή που τα κρουαζιερόπλοια με ξένη σημαία, συμφωνά με πρόσφατα στοιχεία, έφεραν το έτος 2000, 471.908 επιβάτες στα θαλάσσια σύνορα της χώρας μας.

3.2.2 Θεραπευτικός Τουρισμός

Ο Θεραπευτικός Τουρισμός είναι η μορφή τουρισμού που δέχεται τις λιγότερες αρνητικές επιδράσεις από δυσμενείς συγκυρίες και έχει πολλά σημαντικά οικονομικά οφέλη. Η Ελλάδα είναι πλούσια σε ιαματικές πηγές με

νερά που η σύστασή τους ενδείκνυται για στη σύγχρονη φυσική υδροθεραπεία. Λειτουργούν ήδη δυο κέντρα θαλασσοθεραπείας στην Κρήτη εφοδιασμένα με ειδικό σήμα του Ε.Ο.Τ. και είναι υπό κατασκευή αλλά δυο.

3.2.3.Οικολογικός Τουρισμός

Η πολυπλοκότητα και η ποικιλία των ελληνικών περιοχών παρέχουν πλήθος ευκαιριών για εναλλακτικές εμπειρίες. Μπορεί κανείς να περιπλανηθεί στα αισθητικά δάση όχι μόνο στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς και σε λίμνες. Έχει τη δυνατότητα να απολαύσει, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες. Μπορεί ακόμη να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν στα παράκτια οικοσυστήματα και τους υγρότοπους. Μπορεί να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο, να επισκεφθεί τη μοναδική κοιλάδα με τις πεταλούδες στη Ρόδο, ή να επισκεφθεί το θαλάσσιο πάρκο της Αλοννήσου ή της Ζακύνθου, όπου βρίσκουν, αντίστοιχα, καταφύγιο δύο προστατευόμενα είδη, η μεσογειακή φώκια μονάχους μονάχους και η θαλάσσια χελώνα καρέτα καρέτα. Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικο-συστημάτων.

3.2.4 Συνεδριακός Τουρισμός

Το 1998 η Ελλάδα βρισκόταν στην 18η θέση στην κατάταξη των χωρών ως προς τον αριθμό των διεθνών συνεδρίων που φιλοξενούν και η υποδομή σε οργανωμένους χώρους συνεδρίων αναπτύσσεται συνεχώς. Για την εξυπηρέτηση συνεδρίων λειτουργούν σήμερα 13 αυτοτελή (εκτός ξενοδοχείων) συνεδριακά κέντρα, δυναμικότητας 12.000 συνέδρων. Συγχρόνως, λειτουργούν συνεδριακές εγκαταστάσεις μέσα σε 51 ξενοδοχεία πανελλαδικά, με κυμαινόμενη δυναμικότητα. Υπάρχουν δύο αυτοτελή συνεδριακά κέντρα (στην Κω και στη Θεσσαλονίκη) και άλλα 11 μέσα σε ξενοδοχεία.

3.2.5 Θρησκευτικός Τουρισμός

Θρησκευτικός Τουρισμός μπορεί να οριστεί το σύνολο εκείνο των τουριστικών δραστηριοτήτων το οποίο συγκεντρώνεται γύρω από τα αρχαία μνημεία και χώρους θρησκευτικής σημασίας. Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν πόλο έλξης επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Οι βυζαντινές και οι μετα-βυζαντινές εκκλησίες, στις πόλεις και στα χωριά, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, η μοναδική μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή διασύνδεση της τέχνης με την θρησκευτική λατρεία. Οι πιστοί περιηγητές, οι τουρίστες αλλά και οι θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης θα βρουν, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, τους δρόμους της επαφής με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

3.2.6 Αγροτουρισμός

Αγροτουρισμός ονομάζεται η μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές όπου οι φιλοξενούμενοι και οι οικοδεσπότες μοιράζονται κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές εμπειρίες. Στις περιοχές αυτές οι μόνιμοι κάτοικοι χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος.

3.2.7 Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός θεωρείται μια νέα μορφή τουρισμού, η οποία συνδυάζει το πολιτιστικό και το περιβαλλοντικό ενδιαφέρον του επισκέπτη και αναπτύσσεται σε περιοχές που διαθέτουν γεωλογικά μνημεία. η ανάπτυξή του απαιτεί τις απαραίτητες υποδομές, όπως τα ενημερωτικά περιπτερά και δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης, και παράγωγή γεωτουριστικών προϊόντων

3.2.8 Τουρισμός Περιπέτειας

Είναι το σύνολο εκείνων των δραστηριοτήτων που χαρακτηρίζονται από το στοιχείο της περιπέτειας και στηρίζεται στον μοναδικό χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο πραγματοποιείται. Μεταξύ των δραστηριοτήτων αυτών, περιλαμβάνονται και οι ακόλουθες :

1. Trekking
2. River trakking
3. Kayak ποταμού
4. Rafting
5. Monocraft
6. Canoe-Kayak
7. Αναρρίχηση- canyoning
8. Mountain bike
9. Σκι
10. Ιππασία
11. Καταδύσεις

3.2.9 Πολιτιστικός Τουρισμός

Είναι το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που επικεντρώνονται γύρω από τα μνημεία πολιτισμού και πολιτιστικής κληρονομιάς. Όσοι ασχολούνται με τον Ελληνικό Τουρισμό, δεν ξεχνούν σε κάθε ευκαιρία να αναφέρονται στον πολιτιστικό τουρισμό στο οποίο αποδίδεται το συγκριτικό μας πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών. Η εντατική εμπορική εκμετάλλευση των αρχαιολογικών χώρων, των μουσείων σχετικής κληρονομιάς έχει το κίνδυνο της βλάβης στα μνημεία και την πολιτιστική μας κληρονομιά. Από την άλλη πλευρά, πολιτιστικοί θησαυροί αποτελούν στοιχείο γνώσης και παιδείας για τους Έλληνες αλλά και για την ευρύτερη ανθρωπότητα¹¹.

---

¹¹ Διαδίκτυο www.gnto.gr

ΜΕΡΟΣ Β

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

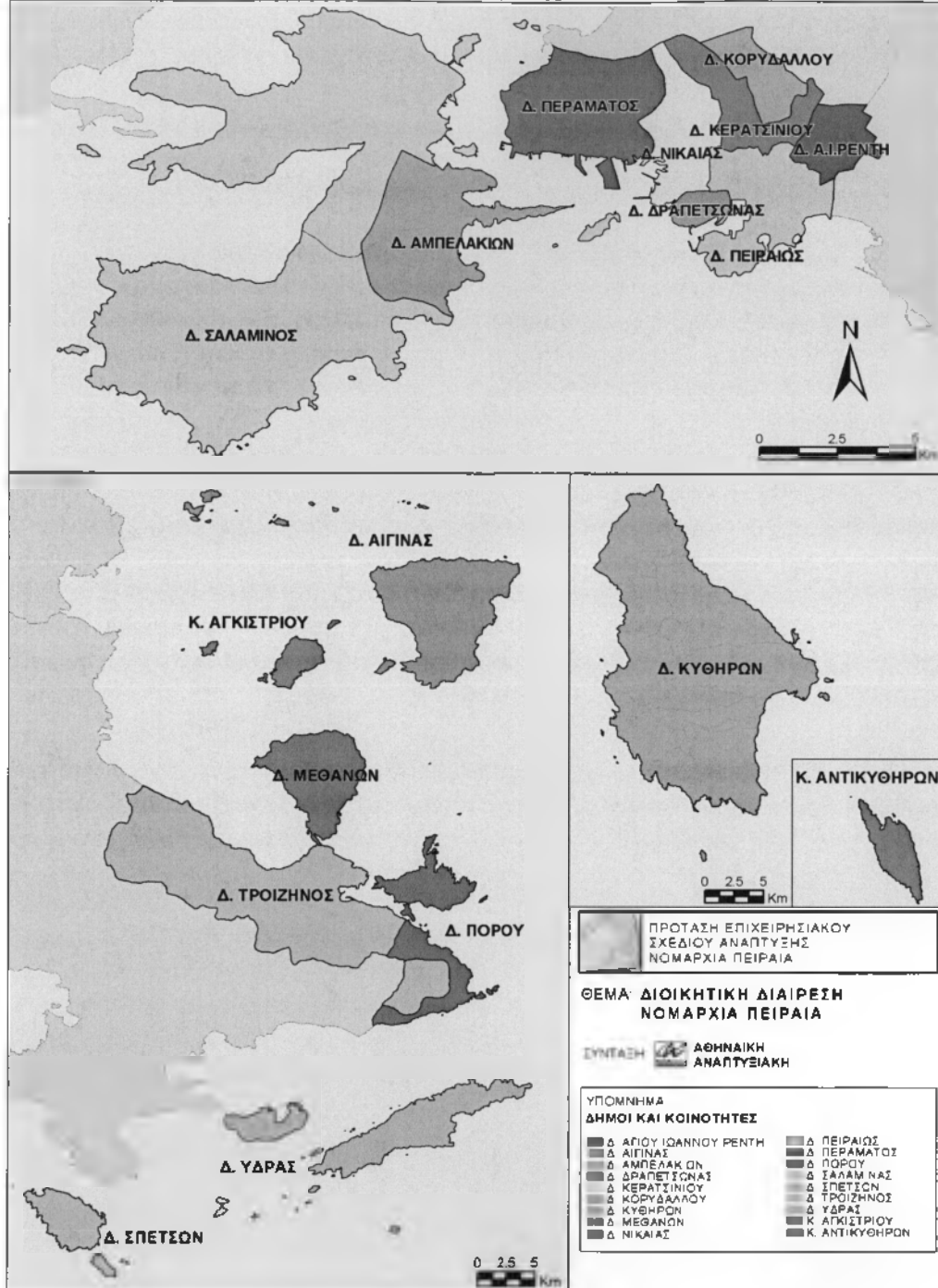
1. Γεωγραφικά και ιστορικά χαρακτηριστικά

Η Νομαρχία Πειραιά είναι από τα πιο ιδιόμορφα νομαρχιακά διαμερίσματα της χώρας, λόγω των ανομοιομορφιών (π.χ. περιλαμβάνει νησιωτικές και ηπειρωτικές περιοχές) και αντιθέσεων (π.χ. περιλαμβάνει αστικές με μεγάλη πλυθησιακή πυκνότητα και αγροτικές με πολύ μικρή πληθυσμιακή πυκνότητα περιοχές) που παρουσιάζουν οι περιοχές της.

Καλύπτει μία έκταση 930 Km² (4,09% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας Αττικής), περιλαμβάνοντας 16 Δήμους και 2 Κοινότητες (Εικόνα 1). Στα διοικητικά του όρια ανήκουν 9 νησιωτικοί δήμοι και Κοινότητες: Σαλαμίνα (Περιλαμβάνει τους Δήμους Σαλαμίνας και Αμπελακίων), Αίγινα, Αγκίστρι (Κοινότητα), Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες, Κύθηρα και Αντικύθηρα (Κοινότητα), οι Δήμοι οι οποίοι βρίσκονται γεωγραφικά στην Πελοπόννησο (Τροιζήνος και Μεθάνων) και οι Δήμοι οι οποίοι βρίσκονται εντός Λεκανοπεδίου (Πειραιά, Αγ. Ιωάννη Ρέντη, Δραπετσώνας, Κερατσινίου, Κορυδαλλού, Νίκαιας, Περάματος).

Οι Δήμοι και οι Κοινότητες χαρακτηρίζονται από ιδιόμορφα γεωγραφικά στοιχεία και αξιόλογη ιστορία που προσδίδουν στον κάθε Δήμο και στη κάθε Κοινότητα χωριστά ιδιαίτερη φυσιογνωμία

Εικόνα 1. Εποπτική απεικόνιση της διοικητικής διαίρεσης της Νομαρχίας Πειραιά.

Εικόνα 2. Πανοραμική άποψη περιοχών της Νομαρχίας Πειραιά με χρήση δορυφορικής εικόνας και ψηφιακού μοντέλου εδάφους.

- **Δήμος Πειραιά**

Ο Πειραιάς αναπτύσσεται στη χερσόνησο που περικλείεται ανάμεσα στο Φαληρικό όρμο και το Δήμο Δραπετσώνας στα δυτικά. Στη χερσόνησο αυτή βρίσκονται διάφορα υψώματα και λόφοι με σημαντικότερο το λόφο του Προφήτη Ηλία (λόφος Μουνιχίας ή Καστέλα) με υψόμετρο 87 m. Ο λόφος του Προφήτη Ηλία παρουσιάζει προς τη θάλασσα απότομες ακτές, εξαιτίας παλιών καθιζήσεων και καταπτώσεων. Στις καταπτώσεις και καθιζήσεις αυτές οφείλεται και ο σχηματισμός της νησίδας Σταλίδας, ή Κουμουνδούρου.

Νοτιότερα από το λόφο του Προφήτη Ηλία αναπτύσσεται το βραχώδες ύψωμα της Ακτής με υψόμετρο 58 m.

Η ιστορία του Πειραιά χαρακτηρίζεται από πολλές και ποικίλες μεταπτώσεις, με περιόδους ακμής και παρακμής. Στην καταγραφή της ιστορικής πορείας του Πειραιά, υπήρξε καθοριστική η επίδραση του φυσικού χώρου και της γεωγραφικής του θέσης. Ο Πειραιάς, πριν αξιοποιηθεί, στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. και αναδειχθεί σε επίγειο της Αθήνας, ήταν - και έμεινε για αρκετούς αιώνες - δευτερεύουσα σημασίας περιοχή. Εξελίχθηκε όμως στο πρώτο λιμάνι της χώρας μας, επειδή διαμορφώθηκε σε υποδειγματική για κάθε εποχή εγκατάσταση και απέκτησε αρκετά εύκολα όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός μεγάλου ναυτικού και εμποροβιομηχανικού κέντρου. Η πορεία της πόλης και του λιμένα εμφανίζεται, στα πλαίσια του πειραιϊκού χώρου, κοινή.

- **Δήμος Αγίου Ιωάννη Ρέντη**

Ο Δήμος Αγ. Ιωάννη Ρέντη έχει έκταση 4,5 Km² και συνιστά το ανατολικό όριο της Νομαρχίας Πειραιά. Οι περιοχές που διοικητικά του ανήκουν είναι αμιγώς πεδινές και δεν βρέχεται από θάλασσα.

Ο Αγ. Ιωάννης Ρέντης είναι επίσης ένας δήμος με μεγάλη ιστορία. Το 358 π.Χ. ο Επίκουρος ίδρυσε στο Ρένδιο Πεδίο την περίφημη φιλοσοφική σχολή. Από τον 1^ο ως τον 12^ο μ.Χ αιώνα ονομαζόταν Δήμος Ελαιών, εξ αιτίας της περιοχής του Ελαιώνα που ακόμα και σήμερα διατηρεί αυτή την ονομασία. Από τον 16^ο αιώνα εμφανίζεται και με την ονομασία Ρέντης εξ αιτίας των πηγών που έρεαν εκεί.

- **Δήμος Αίγινας**

Το νησί έχει έκταση 87 Km², και τριγωνικό σχήμα. Στη μεγαλύτερή του έκταση είναι ορεινό και καλύπτεται από μικρούς ορεινούς όγκους, ενώ υπάρχει μια μεγάλη πεδινή έκταση στα δυτικά. Στα ανατολικά οι ακτές είναι βραχώδεις και σχηματίζουν γκρεμούς. Κοντά στην Αίγινα βρίσκονται μερικά ακατοίκητα μικρότερα νησιά που διοικητικά ανήκουν στο Δήμο Αίγινας. Αναφέρεται η μικρή νήσος Μονή στα νοτιοδυτικά.

Το ψηλότερο βουνό της Αίγινας είναι το Όρος (Προφήτης Ηλίας) με 532 m υψόμετρο που βρίσκεται στα νότια του νησιού. Άλλοι ορεινοί σχηματισμοί είναι το Πλατυβούνι με 442 m υψόμετρο και το βουνό Δέντρου με 343 m υψόμετρο.

Από τις αρχαιολογικές έρευνες έχει αποδειχθεί πως οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού έφθασαν στην Αίγινα από την Πελοπόννησο το 3500 π.Χ. και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή που σήμερα βρίσκεται η Κολώνα, αριστερά από το λιμάνι.

- **Δήμος Αμπελακίων**

Ο Δήμος Αμπελακίων έχει έκταση περίπου 15 Km² και καλύπτει σε έκταση ένα σημαντικό και κατά κύριο λόγο πεδινό τμήμα της νήσου Σαλαμίνα.

Τα Αμπελάκια αποτελούν ένα ξεχωριστό Δήμο στο χώρο που βρισκόταν το αρχαίο λιμάνι της Σαλαμίνας, στο βυθό του οποίου υπάρχουν ερείπια αρχαίων κτισμάτων. Εκεί βρίσκεται ο τύμβος των Σαλαμινομάχων.

- **Δήμος Δραπετσώνας**

Η Δραπετσώνα συνορεύει με τους Δήμους Νίκαιας και Πειραιά. Αποτελείται από εκτάσεις με χαμηλό υψόμετρο, έχει έκταση περίπου 1,7 Km² και είναι ο μικρότερος σε έκταση Δήμος της Νομαρχίας Πειραιά.

Η Δραπετσώνα χτισμένη στον όρμο της Δραπετσώνας, που στην αρχαιότητα είχε στρατηγική σημασία, προέρχεται από τον αρχαίο Δήμο 'Θυμαιτάδαι'. Υπάρχουν αναφορές για την ύπαρξη αρχαίου ναού στην περιοχή, καθώς και κάποιου οικισμού του οποίου οι κάτοικοι ασχολούνταν κυρίως με την αλιεία.

- **Δήμος Κερατσινίου**

Ο Δήμος Κερατσινίου έχει έκταση περίπου 7,6 Km² και συνορεύει με τους Δήμους Χαϊδαρίου, Νίκαιας, Πειραιά, Δραπετσώνας και Περάματος. Αποτελείται κυρίως από πεδινές εκτάσεις με εξαίρεση ένα μικρό μέρος του όρους Αιγάλεω, και δε βρέχεται καθόλου από θάλασσα.

Ο αρχαίος οικιστικός πυρήνας του σημερινού Δήμου Κερατσινίου βρισκόταν στην πλαγιά του λόφου του Αγ. Γεωργίου. Οι θεμελιώσεις που καταστράφηκαν με την ανέγερση του ναού του Αγ. Γεωργίου και τα ευρήματα δεξιά και αριστερά της Λεωφόρου Δημοκρατίας στα 1933 και 1935 πείθουν για την χρονολόγηση του οικισμού στην 3η χιλιετία π.Χ. Το όνομά του Δήμου ήταν πιθανότατα Θυμαιτάδαι και οι κάτοικοί του βρίσκονταν σε καλές σχέσεις με τους γειτονικούς συνοικισμούς της ευρύτερης πειραιϊκής έκτασης με τους οποίους αποτελούσαν το Τετράκωμον του Ηρακλέους. Οι Θυμαιτάδαι σιγά - σιγά ενσωματώθηκαν με τους λοιπούς Έλληνες που εγκαταστάθηκαν στον Πειραιά του χρυσού αιώνα, αλλά ο οικισμός στην περιοχή, αν και ξέπεσε, ποτέ όμως δεν εγκαταλείφθηκε, τουλάχιστον μέχρι την ρωμαϊκή κατάκτηση (148-146 π.Χ.).

- **Δήμος Κορυδαλλού**

Ο Δήμος Κορυδαλλού έχει συνολική έκταση περίπου 4,3 Km² και βρίσκεται σε σημείο που είναι ο κόμβος της βιομηχανικής ζώνης, του κέντρου της Αθήνας και του Πειραιά. Θεωρείται το κέντρο της ευρύτερης περιοχής του Πειραιά και της Δυτικής Αττικής. Είναι ένας από τους τρεις δήμους της Νομαρχίας Πειραιά

που δε βρέχεται από θάλασσα και αποτελείται κυρίως από πεδινές εκτάσεις με εξαίρεση ένα μικρό τμήμα του όρους Αιγάλεω.

Ο Δήμος Κορυδαλλού στην αρχαιότητα, ήταν ένας από τους 100 δήμους της Αττικής που ίδρυσε ο μεγάλος Αθηναίος πολιτικός Κλεισθένης, στο τέλος του 6ου αιώνα π.Χ. Η θέση του προσδιορίζεται στους ανατολικούς πρόποδες του Αττικού όρους Αιγάλεω, γνωστή από το Στράβωνα. Για αρκετά χρόνια ο Κορυδαλλός έπαιρνε διαφορετικές ονομασίες ανάλογα με τους ιδιοκτήτες της εποχής ενώ μόλις το 1923, η περιοχή παίρνει ξανά το όνομα που είχε στην αρχαιότητα: Κορυδαλλός.

• Δήμος Κυθήρων

Το ανάγλυφο του νησιού των Κυθήρων δεν χαρακτηρίζεται από έντονες εξάρσεις. Μορφολογικά το νησί χαρακτηρίζεται από την παρουσία δύο οροσειρών, ανατολική και δυτική, ανάμεσα στις οποίες σχηματίζεται οροπέδιο. Οι υψηλότερες κορυφές του νησιού βρίσκονται στο νοτιοδυτικό τμήμα του. Το ψηλότερο βουνό του νησιού είναι ο Μυρμηγκιάρης με υψόμετρο 506 m. Άλλες κορυφές είναι ο Διγενής, η Αγία Ελέσα και η Βίγλα.

Τα Κύθηρα είναι γνωστά από την αρχαιότητα ως το νησί της Αφροδίτης. Οι Μινωίτες είχαν καταστήσει από πολύ νωρίς τα Κύθηρα ενδιάμεσο σταθμό των ταξιδιών τους προς τη Δύση κι είχαν δημιουργήσει τον οικισμό Σκάνδεια, στη σημερινή Παλαιόπολη, καθώς και σημαντικό ιερό κορυφής στη Θέση Αγίος Γεώργιος στο Βουνό.

Από τον 6ο αιώνα μ.Χ. το νησί φαίνεται ότι αρχίζει να κατοικείται πιο συστηματικά. Κατά το 10ο και 11ο αιώνα μ.Χ. αποκτά ξανά κάποια σημασία και υπάγεται στη Μονεμβασία. Την εποχή αυτή κτίζεται και η οχυρή πρωτεύουσα των Βυζαντινών χρόνων, ο Άγ. Δημήτριος, σημερινή Παλαιοχώρα, που είχε πλήθος εκκλησιών και σημαντικό αριθμό κατοίκων. Ο Άγ. Δημήτριος κατακτάται και καταστρέφεται το 1537 από Αλγερινούς πειρατές υπό τον Χαΐδερίν Βαρβαρόσα. Την εποχή αυτή στο νησί κυριαρχούν οι Ενετοί με την οικογένεια των Βενιέρων, απογόνων του Ενετού τυχολόγου Μάρκου Βενιέρη, που κατέκτησε τα Κύθηρα το 1207. Οι Ενετοί αντιλαμβάνονται την καίρια θέση του νησιού στην είσοδο της ανατολικής Μεσογείου και καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες για την οχύρωση και κατοίκησή του. Το φεουδαρχικό όμως σύστημα που εφαρμόζουν δημιουργεί δυστυχία στους κατοίκους, οι οποίοι συγχρόνως έχουν να αντιμετωπίσουν τις συχνές πειρατικές επιδρομές. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η μεγάλη μείωση του πληθυσμού και οι συχνές διαμαρτυρίες στις Ενετικές αρχές για τον τρόπο διοίκησης του νησιού. Οι Ενετοί πάντως κυριαρχούν έως το 1797 με εξαίρεση ένα μικρό διάστημα που το νησί κατακτήθηκε από τους Τούρκους (1715). Το 1797 τα Κύθηρα, όπως όλα τα Επτάνησα, κατακτώνται από τους Γάλλους και το 1809 από τους Αγγλους οι οποίοι κρατούν το νησί μέχρι το 1864, οπότε ενώθηκε κι αυτό με την Ελλάδα μαζί με τα άλλα Επτάνησα

- **Δήμος Μεθάνων**

Ο Δήμος Μεθάνων έχει έκταση περίπου 50 Km², καταλαμβάνει όλη τη χερσόνησο των Μεθάνων, η οποία αποτελεί τμήμα της βορειοανατολικής παραθαλάσσιας ζώνης της Πελοποννήσου και νότια συνορεύει με το Δήμο Τροιζηνίας.

Τα Μέθανα, είναι γνωστά από την αρχαιότητα για τις ιαματικές πηγές τους, είναι μια μεγάλη, σχεδόν στρογγυλή, χερσόνησος της Πελοποννήσου στο Σαρωνικό. Τόπος παρθένος, πλούσιος σε αντιθέσεις που συναρπάζουν τον επισκέπτη. Η πόλη βρίσκεται κάτω από το επιβλητικό ηφαίστειο που κατέληξε στη μορφή αυτή μετά από μακράιωνες διεργασίες, όπως αναφέρουν ο Στράβων, ο Οβίδιος και ο Πausανίας.

Η ιστορία της περιοχής των Μεθάνων φτάνει μέχρι την εποχή του λίθου, όπως μαρτυρούν τα αρχαιολογικά ευρήματα στην Παλαιοχώρα, στον Άγιο Σπυρίδωνα, στο Θρονί, στα Δριτσέικα, στην Ογα, στη Χειρόμα, στη Χελώνα, στη Χωρίζα, στον Άγιο Κωνσταντίνο, στον Άγιο Γεώργιο και στον Άγιο Νικόλαο.

- **Δήμος Νίκαιας**

Ο Δήμος Νίκαιας έχει έκταση 6,7 Km². Είναι από τους δυτικότερους δήμους της Νομαρχίας Πειραιά στο λεκανοπέδιο Αττικής, αποτελείται κυρίως από πεδινές εκτάσεις και ένα μικρό μέρος του όρους Αιγάλεω.

Στην ιστορική του διαδρομή ο Δήμος Νίκαιας, διαφύλαξε και πρόβαλε τον πλούτο των παραδόσεων, τον πολιτισμό, τις τέχνες και τα γράμματα με βάση τα ιδεώδη του Ελληνικού Μικρασιατικού στοιχείου που εγκαταστάθηκε εκεί.

- **Δήμος Περάματος**

Ο Δήμος Περάματος βρίσκεται στο Νοτιοδυτικό άκρο της περιοχής πρωτεύουσας. Αποτελεί το δυτικότερο άκρο του Πολεοδομικού Συγκροτήματος της Αθήνας και έχει έκταση περίπου 14 Km². Στη βόρεια πλευρά του Δήμου εκτείνεται το όρος Αιγάλεω ενώ ο δήμος διαθέτει σχετικά μεγάλη ακτογραμμή λαμβάνοντας υπόψη ότι είναι ηπειρωτικός δήμος με σχετικά μικρή έκταση.

Ιστορικά, ο Δήμος Περάματος αναπτύσσεται μετά το 1924 με την μεταφορά της Ναυπηγοεπισκευαστικής Ζώνης (NEZ) από την περιοχή Αγ. Διονυσίου του Πειραιά στην παραλία Περάματος. Το 1928 δημιουργούνται οι δύο προσφυγικοί συνοικισμοί στο Δυτικό Ακρο και στο Νέο Ικόνιο. Αρχικά το Πέραμα αποτελούσε τόπο αναψυχής των κατοίκων του Πειραιά. Μετά το 1950 το Πέραμα προσελκύει πληθυσμό από άλλα μέρη της Ελλάδας ο οποίος απασχολείται στα ναυπηγεία της παραλίας, όπου συγκεντρώνεται μεγάλο μέρος της ναυπηγοεπισκευαστικής δραστηριότητας της Ελλάδος, και σταδιακά αλλάζει χαρακτήρα.

- **Δήμος Πόρου**

Το νησί του Πόρου έχει έκταση 49 Km² και βρίσκεται 32 ναυτικά μίλια νότια του Πειραιά. Είναι ηφαιστιογενές νησί με πυκνή βλάστηση, λόφους και γραφικούς κόλπους. Η ψηλότερη κορυφή του νησιού είναι η Βίγλα με υψόμετρο 358 m. Στο Δήμο διοικητικά ανήκει και μέρος της Πελοποννήσου.

Η περιοχή του Δήμου Πόρου από την αρχαιότητα αποτελείται από δύο νησιά, τη Σφαιρία, που πήρε το όνομά της από τον Ηνίοχο του Πέλοπα, Σφαίρο, και την Καλαυρεία (καλή αύρα). Η Καλαυρεία αρχικά ήταν αφιερωμένη στο θεό Απόλλωνα ο οποίος την παραχώρησε στο θεό Ποσειδώνα, ως αντάλλαγμα για τους Δελφούς. Η Καλαυρεία είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από την Σφαιρία, κατάφυτη με άφθονα νερά, ενώ η Σφαιρία είναι ένας βράχος ηφαιστειακής προέλευσης.

Ο Πόρος διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο κατά την επανάσταση του 1821, από την περίοδο της οποίας σώζονται πολλά μνημεία. Υπήρξε έδρα της κυβέρνησης από 15 Απριλίου - 16 Ιουνίου 1827. Τον Οκτώβρη του 1828 στον Πόρο έγινε η σύσκεψη των τριών Δυνάμεων, οι οποίες καθόρισαν τα σύνορα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Από τον Πόρο ξεκίνησε ο συμμαχικός στόλος για τη νικηφόρα ναυμαχία του Ναυαρίνου το 1827. Στο λιμάνι του Πόρου εγκαταστάθηκε το 1830 ο πρώτος πολεμικός ναύσταθμος της Ελεύθερης Ελλάδας.

- **Δήμος Σαλαμίνας**

Η Σαλαμίνα είναι το μεγαλύτερο νησί του Σαρωνικού, απέχει μόλις ένα ναυτικό μίλι από τον Πειραιά και αποτελεί ένα σύγχρονο οικιστικό κέντρο. Εμφανίζει λοφώδες εδαφικό ανάγλυφο μεγάλης ποικιλότητας που παρουσιάζει έντονη ανάπτυξη στα νότια και ομαλότερη ανάπτυξη στο βόρειο τμήμα. Υπάρχουν ημιορεινοί όγκοι στα νότια και νοτιοδυτικά αλλά και στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα, ενώ στο βόρειο τμήμα υπάρχουν σποραδικά λοφώδεις εκτάσεις. Στο νοτιοδυτικό τμήμα δεσπόζει το ύψωμα της Νταρνίζας με υψόμετρο 345 m. Πεδινές εκτάσεις υπάρχουν κυρίως στο βόρειο τμήμα και μεταξύ του κεντρικού και νότιου τμήματος.

Η Σαλαμίνα είναι ξακουστή για την ιστορική ναυμαχία του 480 π.Χ. Είναι η πατρίδα του μεγάλου τραγικού ποιητή Ευριπίδη, αλλά και του ομηρικού Αίαντα, καθώς και τόπος διαμονής και δημιουργίας του ποιητή Αγγελου Σικελιανού και φιλοξενίας του Γεώργιου Καραϊσκάκη.

- **Δήμος Σπετσών**

Οι Σπέτσες είναι ένα νησί που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της εισόδου του Αργολικού κόλπου, κοντά στις νότιες ακτές της Αργολίδας, από τις οποίες χωρίζεται με το στενό των Σπετσών. Είναι το δυτικότερο από τα νησιά του

Αργοσαρωνικού. Έχει σχήμα σχεδόν ελλειψοειδές με διεύθυνση ΒΔ-ΝΑ. Το έδαφος του νησιού είναι ημιορεινό και μεγάλο τμήμα του στα δυτικά καλύπτεται από πευκοδάση, σε αντίθεση με τη γειτονική Ύδρα, που στερείται βλάστησης. Υψηλότερη κορυφή του νησιού είναι ο Προφήτης Ηλίας με υψόμετρο περίπου 348 m.

Παλιά λεγόταν Πιτυούσα που σήμαινε πευκόφυτη. Πρωτοκατοικήθηκε την εποχή του χαλκού. Το νησί της ηρωίδας Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας αποτέλεσε, όπως είναι γνωστό, σημαντική ναυτική δύναμη την περίοδο της Τουρκοκρατίας και πρωτοστάτησε στην Επανάσταση του 1821.

• Δήμος Τροιζήνος

Ο Δήμος Τροιζήνος έχει έκταση 191 Km². Γεωγραφικά βρίσκεται κοντά στην Πελοπόννησο και συνορεύει με τον Νομό Αργολίδας. Το φυσικό περιβάλλον παρουσιάζει μια ποικιλομορφία περιλαμβάνοντας πεδινές, ορεινές και ημιορεινές περιοχές.

Η Τροιζήνα θεωρείται η πατρίδα του ήρωα Θησέα που ήταν γιος του Πόρου και της Αίθρας – εκ κλεψιγαμίας. Η αρχαία Τροιζήνα βρισκόταν ΒΔ της σημερινής. Ο Δήμος Τροιζήνος διαθέτει πλούσια και μακρόχρονη ιστορία την οποία μαρτυρούν πλήθος αρχαιοτήτων όπως τα απομεινάρια της Ακρόπολης, τα τείχη, ο πύργος των Ελληνιστικών χρόνων, η Επισκοπή, το Διαβολογέφυρο, οι νερόμυλοι στον Ποταμό και στο Βλυχό, το Μοναστήρι της Κεχαριτωμένης, το παλιό βυζαντινό Μοναστήρι του Αγίου Δημητρίου.

• Δήμος Ύδρας

Η Ύδρα είναι νησί του Βορείου Μυρτώου Πελάγους και βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τις νοτιοανατολικές ακτές της Αργολίδας, δυτικά από την είσοδο του Σαρωνικού κόλπου. Το νησί της Ύδρας έχει σχήμα μακρόστενο, με διεύθυνση Δ/ΝΔ-Α/ΒΑ, έκταση 49,6 Km² και μήκος ακτών 56 Km. Είναι ορεινό, βραχώδες νησί με χαμηλή βλάστηση. Υψηλότερες κορυφές του νησιού είναι το Κλιμάκιο ή Έρωτας με υψόμετρο 590 m στο κέντρο του και η Γερακίνα στα νοτιοδυτικά με υψόμετρο 346 m.

Το όνομα της Ύδρας οφείλεται στα άφθονα νερά, που ανάβλυζαν από τις πλούσιες πηγές που είχε στην αρχαιότητα. Οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού ήταν οι Δρύοπες. Οι ιστορικοί αναφέρουν το νησί με το όνομα του Υδρέα και στο εσωτερικό του έχουν διασωθεί ίχνη αρχαίων οικισμών. Από πολύ νωρίς η Ύδρα χρησιμοποιήθηκε ως ναυτικός σταθμός, με αποτέλεσμα να πρωτοστατήσει στο θαλάσσιο εμπόριο και στις επικοινωνίες. Ιδιαίτερη άνθιση παρουσιάζει το εμπόριο στο τέλος του 18ου αιώνα και στις αρχές του 19ου. Τότε οι Υδραίοι εκμεταλλεύτηκαν την Άγγλο-Γαλλική διαμάχη και αποκόμισαν τεράστια κέρδη.

- **Κοινότητα Αγκιστρίου**

Η έκταση του μικρού αυτού νησιού είναι μόλις 13 Km². Παρά τη μικρή έκταση του νησιού, στην επιφάνεια του διακρίνονται αρκετές υψομετρικές διαβαθμίσεις με 3 λοφώδεις σχηματισμούς, το Μακρυπούντα στην ανατολική πλευρά με 294 m υψόμετρο, το Δρυμώνα στο κέντρο του νησιού με 225 m και τη Βίγκλια στο νοτιοδυτικό με 200 m υψόμετρο. Το μεγαλύτερο μέρος του νησιού είναι ορεινό και δασοσκεπές. Στις απολήξεις των σχηματισμών στη θάλασσα σχηματίζονται αρκετές βραχώδεις ακτές. Στα βορειοανατολικά του Αγκιστρίου βρίσκεται το μικρό νησάκι Μετώπη, ενώ στα νοτιοδυτικά αυτού βρίσκεται η νήσος Δωρούσα.

Η αρχαία ονομασία του νησιού είναι Κεκρυφάλεια και σημαίνει στολισμένη κεφαλή. Αρχαιολογικά ευρήματα δείχνουν ότι το νησί κατοικήθηκε για πρώτη φορά πριν από περίπου 2.500 χρόνια. Η ιστορία του Αγκιστρίου επηρεάστηκε πολλές φορές από την ιστορία της Αίγινας. Υπήρξαν αρκετές περιόδους κατά τις οποίες στο νησί δεν υπήρχαν κάτοικοι. Το 1821 κατοικήθηκε και πάλι αλλά με ελάχιστο αριθμό κατοίκων ώστε να αναφερθεί στην απογραφή. Από το 1835 που σχηματίστηκε η Κοινότητα Αγκιστρίου έχουμε σημαντική αύξηση πληθυσμού.

- **Κοινότητα Αντικυθήρων**

Το νησί των Αντικυθήρων (κοινώς Τσιριγότο) που οι ντόπιοι ονομάζουν "Λιοί" είναι ένας βράχος μέσα στη θάλασσα, νότια της Πελοποννήσου, ανάμεσα στα Κύθηρα και την Κρήτη. Έχει έκταση 20 Km² και μήκος ακτών 24 Km. Το νησί έχει σχήμα ατρακτοειδές και το έδαφος του είναι βραχώδες και άνυδρο άρα και άγονο. Στην κοινότητα υπάγονται διοικητικά οι ακατοίκητες βραχονησίδες Ναυτίλος, Πόρι, Πορέτι, Θερμόνες και Ψειρά.

Στις αρχαίες πηγές αναφέρεται ως Αίγυλα ή Αιγιλία. Το μόνο ιστορικό γεγονός που συνδέεται με το νησί είναι η φυγή του βασιλιά της Σπάρτης Κλεομένη του Γ', μετά την ήττα του στη Σελλασία (222 π.Χ.). Ο Κλεομένης στο δρόμο του για την Αίγυπτο έμεινε μια μέρα στην Αίγυλα περιμένοντας το πλοίο. Στο νησί σώζεται μια τειχισμένη πόλη, έκτασης περίπου 300 στρεμμάτων, που χρονολογείται από τα τέλη του 4ου έως τις αρχές του 1ου αιώνα π.Χ.

Η πόλη, όπως φαίνεται από τις επιγραφικές μαρτυρίες αλλά και από τα αρχαιολογικά ευρήματα, συμμετείχε στην πειρατική δραστηριότητα που ανέπτυξαν κατά την ελληνιστική εποχή οι κρητικές πόλεις. Από τις έως τώρα ανασκαφές διαπιστώνουμε ότι την κυριαρχία στο νησί πρέπει να είχε η πόλη της Δυτικής Κρήτης Φαλάσαρνα, της οποίας η πειρατική δράση ήταν γνωστή και η οποία καταστράφηκε, όπως και η Αίγιλα, κατά την εκστρατεία των Ρωμαίων, το 69-67 π.Χ., κατά της 'Πειρατείας'. Το νησί πέρασε φάση πλήρους ερήμωσης για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 300 ετών μεταξύ των ετών 1423-1782. Η πλειοψηφία των σημερινών κατοίκων έφτασαν στα Αντικύθηρα στα τέλη του 18ου και του 19ου αιώνα από την περιοχή της Κίσαμου και των Σφακιών της Κρήτης.

2. Γεωμορφολογικά και Υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά

Δήμοι εντός του Λεκανοπεδίου

Η ευρύτερη περιοχή του Πειραιά (Δήμοι της Νομαρχίας Πειραιά εντός του Λεκανοπεδίου) αναπτύσσεται στα Νοτιο-Δυτικά της Αττικής. Αποτελείται κυρίως από πεδινές εκτάσεις και το πιο ενδιαφέρον γεωλογικό στοιχείο της ευρύτερης περιοχής είναι το όρος Αιγάλεω. Τον κύριο γεωλογικό κορμό του αποτελούν Τριαδικοί – Ιουρασικοί συμπταγείς ασβεστόλιθοι και δολομίτες στους οποίους παρατηρείται έντονη καρστικοποίηση.

Σαλαμίνα

Η Σαλαμίνα εμφανίζει λοφώδες εδαφικό ανάγλυφο μεγάλης ποικιλότητας που παρουσιάζει έντονη ανάπτυξη στα νότια και ομαλότερη ανάπτυξη στο βόρειο τμήμα. Υπάρχουν ημιορεινοί όγκοι στα νότια και νοτιοδυτικά αλλά και στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα, ενώ στο βόρειο τμήμα υπάρχουν σποραδικά λοφώδεις εκτάσεις. Στο νοτιοδυτικό τμήμα δεσπόζει το ύψωμα της Νταρνίζας με υψόμετρο 345 m. Πεδινές εκτάσεις υπάρχουν κυρίως στο βόρειο τμήμα και μεταξύ του κεντρικού και νότιου τμήματος.

Η γεωλογική δομή της Σαλαμίνας χαρακτηρίζεται από μία αυτόχθονη σειρά ιζημάτων έχει απωθηθεί ένα αλλόχθονο σύστημα από σχιστοκερατόλιθους, αναμεμιγμένους με υπερβασικά πετρώματα. Στο ανώτερο στρώμα απαντώνται νεογενή κα Τεταρτογενή πετρώματα.

Τα εδάφη του νησιού ιδιαίτερα στο νοτιοδυτικό τμήμα, σύμφωνα με εδαφολογικό χάρτη του Υπουργείου Γεωργίας, κατά το μεγαλύτερο μέρος παρέχουν τη δυνατότητα για την ανάπτυξη οικονομικών δασών.

Αίγινα

Η Αίγινα έχει έκταση 85 Km², και τριγωνικό σχήμα. Στο βόρειο τμήμα του νησιού βρίσκονται οι παλαιότεροι σε ηλικία γεωλογικοί σχηματισμοί που αποτελούνται από μεσοζωϊκές αποθέσεις σχιστοκερατόλιθων με πρασινολιθικές εκρήξεις ενώ πάνω σε αυτούς βρίσκονται κρητιδικοί ασβεστόλιθοι. Οι ασβεστόλιθοι αυτοί καταλαμβάνουν τις βουνώδεις ράχες της Δραγωνέρας και των Παληόμυλων. Τα ασβεστολιθικά πετρώματα έχουν κλίση προς τα βορειοδυτικά έως δυτικά κα βρίσκονται σε τεκτονική επαφή με στρώματα σχιστόλιθων με φαμμίτες και γκραουβάκες. Οι μεσοζωϊκοί σχηματισμοί είναι ελάχιστα υδροφόροι έως υδατοστεγείς, ενώ οι κρητιδικοί ασβεστόλιθοι της Δραγωνέρας και των Παληόμυλων είναι υδροπέρατοι.

Στο κεντρικό τμήμα του νησιού αναπτύσσονται αποθέσεις από νεογενή αργιλομαργαϊκά ιζήματα που εκτείνονται από την πόλη της Αίγινας μέχρι την περιοχή Κοντού και Μεσαγρού. Οι νεογενείς σχηματισμοί είναι σχεδόν υδατοστεγείς έως ελάχιστα υδροπερατοί. Εξαιρέση αποτελούν οι ενστρώσεις ψαμμιτικού υλικού που είναι υδροφόροι και φιλοξενούν τη γεώτρηση Αιγίης βάθους 165 m. Επίσης σε τμήμα των αργιλομαργαϊκών ιζημάτων της περιοχής Αγ. Γεωργίου βρίσκεται η συλλεκτήριος στοά του βαθύτερου κλάδου του υδραγωγείου.

Οι ηφαιστειακοί σχηματισμοί του νησιού διακρίνονται σε μικτά πετρώματα από ενστρώσεις αργίλου και μαργών που εναλλάσσονται με τόφφους και λάβες με μορφή ρευμάτων και σε καθαρά ηφαιστειακές λάβες. Τα πρώτα δεν παρουσιάζουν μεγάλο υδρολογικό ενδιαφέρον με εξαίρεση κάποιες τοπικές πηγές που εμφανίζονται στην επαφή διαπερατών και αδιαπέρατων διαστρώσεων. Η δυναμικότητα του υδροφόρου ορίζοντα των ηφαιστειακών λαβών θεωρείται μάλλον περιορισμένη.

Αγκίστρι

Η έκταση του μικρού αυτού νησιού είναι μόλις 13 Km². Το μεγαλύτερο μέρος του νησιού είναι ορεινό και δασοσκεπές. Ο κύριος όγκος του νησιού αποτελείται από ασβεστόλιθους. Αυτοί σε όλη τη βόρεια περιμετρική ζώνη του νησιού καλύπτονται από πλειοκαινικές μάργες, πλειοστοκαινικούς ψαμμίτες, πλειοστοκαινικά κροκαλοπαγή και ολοκαινικές επιστρώσεις. Αναφέρεται ότι βορειοανατολικά της Σκάλας είχε γίνει το 323 π.χ. σεισμός που βύθισε τμήμα του νησιού.

Ύδρα

Η Ύδρα είναι νησί του Βορείου Μυρτώου Πελάγους και βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τις νοτιοανατολικές ακτές της Αργολίδας, δυτικά από την είσοδο του Σαρωνικού κόλπου.

Γεωλογικά, το νησί της Ύδρας δομείται από τους παρακάτω γεωλογικούς σχηματισμούς με την αντίστοιχη σ' αυτούς υδρογεωλογική συμπεριφορά:

Προσχώσεις. Εμφανίζονται κυρίως ως:

Πληρώματα των μικρών ανοικτών στη θάλασσα κοιλάδων (Ύδρας, Παλαμηδά, Βλυχού, Μανδρακίου), τα οποία εξελίχθηκαν από κορήματα πλευρών

Ριπίδια μεγάλων σχετικά κλίσεων στα νότια του νησιού.

Η σύνθεσή τους ποικίλει ανάλογα με τον τροφοδότη και κοκκομετρικά κυμαίνονται από μέγεθος άμμου ως ευμεγέθους λατύπας. Βρίσκονται πάνω από ασβεστόλιθους ή σχιστοκερατόλιθους. Όλες σχεδόν οι προσχώσεις είναι υδρολογικά στείρες την θερινή περίοδο λόγω μικρού αναπτύγματος και

ασβεστολιθικού υποστρώματος, με εξαίρεση ίσως ορισμένες περιοχές πάνω σε σχιστοκερατόλιθους, όπου μπορεί να υπάρχει πολύ ασθενής υδροφορία.

Ασβεστόλιθοι. Αποτελούν τα 2/3 περίπου του νησιού. Έχουν πληγεί από ρήγματα (εφελκυσμού ΒΔ, Β, και ΒΑ διεύθυνσης και βαρύτητας Α και ΒΑ διεύθυνσης). Τα ρήγματα αυτά προπαρασκεύασαν τη σημερινή μορφολογία του νησιού. Οι ασβεστόλιθοι στην Ύδρα διατάσσονται σε:

Έναν ορίζοντα που βρίσκεται πάνω από την σχιστοκερατολιθική διάπλαση που περιγράφεται παρακάτω. Αυτός αναπτύσσεται γεωγραφικά βόρεια της γραμμής Βλυχός- Ύδρα-Μ. Αγίας Τριάδας – Ομπόρι.

Ένα δεύτερο ορίζοντα σαν φακοί, διαστρώσεις και ανάλογες μορφές που παρεμβάλλεται της σχιστοκερατολιθικής διάπλασης.

Έναν τρίτο ορίζοντα που διατάσσεται πάνω στη σχιστοκερατολιθική διάπλαση.

Οι ασβεστόλιθοι του πρώτου ορίζοντα έχουν πάχος 100 m περίπου και μέτρια κλίση προς τα ΒΑ. Έχουν γενικά βαθύ και αραιό υδρογραφικό δίκτυο έντονο καρστ, πυκνή και με προχωρημένη διεύρυνση κατάτμηση. Οι πραγματικές ταχύτητες κυκλοφορίας του νερού στους ασβεστόλιθους αυτούς αναμένονται να είναι μεγάλες. Έτσι η υπόγεια αποστράγγιση τους γίνεται προς τη θάλασσα ταχύτατα και μετωπικά σχεδόν αμέσως μετά τη βροχόπτωση.

Οι ίδιες γενικά συνθήκες επικρατούν και στους άλλους ασβεστόλιθους που παρεμβάλλονται στη σχιστοκερατολιθική διάπλαση ή που βρίσκονται κάτω από αυτή.

Σχιστοψαμμιτοκερατολιθική διάπλαση. Δομεί περίπου το 1/3 του νησιού. Βρίσκεται κάτω από ασβεστόλιθους του Ομπόρι και πάνω από ασβεστόλιθους του Κατώτερου Ιουρασσικού. Ο σχηματισμός αυτός έχει πάχος μερικές εκατοντάδες μέτρα, είναι υδρολογικά αδιαπέραστος και δρα ως ρυθμιστής της αποστράγγισης των ασβεστόλιθων που βρίσκονται πάνω σ' αυτόν καθώς και στους ασβεστόλιθους που παρεμβάλλονται σ' αυτόν.

Σπέτσες

Οι Σπέτσες είναι ένα νησί που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της εισόδου του Αργολικού κόλπου, κοντά στις νότιες ακτές της Αργολίδας, από τις οποίες χωρίζεται με το στενό των Σπετσών.

Οι Σπέτσες δομούνται από τους παρακάτω γεωλογικούς σχηματισμούς με την αντίστοιχη υδρογεωλογική συμπεριφορά:

Σύγχρονες αποθέσεις. Συναντώνται σε περιοχές κοντά στην ακτή. Καταλαμβάνουν μικρή έκταση, έχουν πολύ μικρό πάχος και αποτελούνται από αργιλοαμμώδη υλικά και χάλικες. Από υδρογεωλογικής πλευράς

συμπεριφέρονται ως περατός σχηματισμός αλλά λόγω της περιορισμένης ανάπτυξης και της επιδεκτικότητας στη θαλάσσια προσβολή διαμορφώνουν υδροφόρους ορίζοντες μικρής απόδοσης και χαμηλής ποιότητας.

Κροκαλοπαγή με μαργαϊκές και ψαμμιτικές ενστρώσεις. Καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του νησιού. Χαρακτηρίζονται από μέτρια ως καλή συνεκτικότητα και αποτελούνται από κροκάλες ποικίλου μεγέθους ως επί το πλείστον ασβεστολιθικής σύστασης και δευτερευόντως κερατολιθικής και ψαμμιτικής με ψαμμιτομαργαϊκό κυρίως συνδετικό υλικό. Δίνουν πυκνό υδρογραφικό δίκτυο που σε συνδυασμό με τις μεγάλες κλίσεις ευνοούν την ταχεία αποστράγγιση σε βάρος της κατείσδυσης. Από υδρογεωλογικής πλευράς συμπεριφέρονται ως μέτρια περατός σχηματισμός με υδροφορία μικρής παροχευτική ικανότητας.

Ασβεστόλιθοι. Εμφανίζονται στο νότιο τμήμα και καταλαμβάνουν μικρή έκταση. Λόγω έντονης καρστικοποίησης οι ασβεστόλιθοι συμπεριφέρονται ως πολύ περατός σχηματισμός.

Ευρύτερη Περιοχή Τροιζηνίας

Η ευρύτερη περιοχή της Τροιζηνίας παρουσιάζει μεγάλη μορφολογική ποικιλία και μπορεί να διακριθεί σε τρεις γεωμορφολογικές μονάδες.

το νησί του Πόρου με σχετικά ήπιο και μερικώς λοφώδες ανάγλυφο.

τη χερσόνησο των Μεθάνων, που διακρίνεται από το ορεινό ανάγλυφο, με απόκρημνα πρηνή και με προβλήματα ευστάθειας στις θέσεις που επικρατούν τα ηφαιστειακά πετρώματα.

το υπόλοιπο ηπειρωτικό τμήμα της επαρχίας Τροιζηνίας, το οποίο μπορεί να διακριθεί σε δύο τμήματα που χωρίζονται μεταξύ τους κατά τη διεύθυνση Β - Ν. Από τα δύο αυτά τμήματα το δυτικό χαρακτηρίζεται από έντονο ανάγλυφο και απότομες κλίσεις λόγω της επικράτησης των ασβεστολιθικών πετρωμάτων. Το ανατολικό τμήμα, που καταλαμβάνει και μεγαλύτερη έκταση από το δυτικό, κυριαρχείται από τις Αδέρες και χαρακτηρίζεται και αυτό από μεγάλες κλίσεις, όχι όμως τόσο απότομες όσο στο δυτικό.

Όσον αφορά την γεωλογία της περιοχής, οι κυριότεροι γεωλογικοί σχηματισμοί που απαντούν στην περιοχή της Τροιζηνίας είναι:

Ασβεστόλιθοι

Σχιστοκερατόλιθοι, Διαβάσες, Σπηλίτες

Ασβεστόλιθοι – Κροκαλοπαγή Κρητιδικής Ηλικίας

Φλύσχης

Τεταρτογενείς αποθέσεις

Στις τεταρτογενείς αποθέσεις της πεδιάδας της Τροιζήνας εντοπίζεται πλούσιος υδροφόρος ορίζοντας που αποτελεί αντικείμενο συστηματικής εκμετάλλευσης, όπως αναφέρεται σε άλλα σημεία του παρόντος, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί πρόβλημα υφαλμύρωσης.

Στη χερσόνησο των Μεθάνων κοντά στο χωριό Καμένη Χώρα υπάρχει κρατήρας ηφαιστείου βάθους 60 m και διαμέτρου 150 m. Από πλευράς σεισμικότητας, ολόκληρη η περιοχή της Τροιζηνίας κατατάσσεται στη ζώνη μέσης σεισμικής επικινδυνότητας (Βαθμός Ι).

Λόγω των μεγάλων κλίσεων του όρους Αδέρες και της μικρής υδροπερατότητας του εδάφους (μικρός συντελεστής κατείσδυσης), παρουσιάζονται προβλήματα σταθερότητας του εδάφους και διάβρωση από τη ροή ρεμάτων και χειμάρρων. Εδαφικές καθιζήσεις έχουν παρουσιαστεί στη θέση Βούρα του Δήμου Μεθάνων. Αρκετά μεγάλη περιοχή εύφορης γεωργικής γης βρίσκεται στον κάμπο της Τροιζηνίας και στην κοιλάδα της Καλλονής.

Κύθηρα

Το ανάγλυφο του νησιού των Κυθήρων δεν χαρακτηρίζεται από έντονες εξάρσεις. Μορφολογικά το νησί χαρακτηρίζεται από την παρουσία δύο οροσειρών, ανατολική και δυτική, ανάμεσα στις οποίες σχηματίζεται οροπέδιο. Όσον αφορά τη γεωλογία του νησιού, τα Κύθηρα αποτελούν το γεωλογικό σύνδεσμο της Πελοποννήσου με την Κρήτη και ανήκουν στην περιοχή των εξωτερικών ζωνών των Ελληνίδων. Όσον αφορά την γεωτεκτονική του νησιού, τα Κύθηρα διασχίζονται από δύο κύρια συστήματα ρηγμάτων προσανατολισμού Β.ΒΔ-Ν.ΝΑ και Β.ΒΑ-Ν.ΝΔ. Τα συστήματα αυτά θεωρούνται ως πιθανά αίτια της δημιουργίας της σημερινής μορφολογίας και ακτογραφίας του νησιού.

Το ΙΓΜΕ κατά την περίοδο 1980-1983 έκανε μια σειρά από έρευνες προκειμένου να μελετήσει λεπτομερώς την υδρογεωλογία των Κυθήρων. Οι έρευνες αυτές κατέληξαν στα παρακάτω συμπεράσματα:

Οι ασβεστόλιθοι και οι δολομιτικοί ασβεστόλιθοι της ζώνης Τριπόλεως, εξαιτίας της αυξημένης τους περατότητας περικλείουν σημαντικά αποθέματα υπόγειου νερού. Το νερό αυτό όμως είναι ακατάλληλο για ύδρευση λόγω της θάλασσας με την οποία οι υδροφόροι αυτοί σχηματισμοί έρχονται σε επαφή. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η περιεκτικότητα του νερού των σχηματισμών αυτών σε χλωριόντα κυμαίνεται στα 7000 ppm.

Ικανοποιητικά αποθέματα νερού εντοπίστηκαν στους ασβεστόλιθους και μαργαϊκούς ασβεστόλιθους της ζώνης Ωλονού-Πίνδου. Αυτοί οι σχηματισμοί είναι συνήθως διαρρηγμένοι και σε μικρότερο βαθμό καρστικοποιημένοι και

επικάθονται σε συμπαγείς σχηματισμούς που αποτελούν το αδιαπέρατο υπόβαθρο.

Η περιοχή των Κυθήρων χαρακτηρίζεται από έντονη σεισμική δραστηριότητα. Οι εστίες των διαφόρων σεισμών που απαντούν στο νησί οφείλεται τόσο στο διαγώνιο ρήγμα στο εσωτερικό του νησιού, όσο και στις περιφερειακές ρηξιγενείς βαθμίδες. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα σεισμολογικά δεδομένα η περιοχή των Κυθήρων κατατάσσεται από άποψη σεισμικότητας στην κατηγορία μέσης επικυδινότητας (Βαθμός II).

3. Κλιματικά και Μετεωρολογικά Χαρακτηριστικά

Περιοχή Δήμων εντός Λεκανοπεδίου

Το κλίμα της ευρύτερης περιοχής των δήμων της Νομαρχίας Πειραιά που βρίσκονται εντός του Λεκανοπεδίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως εύκρατο μεσογειακό με κύρια χαρακτηριστικά το ξηρό και θερμό καλοκαίρι και τον ήπιο και υγρό σχετικά χειμώνα. Στη συνέχεια δίνονται συνοπτικά ορισμένα μετεωρολογικά στοιχεία που βασίζονται σε δεδομένα των σταθμών της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας (Ε.Μ.Υ.) του Πειραιά (λεπτομερείς πίνακες δίδονται στο Παράρτημα I) και της Ελευσίνας για την χρονική περίοδο από το 1958 έως 1996 για τον Πειραιά και έως 1988 για την Ελευσίνα:

Άνεμοι: Οι άνεμοι που κυριαρχούν στην περιοχή του σταθμού της Ε.Μ.Υ. στον Πειραιά είναι οι Βορειοανατολικοί (από το Σεπτέμβριο έως το Μάρτιο) ακολουθούμενοι από Νότιους (από Απρίλιο έως Ιούνιο) και Βόρειους (Ιούλιο - Αύγουστο). Η συνηθισμένη έντασή τους είναι 2 - 3 Beaufort. Η νηνεμία εμφανίζεται με συχνότητα μόλις 2,6%. Στην περιοχή του σταθμού της Ε.Μ.Υ. στην Ελευσίνα κυριαρχούν οι βόρειοι άνεμοι ενώ η άπνοια εμφανίζεται με σαφώς μεγαλύτερη συχνότητα που είναι 38,8%.

Θερμοκρασία: Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 18,8 και 18,0 °C για τον Πειραιά και την Ελευσίνα αντίστοιχα. Οι μέσες ελάχιστες θερμοκρασίες είναι αντίστοιχα 10,9 και 9,8 °C και παρατηρούνται τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο. Οι μέσες μέγιστες θερμοκρασίες είναι 27,8 και 26,6 °C και εμφανίζονται τον Αύγουστο.

Βροχοπτώσεις: Το μέσο ετήσιο ύψος βροχοπτώσεων στην ευρύτερη περιοχή ανέρχεται σε 332 και 387 mm για τον Πειραιά και την Ελευσίνα αντίστοιχα. Με εντονότερη βροχόπτωση το μήνα Δεκέμβριο και ασθενέστερη τον Ιούλιο (σταθμός Πειραιά)

Περιοχές Δήμων εκτός Λεκανοπεδίου

- Σαλαμίνα – Αίγινα - Αγκίστρι

Δεν υπάρχει στη νήσο Σαλαμίνα σταθμός της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας. Τα μετεωρολογικά στοιχεία που προέρχονται από τους σταθμούς της Ε.Μ.Υ. Ελευσίνας και του Πειραιά και που αναφέρθηκαν παραπάνω θα μπορούσαν να δώσουν ενδείξεις για τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στο νησί μια που η απόσταση είναι πολύ μικρή. Σε γενικές γραμμές πάντως η ευρύτερη περιοχή χαρακτηρίζεται από ήπια ψυχρή περίοδο, χαμηλές βροχοπτώσεις και ξηρή θερινή περίοδο.

- Ύδρα – Σπέτσες

Τα στοιχεία που αναφέρονται στη συνέχεια είναι ενδεικτικά (βασίζονται σε δεδομένα του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Ύδρας και Σπετσών) αφού στην Ύδρα δεν υπάρχει και στις Σπέτσες δεν λειτουργεί ο υπάρχων μετεωρολογικός σταθμός.

Το κλίμα της Ύδρας και των Σπετσών χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό με ήπιο χειμώνα και δροσερό και υγρό καλοκαίρι. Οι άνεμοι που επικρατούν στην περιοχή είναι οι Βορειοδυτικοί. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού όμως, επικρατούν οι Βορειοανατολικοί άνεμοι (μελέμια). Όσον αφορά τη θερμοκρασία, η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 18,5 °C, ενώ οι θερμότεροι μήνες είναι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος με μέση θερμοκρασία 26,9 °C. Το ετήσιο ύψος των βροχοπτώσεων στην Ύδρα ανέρχεται στα 350 mm, ενώ ο αριθμός των ημερών βροχής ανέρχεται περίπου στις 70 ετησίως.

- Ευρύτερη περιοχή Τροιζηνίας¹²

Θερμοκρασία: Η μέση ετήσια θερμοκρασία του αέρα είναι 17,5 °C (σταθμός Πόρου) και 16,9 °C (σταθμός Μπάφι).

Βροχοπτώσεις: Το συνολικό ετήσιο ύψος βροχοπτώσεων κυμαίνεται στα 556 mm όπως μετρήθηκε στο μετεωρολογικό σταθμό του Πόρου και στα 720 mm όπως μετρήθηκε στο μετεωρολογικό σταθμό του Μπάφι.

•

---

¹² Τα στοιχεία που παρατίθενται στην συνέχεια προέρχονται από τους μετεωρολογικούς σταθμούς Πόρου και Μπάφι βασιζόμενα σε δεδομένα μετρήσεων της τελευταίας εικοσαετίας.

- Κύθηρα

Το κλίμα των Κυθήρων είναι καθαρά νησιωτικό με μικρές βροχοπτώσεις, με σταθερή θερμοκρασία που δεν παρουσιάζει απότομες μεταβολές. Στη συνέχεια δίνονται συνοπτικά ορισμένα μετεωρολογικά στοιχεία που προκύπτουν από μετρήσεις του μετεωρολογικού σταθμού της Ε.Μ.Υ. στα Κύθηρα για την περίοδο 1931 - 1973. Η επικρατούσα διεύθυνση των ανέμων είναι Βορειοανατολική. Ως προς την ένταση τους ισχυροί άνεμοι εμφανίζονται αρκετά συχνά στα Κύθηρα. Συγκεκριμένα άνεμοι με ένταση πάνω από 6 Beaufort παρουσιάζονται για πάνω από το 35% των ημερών κατά τους μήνες Δεκέμβριο ως Μάρτιο, καθώς και τον Οκτώβριο. Άνεμοι άνω των 8 Beaufort εμφανίζονται συνηθέστερα τον Μάρτιο και τον Οκτώβριο (3-4 ημέρες μηνιαίως), ενώ σε ίδια περίπου συχνότητα παρουσιάζονται και τους μήνες Νοέμβριο ως Απρίλιο. Η νηγεμία εμφανίζεται με συχνότητα 20%.

Θερμοκρασία: Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 16,5 °C. Η μέση ελάχιστη θερμοκρασία είναι αντίστοιχα 9,1 °C και σημειώθηκε τον Ιανουάριο, ενώ η μέση μέγιστη είναι 29,3 °C και σημειώθηκε τον Ιούλιο και Αύγουστο.

Βροχοπτώσεις: Το συνολικό ετήσιο ύψος βροχοπτώσεων στην περιοχή των Κυθήρων ανέρχεται σε 540 mm. Οι βροχές τους καλοκαιρινούς μήνες είναι σπάνιες, ενώ αρκετά βροχερός μήνας είναι ο Νοέμβριος.

Ηχορύπανση

Οι πιο σημαντικές πηγές θορύβου, που ευθύνονται για την υποβάθμιση του ακουστικού περιβάλλοντος, είναι οι ακόλουθες:

Η κυκλοφορία των μέσων μεταφοράς κάθε είδους

Οι βιομηχανικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις

Οι εγκαταστάσεις αναψυχής και διασκέδασης

Οι οικιακές συσκευές

Οι περιοχές με ιδιαίτερο πρόβλημα υποβάθμισης του ακουστικού περιβάλλοντος, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, είναι σχεδόν όλες οι αστικές περιοχές της χώρας. Βεβαίως το πρόβλημα είναι σαφώς εντονότερο στα μεγάλα αστικά κέντρα όπως την περιοχή του Λεκανοπεδίου Αττικής, (που συγκεντρώνει το 40% του πληθυσμού, το 50% της βιομηχανικής και βιοτεχνικής δραστηριότητας, το 55 % των οχημάτων και το 70 % των Υπηρεσιών) και η Θεσσαλονίκη.

Εκτός από τις μεγάλες αστικές περιοχές, εντονότατο πρόβλημα θορύβου αντιμετωπίζουν και σχεδόν όλες οι τουριστικές περιοχές της χώρας. Οι συνέπειες φαίνεται ότι επηρεάζουν τόσο την ποιότητα των παρεχόμενων

υπηρεσιών, με αποτέλεσμα τη μείωση του τουριστικού ρεύματος, όσο και την ποιότητα ζωής των μονίμων κατοίκων αυτών των περιοχών.

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι εκτός από τους αστικούς δήμους της Νομαρχίας Πειραιά στους οποίους υπάρχει έντονο πρόβλημα υποβάθμισης του ακουστικού περιβάλλοντος (κυρίως λόγω αυξημένης κίνησης μέσων μεταφοράς), το ίδιο ισχύει σε μικρότερο όμως βαθμό και για τους νησιωτικούς δήμους με έντονη τουριστική κίνηση (π.χ. Ύδρα, Σπέτσες) ιδιαίτερα κατά τα χρονικά διαστήματα που η τουριστική κίνηση είναι αυξημένη (λόγω λειτουργίας εγκαταστάσεων αναψυχής και διασκέδασης).

Γενικότερα παρατηρείται μία δυσκολία εξεύρεσης στοιχείων σχετικά με την ηχορύπανση παρόλο που υπάρχουν προγράμματα μέτρησης αυτής από τις αρμόδιες αρχές ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα. Εκτιμάται ότι ο κυριότερος λόγος αυτής της δυσκολίας είναι ότι η ηχορύπανση γενικά αξιολογείται ως χαμηλής επικινδυνότητας, ιδιαίτερα σε σχέση με άλλες μορφές ρύπανσης όπως για παράδειγμα η ατμοσφαιρική (όπου υπάρχουν παρόμοια προγράμματα μέτρησης και είναι πολύ εύκολο να βρεθούν τα δεδομένα).

4. Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά

Τα δεδομένα της πληθυσμιακής κατανομή ανά Δήμο από τις απογραφές των ετών 1991 και του 2001 καθώς και η ποσοστιαία μεταβολή που καταγράφηκε μεταξύ των δύο απογραφών, αποτυπώνεται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1. Μεταβολή Πληθυσμού Δήμων & Κοινοτήτων Νομαρχίας Πειραιά.

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΑ	1991	2001	Μεταβολή 1991-2001
Δήμος Πειραιά	182.671	175.697	-3,82
Δήμος Αγίου Ιωάννη Ρέντη	14.218	15.060	5,92
Δήμος Αίγινας	11.639	13.552	16,44
Δήμος Αμπελακίων	6.760	7.060	4,44
Δήμος Δραπετσώνας	13.094	12.944	-1,15
Δήμος Κερατσινίου	71.982	76.102	5,72
Δήμος Κορυδαλλού	63.184	67.456	6,76
Δήμος Κυθήρων	3.021	3.354	11,02

Δήμος Μεθάνων	2.056	2.057	0,05
Δήμος Νίκαιας	87.597	93.086	6,27
Δήμος Περάματος	24.119	25.720	6,64
Δήμος Πόρου	3.570	4.348	21,79
Δήμος Σαλαμίνας	27.512	30.962	12,54
Δήμος Σπετσών	3.603	3.916	8,69
Δήμος Τροιζήνος	6.084	6.507	6,95
Δήμος Ύδρας	2.387	2.719	13,91
Κοινότητα Αγκιστρίου	791	920	16,31
Κοινότητα Αντικυθήρων	70	44	-37,14
ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ	524.358	541.504	3,27

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε. Απογραφή 1991-2001

- **Δήμος Πειραιά**

Ο Δήμος Πειραιά, είναι πληθυσμιακά ο μεγαλύτερος της Νομαρχίας. Διαχρονικά όμως ο πληθυσμός του παρουσιάζει πτωτική τάση. Παρόλο που τα δεδομένα των δύο τελευταίων απογραφών (έτη 1991 και 2001), παρατηρείται μία επιβράδυνση της πληθυσμιακής μείωσης, με μεταβολή μικρότερη (-3,8%) από αυτή της προηγούμενης δεκαετίας (-7%), ο πληθυσμός ακολουθεί σταθερή πτωτική πορεία τα τελευταία τριάντα χρόνια. Ο Δήμος Πειραιά παρόλη την μείωση του πληθυσμού, εξακολουθεί να συγκεντρώνει την πλειοψηφία του πληθυσμού της Νομαρχίας και παράλληλα να κατέχει τα πρωτεία μεταξύ των Δήμων και Κοινοτήτων όσον αφορά τη πυκνότητα του πληθυσμού (15.687 κάτοικοι ανά Km²).

- **Δήμος Αγ. Ιωάννη Ρέντη**

Στο Δήμο Αγ. Ιωάννη Ρέντη, σημειώθηκε μεγάλη πληθυσμιακή μείωση μεταξύ 1971 και 1991 (-19%) με κορύφωση της μείωσης την πρώτη δεκαετία. Τη δεκαετία 1991-2001 σημειώθηκε αύξηση της τάξεως του 6%. Ο Δήμος συνιστά επίσης έναν από τους πυκνοκατοικημένους Δήμους της Νομαρχίας (3.347 κάτοικοι ανά Km²).

- **Δήμος Δραπετσώνας**

Ο Δήμος Δραπετσώνας, παρουσίασε σημαντική πληθυσμιακή μείωση μεταξύ '71 και '01. Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο στην κατηγορία αυτών που παρουσίασαν υψηλούς γενικά ρυθμούς μείωσης. Η μείωση εντοπίζεται κύρια κατά τη δεκαετία του '80 (-11%). Την δεκαετία '91-

'01 ο Δήμος εξακολούθησε να παρουσιάζει μείωση με σημαντικά χαμηλότερο όμως ρυθμό (-1,14%). Η πυκνότητα του Δήμου είναι αρκετά υψηλή (7.614 κάτοικοι ανά Km²).

- **Δήμος Κερατσινίου**

Ο πληθυσμός στο Δήμο Κερατσινίου σημείωσε μείωση της τάξης του -3% κατά τη δεκαετία 1981-1991. Συνολικά όμως ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά την εικοσαετία '71-'91 κατά 6%. Η αύξηση αυτή εντοπίζεται στη δεκαετία του '70. Παρά την ελαφριά μείωση που καταγράφηκε κατά την απογραφή του '91, στην τελευταία απογραφή ο πληθυσμός σημείωσε αύξηση της τάξης του 5,72%. Ο Δήμος Κερατσινίου συνιστά τον τρίτο σε πληθυσμό Δήμο της Νομαρχίας με πυκνότητα πληθυσμού 9.513 κάτοικους ανά Km².

- **Δήμος Κορυδαλλού**

Ο πληθυσμός του Δήμου Κορυδαλλού παρουσιάζει συνεχή θετική πληθυσμιακή εξέλιξη τα τελευταία χρόνια. Η απογραφή του 2001 έδειξε πραγματικό πληθυσμό 67.456 και σημειώθηκε μεταβολή της τάξης του 6,76% μεταξύ '91-'01. Ο Δήμος Κορυδαλλού συνιστά τον τέταρτο σε πληθυσμό Δήμο της Νομαρχίας και έχει τη δεύτερη μεγαλύτερη πληθυσμιακή πυκνότητα μετά το Δήμο Πειραιά.

- **Δήμος Νίκαιας**

Ο Δήμος Νίκαιας σημείωσε θετική πληθυσμιακή εξέλιξη της τάξης του 6,26%. Σημαντική αύξηση είχε καταγραφεί κατά την δεκαετία του '70, ενώ τα επόμενα χρόνια ο πληθυσμός κινήθηκε σε πλαίσια στασιμότητας, με μικρές αυξομειώσεις. Ο Δήμος εμφανίζει μεγάλη πυκνότητα πληθυσμού και συνιστά το δεύτερο σε πληθυσμό Δήμο της Νομαρχίας.

- **Δήμος Περάματος**

Στο Δήμο Περάματος σημειώθηκε μικρή πληθυσμιακή αύξηση κατά την δεκαετία '91-'01, ακολουθώντας την αύξηση των προηγούμενων δεκαετιών. Η αύξηση εντοπίζεται στη δεκαετία του '70, ενώ στο διάστημα '81-'91, ο πληθυσμός κινήθηκε σε πλαίσια χαμηλών ρυθμών ανάπτυξης. Η πληθυσμιακή πυκνότητα του Δήμου είναι 1.681 κάτοικοι / Km².

- **Δήμοι Μεθάνων και Τροιζήνος**

Το χερσαίο κομμάτι της Νομαρχίας στην Πελοπόννησο διατήρησε τον πληθυσμό του σημειώνοντας πολύ μικρές θετικές διαφοροποιήσεις (Δ. Μεθάνων 0,04%, Δ. Τροιζήνος 6,95%). Παρόλα αυτά οι Δήμοι Μεθάνων και Τροιζήνος είναι αρκετά αραιοκατοικημένοι (πυκνότητα των κατοίκων 41,06 και 33,87 κάτοικοι / Km² αντίστοιχα).

- **Νησιωτικοί Δήμοι και Κοινότητες**

Το νησιωτικό τμήμα σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (1991, 2001) παρουσιάζει μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση από το χερσαίο. Εντούτοις, οι αυξήσεις είναι μικρές αναλογικά με τα απόλυτα νούμερα ενώ ο πληθυσμός που συγκεντρώνεται στους Δήμους αυτούς αντιστοιχεί μόλις στο 12,35% του συνολικού πληθυσμού της Νομαρχίας.

Σε αρκετούς νησιωτικούς Δήμους σημειώθηκε πληθυσμιακή αύξηση κατά την τελευταία δεκαετία, με μεγαλύτερα ποσοστά να εμφανίζονται στον Πόρο (21,8%), την Αίγινα (16,4%), την Ύδρα (14%), το Αγκίστρι (16,3%). Αξιόλογη αύξηση παρατηρήθηκε και στη Σαλαμίνα (12,5%) και τα Κύθηρα (11%). Αντίθετα ο Δήμος Αμπελακίων (Ν. Σαλαμίνα) σημείωσε μικρή πληθυσμιακή αύξηση (4,4%).

Η Αίγινα και η Σαλαμίνα εξαιτίας της άμεσης γειτνίασης με την Αττική είναι τα πολυπληθέστερα νησιά της Νομαρχίας. Οι Σπέτσες αύξησαν κατά μικρό ποσοστό τον πληθυσμό τους (8,7%).

Η Κοινότητα Αντικυθήρων αντιμετωπίζει σοβαρότατο πρόβλημα ερήμωσης παρουσιάζοντας πληθυσμιακή αποδυνάμωση της τάξης του 37%. Εντούτοις, το ποσοστό αυτό θα πρέπει να εκτιμηθεί σε σχέση με το απόλυτο νούμερο που σημαίνει.

Η πυκνότητα του πληθυσμού στα νησιά είναι μικρή και κυμαίνεται από 2,19 κάτοικοι / Km² στην Κοινότητα Αντικυθήρων έως 473,83 κάτοικοι / Km² στο Δήμο Αμπελακίων που παρουσιάζει μεγαλύτερη πυκνότητα λόγω της γειτνίασης του με την περιοχή του Λεκανοπεδίου Αττικής. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στα νησιά της Νομαρχίας που αποτελούν το 68,41% της συνολικής έκτασης της Νομαρχίας κατοικεί μόλις το 12,35% του πληθυσμού. Το ποσοστό αυτό γίνεται πιο σημαντικό όταν προστεθούν και οι Δήμοι Τροιζήνος και Μεθάνων. Συνολικά οι νησιωτικοί Δήμοι και οι Δήμοι οι οποίοι γεωγραφικά βρίσκονται στην Πελοπόννησο αποτελούν το 94,4% της συνολικής έκτασης της Νομαρχίας και κατοικεί μόλις το 13,93% του συνολικού πληθυσμού.

Σύνθεση Πληθυσμού

Το 97% του πληθυσμού της Νομαρχίας Πειραιά είναι αστικός (Πίνακας 2). Το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο του αντίστοιχου στο σύνολο της χώρας (73%) αλλά σε παρόμοια επίπεδα με τις υπόλοιπες Νομαρχίες της Περιφέρειας Αττικής πλην της Νομαρχίας Αθηνών στην οποία ο πληθυσμός είναι 100% αστικός. Το μεγάλο ποσοστό αστικού πληθυσμού είναι αναμενόμενο δεδομένου ότι ο μεγαλύτερος πληθυσμιακός όγκος της Νομαρχίας κατοικεί στους Δήμους οι οποίοι βρίσκονται εντός Λεκανοπεδίου.

Πίνακας 2. Πραγματικός Πληθυσμός κατά αστικότητα σύμφωνα με τα αποτελέσματα της απογραφής του έτους 2001.

Πραγματικός Πληθυσμός κατά Αστικότητα			
Διοικητική Μονάδα	Σύνολο (κάτοικοι)	Αστικός (κάτοικοι)	Αγροτικός (κάτοικοι)
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	10.964.020	7.980.414	2.983.606
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	2.664.776	2.664.776	0
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	151.612	147.632	3.980
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	403.918	386.845	17.073
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΑ (Σύνολο)	541.504	525.560	15.944
ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ	175.697	175.697	0
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	15.060	15.060	0
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ	13.552	7.783	5.769
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ	7.060	7.060	0
ΔΗΜΟΣ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	12.944	12.944	0
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	76.102	76.102	0
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	67.456	67.456	0
ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	3.354	0	3.354

ΔΗΜΟΣ ΜΕΘΑΝΩΝ	2.057	0	2.057
ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ	93.086	93.086	0
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	25.720	25.720	0
ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ	4.348	4.348	0
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	30.962	30.962	0
ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	3.916	3.916	0
ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΟΣ	6.507	2.707	3.800
ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ	2.719	2.719	0
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	920	0	920
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ	44	0	44

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

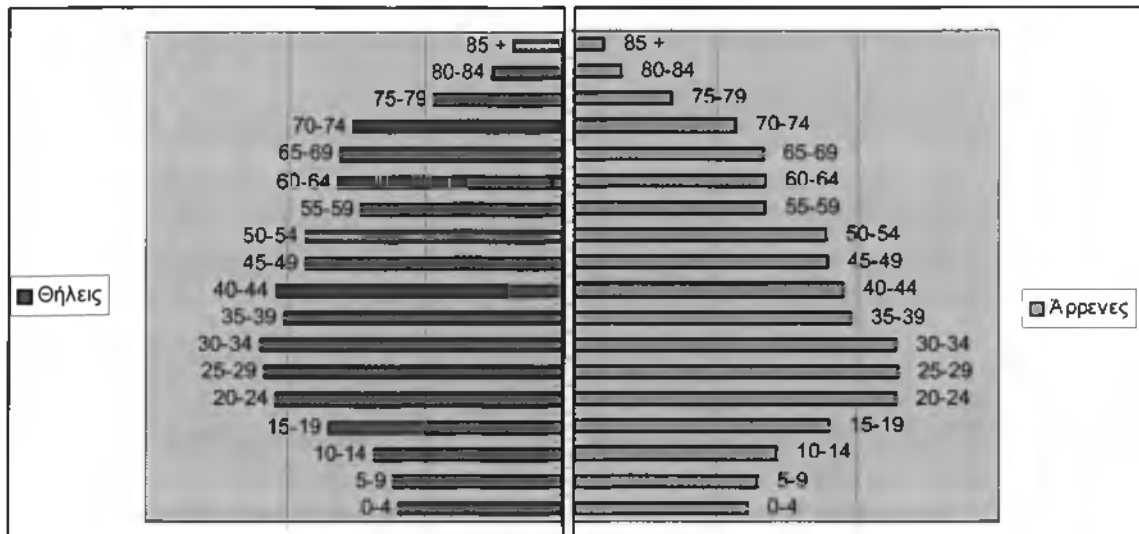
Το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού στο σύνολο των νήσων της Νομαρχίας είναι 18,16%, το οποίο εμφανίζεται αρκετά μικρότερο σε σύγκριση με άλλες νησιωτικές περιοχές (π.χ. Νομαρχίας Κυκλάδων 65%) και αποτελεί αξιοσημείωτη ιδιομορφία. Καθαρά αγροτικό χαρακτήρα εμφανίζουν οι περιοχές των Κυθήρων και Αντικυθήρων, τα Μέθανα και το Αγκίστρι. Στις περιοχές της Αίγινας και της Τροιζήνας παρόλο ότι κυριαρχεί ο αστικός πληθυσμός υπάρχει σημαντικό ποσοστό αγροτικού πληθυσμού.

Ο δείκτης γήρανσης συνιστά βασικό στοιχείο στην ανάδειξη του δημογραφικού προφίλ μίας περιοχής. Ο δείκτης αυτός αφορά την αναλογία του πληθυσμού άνω των 65 ετών προς τον πληθυσμό κάτω των 14 ετών. Για την Νομαρχία Πειραιά, ο δείκτης γήρανσης (1,66) κυμαίνεται σε παρόμοιο επίπεδο με το δείκτη γήρανσης τόσο του συνόλου της χώρας (1,64), όσο και της Περιφέρειας Αττικής (1,58). Με βάση τα πληθυσμιακά στοιχεία του 1999, ο δείκτης γήρανσης στην Ε.Ε. των 15 διαμορφώνεται στο 0,94 ενώ στα 12 νέα κράτη (10 νέες χώρες και 2 υπό ένταξη) είναι 0,70 δείχνοντας έτσι τον πληθυσμιακό δυναμισμό τους.

Η πληθυσμιακή πυραμίδα συνιστά τη γραφική απεικόνιση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία. Η λεπτή βάση που παρουσιάζεται στην πληθυσμιακή πυραμίδα της Νομαρχίας Πειραιά (

Γράφημα 1) απεικονίζει την τάση γήρανσης του πληθυσμού. Επιπλέον, οι νέοι άντρες κάτω των 19 ετών είναι περισσότεροι από την αντίστοιχη ηλικιακή κατηγορία γυναικών και παράλληλα οι γηραιές γυναίκες είναι περισσότερες από την αντίστοιχη ηλικιακή κατηγορία γυναικών. Παρόλο που ο γυναικείος πληθυσμός ξεπερνά τον ανδρικό κατά 5,12%, στην ηλικιακή κατανομή παρατηρούμε ότι: στις ηλικίες από 0-35 ετών οι άνδρες υπερτερούν αριθμητικά, ενώ αντιστροφή υπάρχει από την ηλικία των 35 και πάνω. Η αριθμητική διαφορά υπέρ των γυναικών γίνεται περισσότερο αισθητή από τις ηλικίες 60 ετών και άνω (βλ. παράρτημα).

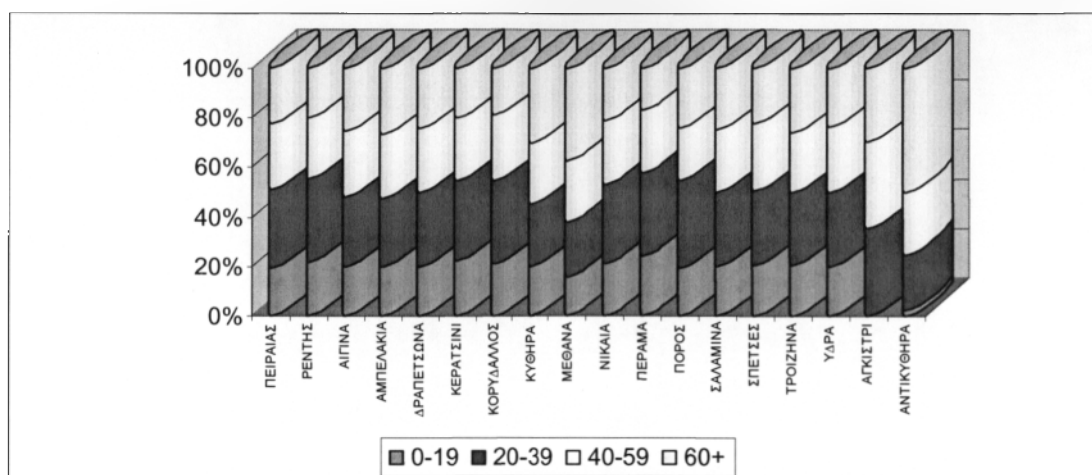
Γράφημα 1. Πληθυσμιακή Πυραμίδα Νομαρχίας Πειραιά.

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Αναλυτικότερα για τους Δήμους και τις Κοινότητες, η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού παρουσιάζεται στο Γράφημα 2.

Γράφημα 2. Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού ανά διοικητική μονάδα της Νομαρχίας Πειραιά.

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Η τάση γήρανσης του πληθυσμού εμφανίζεται και κατά τη μελέτη των πληθυσμιακών στοιχείων των Δήμων και Κοινοτήτων της Νομαρχίας ξεχωριστά ενώ η αύξηση της γήρανσης γίνεται περισσότερο αισθητή με το χρόνο λαμβάνοντας υπόψη τα πληθυσμιακά στοιχεία των απογραφών των ετών 1991 και 2001. Όλοι οι Δήμοι και οι Κοινότητες εμφανίζουν αύξηση της γήρανσης του πληθυσμού πλην του Δήμου Κυθήρων, ο δείκτης γήρανσης του οποίου μειώθηκε από 2,90 το 1991 σε 2,58 το 2001. Επιπλέον ο δείκτης γήρανσης της συντριπτικής πλειοψηφίας των Δήμων και Κοινοτήτων της Νομαρχίας είναι μεγαλύτερος του αντίστοιχου δείκτη του συνόλου της χώρας αλλά και σε αρκετές περιπτώσεις μεγαλύτερος του αντίστοιχου δείκτη της Περιφέρειας Αττικής. Οι Δήμοι Κερατσινίου, Κορυδαλλού, Νίκαιας και Περάματος έχουν τους χαμηλότερους δείκτες, εντούτοις παραμένουν αρκετά υψηλοί. Τα πρωτεία στη γήρανση έχουν οι Δήμοι και οι Κοινότητες εκτός λεκανοπεδίου Αττικής με ιδιαίτερη τάση γήρανσης στην Κοινότητα Αντικυθήρων στην οποία δεν κατοικούν άτομα κάτω των 19 ετών, ενώ οι άνω των 65 ετών καλύπτουν το 41% του συνολικού πληθυσμού της Κοινότητας

Πληθυσμιακές τάσεις (Δυναμική Νομαρχίας)

- **Δήμος Πειραιά**

Ο Δήμος Πειραιά συνιστά το κέντρο της Νομαρχίας Πειραιά, συγκεντρώνει το μεγαλύτερο πληθυσμιακό όγκο (32,45%) σε σχέση με τους υπόλοιπους

Δήμους της Νομαρχίας, ενώ ο πληθυσμός είναι καθαρά αστικός. Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολών. Είναι ένας από τους τρεις δήμους της Νομαρχίας που σημείωσαν αρνητική μεταβολή. Παρόλη την αρνητική μεταβολή του πληθυσμού, η πληθυσμιακή πυκνότητα είναι η μεγαλύτερη μεταξύ των Δήμων και Κοινοτήτων της Νομαρχίας (15.687 κάτοικοι / Km²) και παράλληλα ο πληθυσμός του Δήμου εμφανίζει γηρασμένη φυσιογνωμία.

- **Δήμος Αγίου Ιωάννη Ρέντη**

Η δημογραφική εικόνα του Δήμου μπορεί να χαρακτηριστεί ως δυσμενής. Ο πληθυσμός του Δήμου είναι καθαρά αστικός και οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού με βάση τις απογραφές των τελευταίων δεκαετιών κατατάσσουν τον Δήμο στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν αρκετά χαμηλούς ρυθμούς μεταβολών ενώ παρουσιάζει γηρασμένη φυσιογνωμία, αντίστοιχη του Δήμου Πειραιά. Ο Δήμος Αγ. Ιωάννη Ρέντη είναι ο Δήμος με τον υψηλότερο αριθμό (απόλυτο νούμερο) αλλοδαπών.

- **Δήμος Δραπετσώνας**

Ο πληθυσμός του Δήμου Δραπετσώνας είναι καθαρά αστικός και η γενικότερη δημογραφική εικόνα του Δήμου μπορεί να χαρακτηριστεί ως δυσμενής. Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολών και είναι ένας από τους τρεις δήμους της Νομαρχίας που παρουσίασαν μείωση του πληθυσμού. Ο πληθυσμός του Δήμου εμφανίζει γηρασμένη φυσιογνωμία ενώ η πληθυσμιακή πυκνότητα είναι αρκετά υψηλή και φτάνει στους 7.614 κατοίκους ανά Km².

- **Δήμος Κερατσινίου**

Ο πληθυσμός στο Δήμο Κερατσινίου παρουσίασε αύξηση της τάξεως του 5,7%. Οι τάσεις που εντοπίζονται δεν αναμένεται μεσοπρόθεσμα να ανατρέψουν το συγκεκριμένο προφίλ του πληθυσμού. Το Κερατσίνι είναι από τους Δήμους με το χαμηλότερο δείκτη γήρανσης της Νομαρχίας και μικρότερο δείκτη των αντίστοιχων της Περιφέρειας και του συνόλου της χώρας. Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο Κερατσινίου στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν χαμηλούς ρυθμούς μεταβολών, οπότε ο Δήμος αναμένεται να εμφανίζει ανάλογη δημογραφική εικόνα τα προσεχή έτη.

- **Δήμος Κορυδαλλού**

Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο Κορυδαλλού στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν μέσους ρυθμούς μεταβολών αντίστοιχους της Περιφέρειας Αττικής και του συνόλου της χώρας. Ο πληθυσμός παρουσιάζει γηρασμένη φυσιογνωμία και ο δείκτης γήρανσης παρουσιάζει κατά τη δεκαετία 1991-2001 αυξητική τάση. Παρόλα αυτά ο δείκτης γήρανσης παραμένει μικρότερος από τον αντίστοιχο της Νομαρχίας.

- **Δήμος Νίκαιας**

Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο Νίκαιας στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν μέσους ρυθμούς μεταβολών αντίστοιχους της Περιφέρειας Αττικής και του συνόλου της χώρας. Ο πληθυσμός έχει γηρασμένη φυσιογνωμία και ο Δήμος αναμένεται να παρουσιάσει ανάλογη δημογραφική εικόνα κατά τα προσεχή έτη.

- **Δήμος Περάματος**

Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν μέσους ρυθμούς μεταβολών αντίστοιχους της Περιφέρειας Αττικής και του συνόλου της χώρας. Ο δείκτης γήρανσης, παρόλο ότι παρουσιάζει κατά τη δεκαετία 1991-2001 μια συνεχή αυξητική τάση, είναι λίγο πάνω από τη μονάδα και είναι ο μικρότερος στην Νομαρχία Πειραιά.

- **Δήμος Μεθάνων**

Ο Δήμος Μεθάνων παρουσιάζει σχετικά δυσμενή δημογραφική εικόνα. Κατά τη δεκαετία 1991-2001 δεν παρουσιάστηκε αύξηση του πληθυσμού ενώ ο δείκτης γήρανσης (3,73) είναι ο μεγαλύτερος της Νομαρχίας.

- **Δήμος Τροιζήνος**

Οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού κατατάσσουν τον Δήμο στην κατηγορία αυτών που παρουσιάζουν μέσους ρυθμούς μεταβολών αντίστοιχους της Περιφέρειας Αττικής και του συνόλου της χώρας. Ο πληθυσμός έχει γηρασμένη φυσιογνωμία και στα Νότια του Δήμου κατοικεί ένας σημαντικός αριθμός αλλοδαπών (13,15% του συνολικού πληθυσμού του Δήμου).

- **Νησιωτικοί Δήμοι και Κοινότητες**

Οι νησιωτικοί Δήμοι και Κοινότητες εμφανίζουν ικανοποιητικούς ρυθμούς μεταβολής πληθυσμού σε επίπεδο ποσοστών, η αύξηση όμως είναι πολύ μικρή σε απόλυτους αριθμούς λόγω του μικρού πληθυσμού. Επιπρόσθετα, ο δείκτης γήρανσης με βάση τα στοιχεία των απογραφών των ετών 1991 και 2001 παρουσιάζει αυξητική τάση και βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Ιδιαίτερο πρόβλημα παρουσιάζεται στην Κοινότητα Αντικυθήρων όπου δεν κατοικούν άτομα κάτω των 14 ετών και το 41% του πληθυσμού είναι άνω των 65 ετών. Το νησιωτικό τμήμα της Νομαρχίας Πειραιά παρουσιάζει επίσης και υψηλά ποσοστά αλλοδαπών στο σύνολο του πληθυσμού. Δεδομένης της νεαρής ηλικίας των οικονομικών μεταναστών οι οποίοι εισέρχονται στην χώρα μας προς αναζήτηση εργασίας, ο υψηλός δείκτης γήρανσης των νησιωτών αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία. Επομένως βασικό κομμάτι των παραγωγικών ηλικιών αποτελούν κυρίως οι αλλοδαποί. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι το ποσοστό των αλλοδαπών που χρησιμοποιήθηκε για τις ανάγκες του παρόντος αφορά μόνο τους καταγεγραμμένους και νόμιμα παρευρισκόμενους αλλοδαπούς ενώ πιθανότατα θα είναι υψηλό και το ποσοστό των 'παράνομων' αλλοδαπών.

5. Μέσα Μαζικής Μεταφοράς

Και στη λειτουργία των μέσων μαζικής μεταφοράς (MMM) υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των Δήμων της περιοχής του Λεκανοπεδίου και τους υπόλοιπους.

Κυρίαρχο MMM, λόγω της γεωγραφικής ιδιαιτερότητας του Νομού είναι η ναυσιπλοΐα η οποία αναπτύσσεται λεπτομερώς σε άλλο κεφάλαιο.

Όσον αφορά τα μέσα σταθερής τροχιάς περιορίζονται στους συρμούς του ΗΣΑΠ (Ηλεκτρικοί Σιδηρόδρομοι Αθηνών Πειραιά Α.Ε.), ο οποίος διαθέτει ένα απλό σταθμό (Φάληρο) που εξυπηρετεί κυρίως τις παρακείμενες αθλητικές εγκαταστάσεις (Γήπεδο Καραϊσκάκη και Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας) και ένα τερματικό σταθμό (Πειραιάς) ο οποίος εξυπηρετεί το Λιμάνι. Σύμφωνα με στοιχεία που έχει συλλέξει ο ΗΣΑΠ τα δρομολόγια των συρμών του έχουν συχνότητα από 3'30" τις ώρες αιχμής έως 15' για τις καθημερινές ημέρες και από 5'45" έως 15' τα Σαββατοκύριακα. Όσον αφορά την επιβατική κίνηση για στον σταθμό του Πειραιά εισέρχονται για επιβίβαση 35 - 40 χιλιάδες επιβάτες καθημερινώς και περίπου οι μισοί τα Σαββατοκύριακα (~20.000 τα Σάββατα και ~17.000 τις Κυριακές). Οι αντίστοιχοι αριθμοί για το σταθμό του Φαλήρου είναι ~10.000 τις καθημερινές, ~6.000 τα Σάββατα και ~4.500 τις Κυριακές.

Το ΤΡΑΜ διαθέτει μόνο ένα τερματικό σταθμό (Φάληρο) αλλά υπάρχουν μελέτες και εισηγήσεις για τη δημιουργία επεκτάσεων έτσι ώστε να

εξυπηρετούνται και άλλες περιοχές τόσο του Δήμου Πειραιά αλλά και άλλων δήμων της Νομαρχίας Πειραιά.

Την ευθύνη των οδικών ΜΜΜ που λειτουργούν στους Δήμους της Νομαρχίας Πειραιά εντός του Λεκανοπεδίου έχει η Εταιρεία Θερμικών Λεωφορείων (ΕΘΕΛ) που είναι θυγατρική του Οργανισμού Αστικών Συγκοινωνιών Αθήνας (ΟΑΣΑ). Για την ευρύτερη περιοχή του Πειραιά το συγκοινωνιακό δίκτυο της ΕΘΕΛ έχει έκταση περίπου 1.300 χιλιομέτρων, λειτουργώντας 55 λεωφορειακές γραμμές στις οποίες δρομολογούνται 354 λεωφορεία για τη διενέργεια 3.094 δρομολογίων με συχνότητες που κυμαίνονται από 5 έως 30 λεπτά. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών, κατά τις ώρες αιχμής αυξάνονται τα δρομολόγια έτσι ώστε να μειώνεται η συχνότητα τους. Οι λεωφορειακές γραμμές του Πειραιά χωρίζονται σε:

4 λεωφορειακές γραμμές κορμού (συνδέουν το κέντρο του Πειραιά με τα κέντρα περιφερειακών Δήμων)

3 διαδημοτικές λεωφορειακές γραμμές (συνδέουν περιφερειακούς δήμους)

4 τοπικές λεωφορειακές γραμμές (λειτουργούν ως τροφοδότες των γραμμών κορμού)

1 λεωφορειακή γραμμή αεροδρομίου (λειτουργεί ως express)

1 express λεωφορειακή γραμμή (με περιορισμένο αριθμό στάσεων)

1 πανεπιστημιακή λεωφορειακή γραμμή

40 ακτινικές λεωφορειακές γραμμές (συνδέουν το κέντρο του Πειραιά με τα κέντρα των όμορων Δήμων)

Ο αριθμός των εκτελεσθέντων δρομολογίων στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά από το 2000 και μετά αυξάνεται συνεχώς, και η αύξηση προβλέπεται να συνεχιστεί. Αποτέλεσμα είναι να αυξάνεται και ο αριθμός των διανυθέντων οχηματοχιλιομέτρων, που είναι κρίσιμος παράγοντας προσδιορισμού του εκτελούμενου συγκοινωνιακού έργου, που το 2003 ανήλθε σε 14.128.030 Km, αυξημένος κατά 2.932.196 Km, και προβλέπεται να είναι ακόμα μεγαλύτερος το 2005. Όσον αφορά την επιβατική κίνηση κατά το 2003 μετακινήθηκαν με τα λεωφορεία της ΕΘΕΛ 41.829.936 επιβάτες και εκτιμάται ότι στα ίδια επίπεδα κυμαίνεται η κίνηση και το 2004. Έχει παρατηρηθεί ότι μετά το 2000 ο αριθμός των επιβατών που χρησιμοποιεί εισιτήριο έχει μειωθεί, γεγονός που οφείλεται στην συνεχώς αυξανόμενη χρήση των καρτών πολλαπλών διαδρομών.

Η ΕΘΕΛ για το 2004, σκοπεύοντας να παρέχει ποιοτικότερες υπηρεσίες, είχε προγραμματίσει για την ευρύτερη περιοχή του Πειραιά τις παρακάτω δραστηριότητες:

απόσυρση 54 λεωφορείων παλαιάς τεχνολογίας (IKARUS)

δρομολόγηση 11 λεωφορείων MIDI στη γραμμή Βώκου

δρομολόγηση 154 λεωφορείων νέας τεχνολογίας EURO III

μείωση των συχνοτήτων δρομολόγησης τις ώρες αιχμής

ένταξη 283 λεωφορείων νέας τεχνολογίας EURO III μέχρι το τέλος του 2004 στις γραμμές της ευρύτερης περιοχής Πειραιά.

Γενικότερα η οδικές αστικές συγκοινωνίες της περιοχής είναι ικανοποιητικές. Η ΕΘΕΛ λειτουργεί το συγκοινωνιακό της έργο με γνώμονα τόσο την κατάλληλη εξυπηρέτηση του πολίτη, όσο και την προστασία του περιβάλλοντος.

Για την κατάσταση των ΜΜΜ στους Δήμους εκτός Λεκανοπεδίου Αττικής δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, το οποίο από μόνο του αποτελεί σημαντικό πρόβλημα.

Πιθανολογείται ότι υπάρχουν τοπικές γραμμές συγκοινωνίας που λειτουργούν με βάση την ιδιωτική ή την Δημοτική / Κοινοτική πρωτοβουλία. Ιδιαίτερα στους Δήμους με έντονη τουριστική κίνηση το θέμα των ΜΜΜ είναι πολύ σημαντικό. Τα ΜΜΜ αποτελούν σημαντικό παράγοντα επιλογής τόπου διακοπών και αναψυχής και για αυτήν την αιτία οι περιοχές που αποβλέπουν σε ανάπτυξη μέσω του τουρισμού πρέπει να διαθέτουν άρτιες υποδομές ΜΜΜ και να προσφέρουν ανάλογες υπηρεσίες.

Είναι λοιπόν σημαντική προτεραιότητα να καταγραφεί η υφιστάμενη κατάσταση των ΜΜΜ στους Δήμους εκτός λεκανοπεδίου και να μελετηθούν τρόποι επίλυσης των όποιων υφιστάμενων δυσλειτουργιών καταγραφούν.

Κυκλοφοριακά δεδομένα για τους δήμους εντός Λεκανοπεδίου

Δεδομένα για την κυκλοφορία είναι διαθέσιμα μόνο για τις περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά που βρίσκονται εντός Λεκανοπεδίου και ειδικότερα για τις περιοχές γύρω από το λιμάνι και το εμπορικό κέντρο του Πειραιά. Αυτές οι περιοχές στις οποίες εμφανίζονται και κυκλοφοριακά προβλήματα λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης πληθυσμού και οχημάτων.

Γενικότερα για την περιοχή του Λεκανοπεδίου έχει εκτιμηθεί ότι σε μία τυπική εργάσιμη ημέρα ο πληθυσμός πλησιάζει τα 5 εκατομμύρια και οι αστικές μετακινήσεις υπολογίζονται σε 8 εκατομμύρια. Από τα 8 εκατομμύρια μετακινήσεων περίπου το 40% γίνονται για μετάβαση από και προς την εργασία ενώ υπολογίζεται ότι ο ημερήσιος αριθμός των αστικών μετακινήσεων θα ανέλθει στα 10 εκατομμύρια έως το τέλος της δεκαετίας για την περιοχή του Λεκανοπεδίου. Επιπλέον υπολογίζεται ότι αναλογούν 2,1 κάτοικοι ανά

ιδιωτικό επιβατικό αυτοκίνητο ενώ ο δείκτης ιδιοκτησίας είναι στα 490 οχήματα ανά 1000 κατοίκους (δεδομένα 2002) και υπολογίζεται ότι θα προσεγγίσει τα 600 οχήματα ανά 1000 κατοίκους στο τέλος της τρέχουσας δεκαετίας λαμβάνοντας υπόψη μια μέση ετήσια αύξηση των ΙΧ οχημάτων της τάξεως των 100 - 120 χιλιάδων οχημάτων. Επιπρόσθετα οι κάτοικοι του Λεκανοπεδίου έχουν τον υψηλότερο τροχαίων ατυχημάτων με 2,3 ανά 1000 κατοίκους (δεδομένα 2002) έναντι 1,5 που είναι ο μέσος όρος για όλη τη χώρα, μία εικόνα που δείχνει να βελτιώνεται αφού υπήρχε 12% μείωση κατά το 2003.

Μεγάλο μέρος των ημερησίων αστικών μετακινήσεων εντός του Λεκανοπεδίου λαμβάνουν χώρα σε περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά όπου το πρόβλημα έχει δύο όψεις:

Τους υψηλούς κυκλοφοριακούς φόρτους κατά μήκος των κύριων οδικών αξόνων κατά τις ώρες μετάβασης και αποχώρησης από την εργασία δηλαδή τις πρώτες πρωινές ώρες (07:00 – 10:00) και τις απογευματινές (17:00 – 19:00). Το κυκλοφοριακό και το πρόβλημα στάθμευσης εντός της πόλης του Πειραιά λόγω της ύπαρξης τριών σημείων που προκαλούν αυξημένη κίνηση, του λιμανιού (εμπορικού και επιβατικού) και του εμπορικού κέντρου του Πειραιά κατά κύριο λόγο αλλά και του Πανεπιστημίου Πειραιά κατά δεύτερο λόγο.

Κυκλοφορία στους δήμους εκτός Λεκανοπεδίου

Όσον αφορά τους δήμους εκτός Λεκανοπεδίου Αττικής, υπάρχουν κατά τόπους προβλήματα κυκλοφορίας, αλλά περιορίζονται στις περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα και μόνο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που η τουριστική κίνηση είναι αυξημένη.

Το παραπάνω δε σημαίνει ότι αυτά τα περιορισμένα προβλήματα δεν υφίστανται. Αντίθετα απαιτείται να δοθούν λύσεις άμεσα διότι η ανάπτυξη των συγκεκριμένων περιοχών βασίζεται στον τουρισμό, και η ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρονται υποβαθμίζεται σημαντικά από τέτοιου είδους προβλήματα.

6. Χρήσεις Γης

Οι χρήσεις γης των περιοχών που ανήκουν στη δικαιοδοσία της Νομαρχίας Πειραιά. Τα δεδομένα βασίζονται σε έργο του 1990 διότι δυστυχώς τα στοιχεία αντίστοιχου έργου νεότερης χρονολογίας (2000) δεν είναι ακόμα διαθέσιμα. Παρόλα αυτά στις συγκεκριμένες περιοχές εκτιμάται ότι δεν έχουν γίνει σημαντικές διαφοροποιήσεις και μπορούν με ασφάλεια να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς του παρόντος επιχειρηματικού σχεδίου.

Εξετάζοντας με προσοχή τα δεδομένα παρατηρείται μία έντονη διαφοροποίηση των περιοχών στις παρακάτω κατηγορίες:

Περιοχές που αποτελούνται κυρίως από Αστικό Ιστό. Περιλαμβάνουν τους Δήμους Πειραιά, Νίκαιας, Κερατσινίου, Κορυδαλλού.

Περιοχές όπου υπάρχει σημαντική Βιομηχανική Δραστηριότητα. Περιλαμβάνει κυρίως το Δήμο Αγ. Ιωάννη Ρέντη και κατά δεύτερο λόγο το Δήμο Δραπετσώνας.

Περιοχές όπου συνυπάρχει ο αστικός ιστός με τις γεωργικές περιοχές και το φυσικό περιβάλλον. Περιλαμβάνει τους Δήμους Σαλαμίνας και Αμπελακίων.

Περιοχές που επικρατούν οι γεωργικές δραστηριότητες και το φυσικό περιβάλλον. Περιλαμβάνουν τους νησιωτικούς Δήμους Αίγινας, Ύδρας, Σπετσών, Κυθήρων, Πόρου, την ευρύτερη περιοχή Τροιζηνίας (Δήμοι Τροιζήνας και Μεθάνων) και τις κοινότητες Αγκιστρίου και Αντικυθήρων.

Για πολλοστή φορά καταδεικνύεται η διαφορετικότητα μεταξύ των περιοχών εντός Λεκανοπεδίου (συμπεριλαμβανομένων των Δήμων Σαλαμίνας και Αμπελακίων) με τις υπόλοιπες περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά. Όλοι οι Δήμοι του λεκανοπεδίου περιλαμβάνουν αστικό ιστό σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50 % με εξαίρεση το Δήμο Αγ. Ιωάννη Ρέντη που περιλαμβάνει 82% βιομηχανικό ιστό και το Δήμο Περάματος που διαθέτει μεγάλες εκτάσεις φυσικού περιβάλλοντος (73%) αλλά παραμένει αναξιοποίητο.

Όσον αφορά το βιομηχανικό ιστό εκτός από το Δήμο Αγ. Ιωάννη Ρέντη εμφανίζεται σε σημαντικό ποσοστό και στο Δήμο Δραπετσώνας (47%) και με εξαίρεση τα Κύθηρα (εμφανίζεται σε ποσοστό 0,2 %) απουσιάζει εντελώς από τις περιοχές εκτός λεκανοπεδίου Αττικής.

Αντιστοίχως οι γεωργικές περιοχές απουσιάζουν παντελώς από τις περιοχές της Νομαρχίας εντός του Λεκανοπεδίου και παρουσιάζουν σημαντικά ποσοστά στους Δήμους της ευρύτερης περιοχής Τροιζηνίας και των Νησιών.

Το φυσικό περιβάλλον απουσιάζει παντελώς από τους Δήμους Αγ. Ιωάννη Ρέντη και Δραπετσώνας και ουσιαστικά δεν υπάρχει στον Δήμο Πειραιά (3,6%), ενώ είναι αρκετά περιορισμένο στους υπόλοιπους Δήμους εντός του Λεκανοπεδίου (με εξαίρεση το Πέραμα). Όπως είναι αναμενόμενο στους νησιωτικούς Δήμους υπάρχει αρκετά μεγάλο ποσοστό γης δηλωμένο ως φυσικό περιβάλλον.

Το γεγονός ότι στις περιοχές εκτός λεκανοπεδίου υπάρχουν μεγάλες εκτάσεις φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για τη μελλοντική τουριστική ανάπτυξη. Με κατάλληλη αξιοποίηση και προώθηση μοντέρνων δραστηριοτήτων που απαιτούν ύπαρξη φυσικού περιβάλλοντος (π.χ. trekking,

παρακολούθηση πτηνών, περιηγήσεις κ.τ.λ.) υπάρχει δυνατότητα προσέλκυσης τουριστών που μέχρι σήμερα δεν έχουν ενδιαφερθεί να επισκεφτούν την περιοχή.

7. Τουρισμός

Ο τουρισμός στην Νομαρχία Πειραιά είναι ο κύριος άξονας γύρω από τον περιστρέφεται ο τομέας των υπηρεσιών κυρίως στα νησιά όπου και σχεδόν αποκλειστικά υφίσταται τουριστική δραστηριότητα. Παρ' όλα αυτά όπως φαίνεται και από την ανάλυση των τουριστικών υποδομών που ακολουθεί, ο τουρισμός στη Νομαρχία Πειραιά δεν έχει εκπληρώσει την πλήρη δυναμική του με βάση τις αντικειμενικές δυνατότητες που προσφέρουν κρίσιμοι παράγοντες για την ανάπτυξη του τουρισμού όπως:

- Το λιμάνι του Πειραιά που αποτελεί το ακτοπλοϊκό κέντρο της χώρας
- Η ύπαρξη των νησιών
- Άλλες φυσικές ομορφιές και ιδιαιτερότητες όπως το ηφαίστειο των Μεθάνων και το φαράγγι του Λαγκαδά στην Αγία Πελαγία Κυθήρων.
- Στη συνέχεια περιγράφεται αναλυτικά η υφιστάμενη κατάσταση στον τομέα των τουριστικών υποδομών (ξενοδοχειακή υποδομή, μαρίνες κλπ.) της Νομαρχίας Πειραιά.

Άτομα που ασχολούνται με τον τουρισμό

Πίνακας 3

Στην Νομαρχία Πειραιά

	2001 Πραγματικός πληθυσμός		
	Σύνολο	Αρρενες	Θήλεις
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	11.734	6.476	5.258
Εργοδότες	2.607	1.805	802
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	431	265	166
Μισθωτοί	8.340	4.284	4.056
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	356	122	234
Δεν δήλωσαν επάγγελμα & νέοι	0	0	0

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 4

Πανελλαδικά

	2001 Πραγματικός πληθυσμός		
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	274.381	155.726	118.655
Εργοδότες	66.297	48.282	18.015
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	13.148	8.790	4.358
Μισθωτοί	184.065	94.362	89.703
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	10.871	4.292	6.579
Δεν δήλωσαν επάγγελμα & νέοι	0	0	0

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Ξενοδοχεία

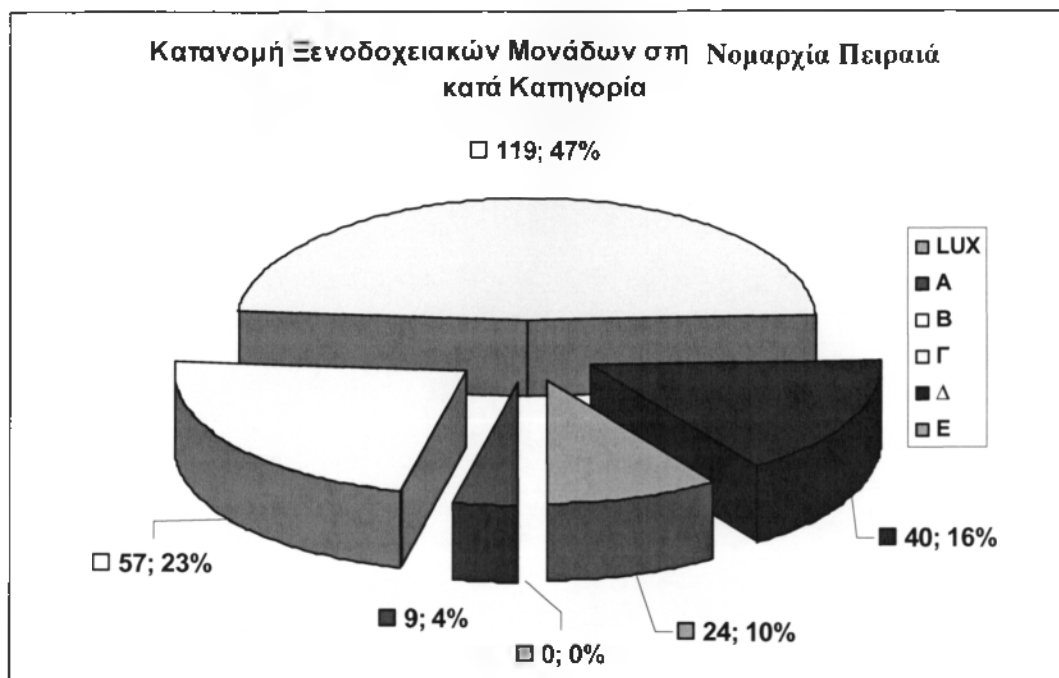
Η υποδομή σε ξενοδοχειακές μονάδες είναι πάντοτε ένα ασφαλές μέγεθος για την καταγραφή της συνολικότερης ανάπτυξης του τουρισμού σε μια περιοχή καθώς συνδέεται απόλυτα όχι μόνο με τον αριθμό αλλά και με το εισοδηματικό επίπεδο των τουριστών που προσελκύονται από μια περιοχή. Ο ακόλουθος πίνακας περιέχει την συνολική κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων στην Νομαρχία Πειραιά κατηγοριοποιημένες ανά κατηγορία (Lux, A, B, κλπ.) όπως παρέχεται από τον Ε.Ο.Τ. .

Πίνακας 5. Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων κατά Κατηγορία στην Νομαρχία Πειραιά.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ
LUX	0
A	9
B	54
Γ	113
Δ	27
Ε	24
ΣΥΝΟΛΟ	227

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Γράφημα 3. Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων κατά Κατηγορία στην Νομαρχία Πειραιά.

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Από το γράφημα 3 προκύπτουν τα εξής:

- Δεν υπάρχουν Ξενοδοχεία Πολυτελείας (LUX) στην Νομαρχία Πειραιά.
- Τα Ξενοδοχεία A Κατηγορίας αποτελούν το 4% μόνο του συνόλου της ξενοδοχειακής Υποδομής.
- Τα Ξενοδοχεία B Κατηγορίας αποτελούν περίπου το ¼ (23%) του συνόλου της ξενοδοχειακής Υποδομής.
- Σχεδόν τα μισά ξενοδοχεία της Νομαρχίας (47%) είναι Γ κατηγορίας.

Ενδεικτική επίσης είναι η σύγκριση της ξενοδοχειακής υποδομής της Νομαρχίας Πειραιά σε σχέση τόσο με την Αττική όσο και με το σύνολο της Ελληνικής Επικράτειας που ακολουθεί με βάση τα στοιχεία του Ε.Ο.Τ.

Πίνακας 6. Σύγκριση Ξενοδοχειακής Υποδομής Νομαρχίας Πειραιά με Αττική και Ελλάδα

	LUX	A	B	Γ	Δ	E	Σύνολο
ΝΟΜ. ΠΕΙΡΑΙΑ	0	9	54	113	27	24	227
ΑΤΤΙΚΗ	19	64	129	315	100	63	671
ΕΛΛΑΔΑ	110	887	1616	4398	1152	537	8590
% της Αττικής	-	14,06%	41,86%	35,87%	27,00%	38,10%	33,83%
% της Ελλάδος	-	1,01%	3,34%	2,57%	2,34%	4,47%	2,64%

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε.

Φαίνεται ότι παρά την ύπαρξη των νησιών, η Νομαρχία Πειραιά έχει συνολικά μόνο το 33,83% των ξενοδοχείων της Αττικής και μόλις το 2,64 % των ξενοδοχείων της Ελληνικής Επικράτειας. Στα δε υψηλότερου εισοδήματος ξενοδοχεία (κατηγορίες πολυτελείας, A & B), τα οποία συνήθως δημιουργούν και πολλές θέσεις εργασίας η συμμετοχή της Νομαρχίας Πειραιά είναι ακόμη μικρότερη.

Κατηγορία Πολυτελείας (LUX). Δεν υπάρχει ξενοδοχείο αυτής της κατηγορίας στη Νομαρχία Πειραιά (0%) ενώ υπάρχουν 19 σε ολόκληρη την Αττική και 110 σε όλη την Ελλάδα.

Κατηγορία A. Το 14,06% της Αττικής δηλαδή 9 από 64 ξενοδοχειακές μονάδες μόνο, και μόλις το 1,01% της επικράτειας (9 από 887).

Κατηγορία B. Το 41,86% της Αττικής (54 από 129) λόγω των νησιών, αλλά μόλις το 3,34% της Ελλάδος.

Στις λοιπές κατηγορίες (Γ, Δ & E) η Νομαρχία Πειραιά δεν ξεπερνά σε καμία περίπτωση το 38% ως προς την Αττική και το 4,5 % επί του συνόλου της Ελλάδος ανά κατηγορία.

Μια άλλη όψη της υφιστάμενης κατάστασης στην ξενοδοχειακή υποδομή μας δίνει και η γεωγραφική κατανομή κατά Δήμο / Περιοχή όπως περιέχεται στον ακόλουθο πίνακα

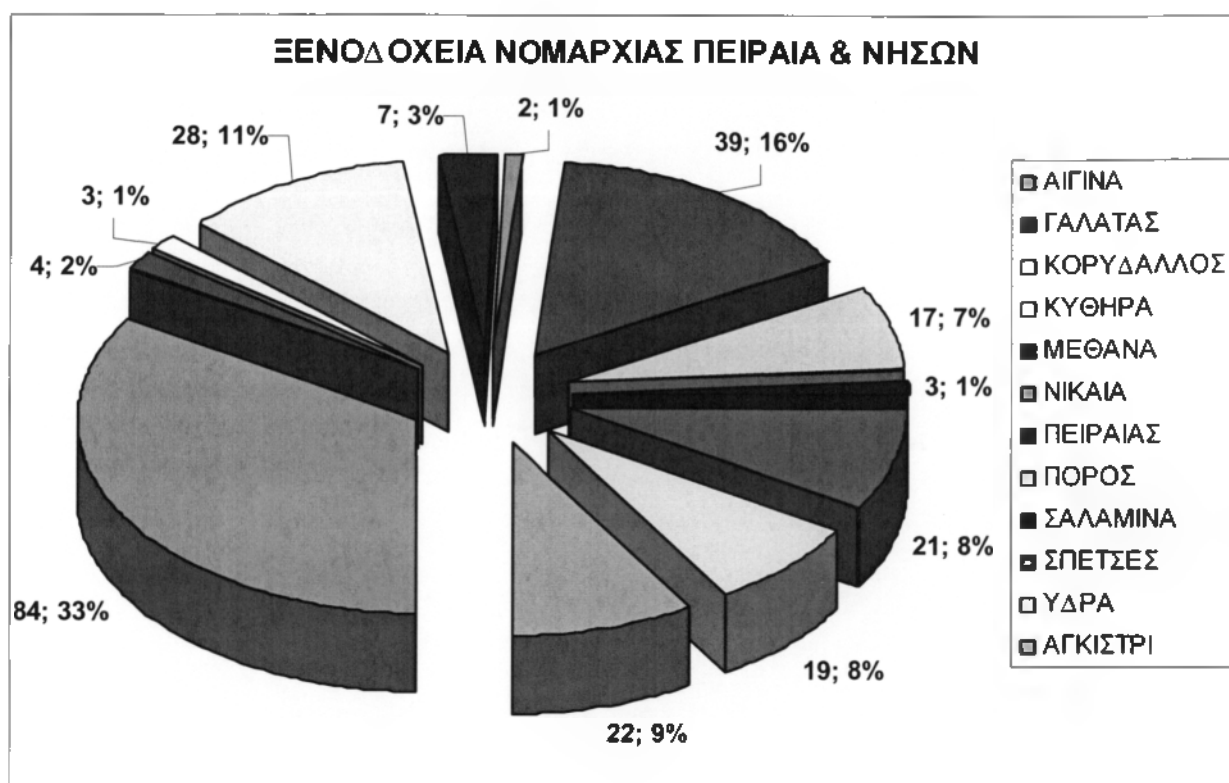
Πίνακας 7. Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων κατά Δήμο / Περιοχή στην Νομαρχία Πειραιά.

ΠΕΡΙΟΧΗ / ΔΗΜΟΣ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ
ΑΙΓΙΝΑ	84
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	39
ΚΥΘΗΡΑ	28
ΑΓΚΙΣΤΡΙ	22
ΣΠΕΤΣΕΣ	21
ΥΔΡΑ	19
ΠΟΡΟΣ	17
ΜΕΘΑΝΑ	7
ΓΑΛΑΤΑΣ	4
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ	3
ΣΑΛΑΜΙΝΑ	3
ΝΙΚΑΙΑ	2
ΣΥΝΟΛΟ	227

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Γράφημα 4. Κατανομή % Ξενοδοχειακών Μονάδων κατά Δήμο / Περιοχή στην Νομαρχία Πειραιά.

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Το γράφημα 4 δείχνει ότι η πλειοψηφία των ξενοδοχειακών μονάδων βρίσκεται στα νησιά, περίπου το 81% (201 από 249 μονάδες). Πιο ισχυρή είναι η υποδομή της Αίγινας η οποία έχει το 33% των μονάδων ακολουθούμενη από τα Κύθηρα (28 – 11%), το Αγκίστρι (22 – 9%) το οποίο φαίνεται να παρουσιάζει αξιοσημείωτη ανάπτυξη, τις Σπέτσες (21 – 8%), την Ύδρα (19 – 8%) και τον Πόρο (17 - 7%). Από τους ηπειρωτικούς Δήμους μόνον ο Πειραιάς έχει αξιόλογη παρουσία σε ξενοδοχειακές μονάδες (39 - 16%) λόγω του λιμανιού σημάδι ότι οι υπόλοιποι ηπειρωτικοί δήμοι δεν έχουν εκμεταλλευτεί την προνομιακή τους παρουσία πλησίον του λιμανιού ώστε να εξυπηρετήσουν περαστικούς επιβάτες και επισκέπτες.

Πίνακας 8. Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων κατά Κατηγορία & Δήμο / Κοινότητα στην Νομαρχία Πειραιά.

ΔΗΜΟΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	LUX	A	B	Γ	Δ	E	Σύνολο
ΑΙΓΙΝΑ		1	11	52	9	11	84
ΠΕΙΡΑΙΑΣ			8	20	5	6	39
ΚΥΘΗΡΑ		2	11	13	2		28
ΑΓΚΙΣΤΡΙ			3	6	13		22
ΣΠΕΤΣΕΣ		3	4	7	3	4	21
ΥΔΡΑ		3	8	6	2		19
ΠΟΡΟΣ			8	7		2	17
ΜΕΘΑΝΑ			3	3		1	7
ΓΑΛΑΤΑΣ			1	2	1		4
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ				2	1		3
ΣΑΛΑΜΙΝΑ				1	2		3
ΝΙΚΑΙΑ					2		2

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Από τον πίνακα 8 εξάγονται τα παρακάτω συμπεράσματα:

Ξενοδοχεία LUX Κατηγορίας. Όπως προαναφέρθηκε δεν υπάρχουν Ξενοδοχεία Πολυτελείας πουθενά στην Νομαρχία.

Ξενοδοχεία A Κατηγορίας. Παρ' ότι η Ύδρα και οι Σπέτσες έχουν από 8% των ξενοδοχειακών μονάδων επί του συνόλου, έχουν ωστόσο και από 3 ξενοδοχεία A Κατηγορίας επί συνόλου 9 μονάδων στη Νομαρχία Αττικής. Τα

υπόλοιπα 3 ξενοδοχεία Α Κατηγορίας κατανέμονται 2 στα Κύθηρα και 1 στην Αίγινα.

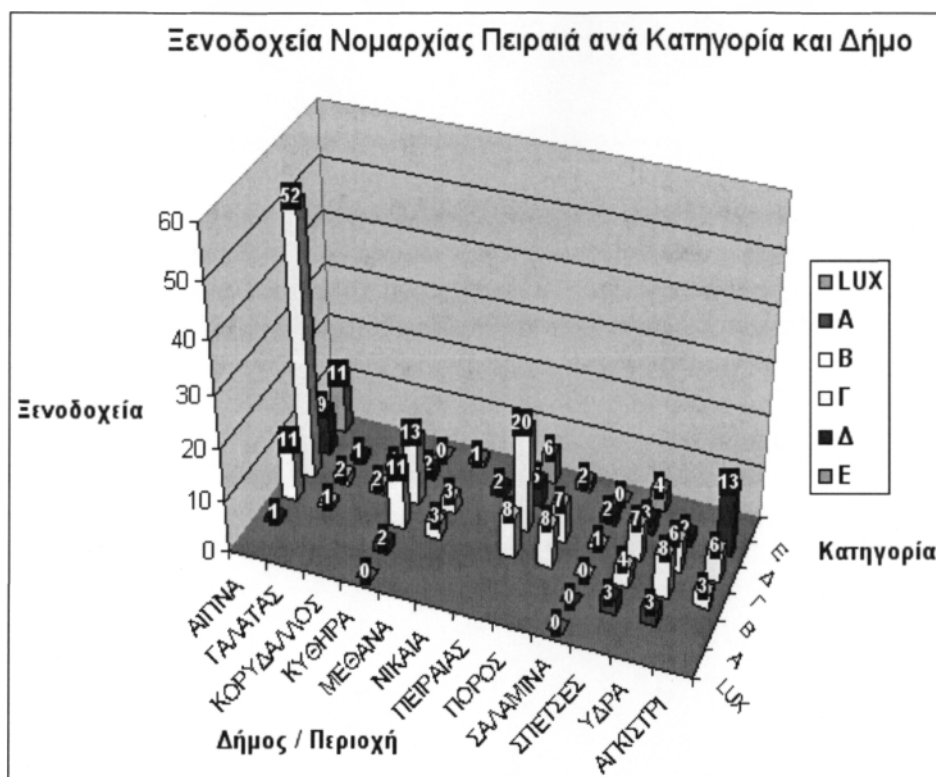
Ξενοδοχεία Β Κατηγορίας. Στην κατηγορία αυτή, η Αίγινα και τα Κύθηρα έχουν τις περισσότερες μονάδες, από 11, δηλαδή από 19% επί του συνόλου αντίστοιχα. Σημαντική συμμετοχή έχουν ο Πειραιάς, ο Πόρος και η Ύδρα με 8 μονάδες και 14% επί του συνόλου αντίστοιχα. Με μικρότερο αριθμό Ξενοδοχείων Β κατηγορίας εμφανίζονται ποσοστά οι Σπέτσες (4 – 7%), και το Αγκίστρι και τα Μέθανα (3 – 5%).

Ξενοδοχεία Γ Κατηγορίας. Στην Κατηγορία αυτή κυριαρχεί η Αίγινα με το 44% των Ξενοδοχείων Γ Κατηγορίας επί του συνόλου (52 μονάδες) ακολουθούμενη από τον Πειραιά με 11% (20 μονάδες) και τα Κύθηρα με 11% (13 μονάδες). Μικρότερα ποσοστά Ξενοδοχείων Γ Κατηγορίας έχουν ο Πόρος (6%), οι Σπέτσες (6%), η Ύδρα (5%), το Αγκίστρι (5%) και τα Μέθανα (5%).

Ξενοδοχεία Δ Κατηγορίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των Ξενοδοχείων Δ Κατηγορίας βρίσκεται στο Αγκίστρι με 33% (13 μονάδες) ακολουθούμενο από την Αίγινα με 23% (9 μονάδες) και τον Πειραιά με 13% (5 μονάδες). Οι υπόλοιπες μονάδες είναι μοιρασμένες σε Σπέτσες (8%), Ύδρα (5%), Σαλαμίνα (5%), Κύθηρα (5%) και Γαλατά (3%) από τα νησιά, καθώς και στους ηπειρωτικούς Δήμους της Νίκαιας και του Κορυδαλλού με 5% και 3% αντίστοιχα

Ξενοδοχεία Ε Κατηγορίας. Και σε αυτή την κατηγορία η Αίγινα είναι πρώτη σε μονάδες με διαφορά μάλιστα αφού συγκεντρώνει το 46% του συνόλου των Ξενοδοχείων Ε Κατηγορίας της Νομαρχίας (11 μονάδες). Σε αυτή την κατηγορία μονάδες έχουν επίσης ο Πειραιάς με 25% (6 μονάδες), οι Σπέτσες με 17% (6 μονάδες) και με μικρά ποσοστά ο Πόρος (8%) και τα Μέθανα (4%).

Γράφημα 3. Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Νομαρχίας Πειραιά κατά Κατηγορία και Δήμο.

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Ενοικιαζόμενα Δωμάτια

Εκτός των ξενοδοχείων, στη Νομαρχία Πειραιά υφίσταται και ένας μεγάλος αριθμός από επιχειρήσεις ενοικιαζομένων δωματίων και διαμερισμάτων οικογενειακής κυρίως κλίμακας, οι οποίες είναι όλες κατανεμημένες στις νησιωτικές περιοχές της Νομαρχίας. Ο πίνακας που ακολουθεί δείχνει την κατανομή των επιχειρήσεων ενοικιαζομένων δωματίων στα νησιά της Νομαρχίας.

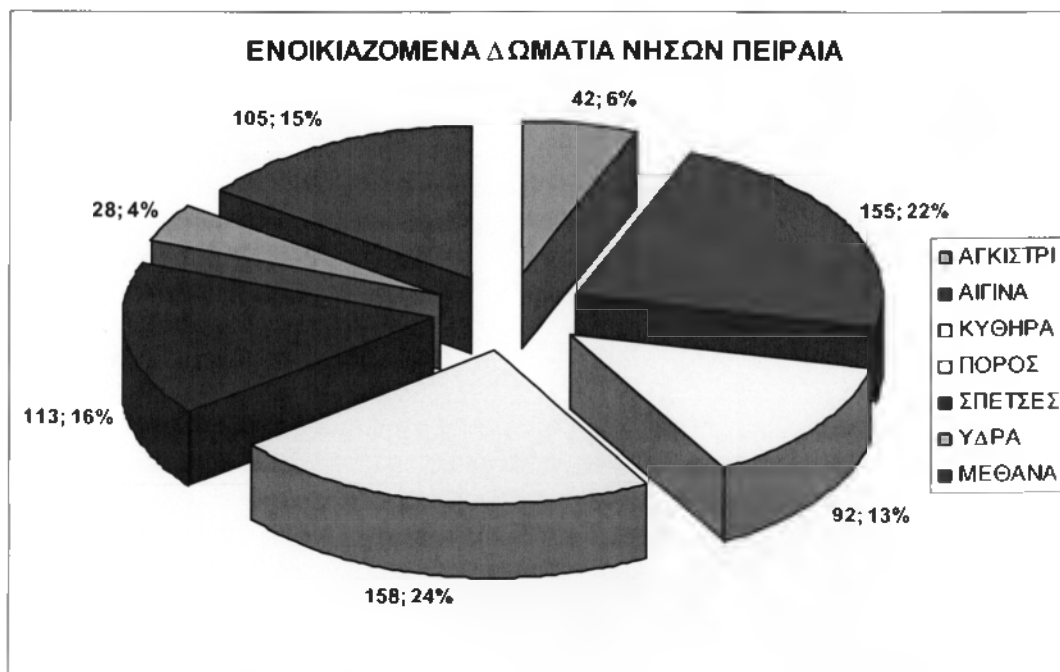
Πίνακας 9. Κατανομή Επιχειρήσεων Ενοικιαζομένων Δωματίων κατά Δήμο / Κοινότητα στη Νομαρχία Πειραιά.

ΔΗΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΝΑΔΩΝ
ΠΟΡΟΣ	158

ΑΙΓΙΝΑ	155
ΣΠΕΤΣΕΣ	113
ΜΕΘΑΝΑ	105
ΚΥΘΗΡΑ	92
ΑΓΚΙΣΤΡΙ	42
ΥΔΡΑ	28
ΣΥΝΟΛΟ	693

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Γράφημα 8 . Κατανομή % Επιχειρήσεων Ενοικιαζομένων Δωματίων κατά Δήμο / Κοινότητα στη Νομαρχία Πειραιά.

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Όπως παρατηρούμε από το γράφημα όλα τα νησιά πλην της Σαλαμίνας έχουν επιχειρήσεις ενοικιαζομένων δωματίων και ο συνολικός αριθμός είναι αρκετά καταμερισμένος. Χαρακτηριστικά, ο Πόρος που έχει το μεγαλύτερο ποσοστό με 24% (158 επιχειρήσεις) ακολουθείται από την Αίγινα με 22% (155 επιχειρήσεις), τις Σπέτσες με 16% (113 επιχειρήσεις), τα Μέθανα με 15%

(105 επιχειρήσεις), και με μικρότερα ποσοστά το Αγκίστρι (6% - 42 επιχειρήσεις) και την Ύδρα (4% - 28 επιχειρήσεις).

8. Πολιτισμός

Η Νομαρχία Πειραιά συμμετέχει ενεργά στα πολιτισμικά δρώμενα της χώρας. Στα όρια της Νομαρχίας εδρεύουν και δραστηριοποιούνται πλήθος πολιτιστικών φορέων. Οι καταγεγραμμένοι φορείς στην Νομαρχία είναι 324, εκ των οποίων 197 είναι ενεργοί, ενώ οι υπόλοιποι 127 δεν παρουσιάζουν σημαντική δραστηριότητα μετά τη σύστασή τους.

Σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα έχει να επιδείξει ο Πολιτιστικός Επιμορφωτικός Οργανισμός της Νομαρχίας Πειραιά (Π.Ο.Ν.Π.) ο οποίος αριθμεί σήμερα περισσότερα από 330 μέλη με το ενδιαφέρον των πολιτών για συμμετοχή στις δραστηριότητες του να αυξάνεται συνεχώς και λειτουργεί με ετήσιο προϋπολογισμό της τάξεως των 350000 €. Μια από τις πιο ιδιέταιρες δραστηριότητες του ΠΟΝΠ είναι η ίδρυση της Ορχήστρας Σαξοφώνων της Νομαρχίας Πειραιά που δημιουργήθηκε την άνοιξη του 2003, και αποτελεί ένα εξαιρετικό μουσικό σύνολο με πνευστά και κρουστά. Η Ορχήστρα Σαξοφώνων, είναι η μοναδική στην περιοχή των Βαλκανίων και η επίσημη πρώτη της, έλαβε χώρα τον Ιούλιο του 2003, στο Ιστορικό Μουσείο της Ύδρας και έκτοτε οι συμμετοχές της στα τοπικά, εθνικά, αλλά και διεθνή πολιτιστικά δρώμενα, είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Στις δραστηριότητες του ΠΟΝΠ περιλαμβάνονται:

- Διοργάνωση Θεατρικών Παραστάσεων ('Ο ασυλλόγιστος' του Μολιέρου σε Μέθανα και Πόρο – Σεπ 2004, 'Ηρακλής, ο ιδρυτής των Ολυμπιακών Αγώνων – Σεπ 2004,)
- Διοργάνωση Καλλιτεχνικών Εκθέσεων ('Χαράζοντας σχήματα στους Βράχους της Ύδρας' με έργα Ελλήνων Χαρακτών του 20^{ου} αιώνα – Ιούλιος 2003, Έκθεση Ζωγραφικής του Σπύρου Βασιλείου στον ναυτικό Όμιλο Ελλάδος – Ιούλιος 2004, Έκθεση Ζωγραφικής – Γλυπτικής του Ιωάννη Σπηλιώπουλου στην χώρα των Κυθέρων – Ιούλιος 2004)
- Συναυλίες ('Θεογεννήτωρ Μαρία' του Μάριου Τόκα στο Πνευματικό Κέντρο του Μητροπολιτικού Ναού Αγίας Τριάδος Πειραιά – Μάρτιος 2003, Εορτασμός της παγκόσμιας ημέρας περιβάλλοντος με την Ελένη Τσαλιγκοπούλου στην πλατεία Κοραή – Ιούνιος 2004, Στέφανος Κορκολής σε Ύδρα, Πόρο, Αίγινα και Σπέτσες – Αύγουστος & Σεπτέμβριος 2004)

- Διοργάνωση Φεστιβαλ (7^ο & 8^ο Φεστιβάλ Μαθητικών Χορωδιών στο Μέγαρο ΟΛΠ – Μάιος 2003 & 2004 αντίστοιχα)
- Συνδιοργάνωση και συμμετοχή σε δραστηριότητες των δήμων (Καρναβάλι Μεθάνων – Φεβ 2004, Εορτασμός Καθαράς Δευτέρας στον Πόρο – Φεβ 2004, Εορτασμός Σαλαμινείων στα Αμπελάκια Σαλαμίνας – Σεπ 2003 & 2004)
- Διοργάνωση και συμμετοχή σε Αθλητικές Εκδηλώσεις (Ιστιοπλοϊκοί Αγώνες κλάσης Optimist στα Μέθανα – Ιούνιος 2004)
- Λειτουργία Πολιτιστικών Επιμορφωτικών Τμημάτων (Σεμινάρια Μηνιαγραφημένης Λογιστικής, Παραδοσιακοί Χοροί, Κοινωνικοί Χοροί, Κέντημα Μηχανής, Κοπτική – Ραπτική, Ζωγραφική, Αγιογραφία, Κατασκευές Κοσμημάτων – Κεριών, Εκμάθηση Μουσικών Οργάνων, Μακιγιάζ, Μανικιούρ – Πεντικιούρ – Ονυχοπλαστική, Δημιουργική Απασχόληση, Θεατρικό Παιχνίδι, Σεμινάρια Πληροφορικής, Σεμινάρια Εμπορικής Διαχείρισης, Henna – Tattoo, Εκμάθηση Παραδοσιακών Κρουστών, Μοντέρνος Χορός, Χορογυμναστική, Γιόγκα, Παιδικά Τμήματα)

Η πολιτιστική δραστηριότητα εντός των ορίων της Νομαρχίας δεν περιορίζεται στην δραστηριότητα του ΠΟΝΠ, αλλά υπάρχει και πλούσια δραστηριότητα από τους Δήμους και τις Κοινότητες της Νομαρχίας η οποία παρουσιάζεται χωρίς να εξαντλείται στα παρακάτω:

Αρχαιολογικοί Χώροι. Όπως σε ολόκληρη την Ελλάδα υπάρχει και στη Νομαρχία Πειραιά μεγάλος αριθμός Αρχαιολογικών χώρων με χαρακτηριστικότερους τους παρακάτω:

- Σπηλιά της Αρετούσας (Πειραιάς)
- Αρχαίο Θέατρο Ζέας (Πειραιάς)
- Ερείπια αρχαίου Πειραιϊκού Τείχους (Πειραιάς)
- Θεμέλια της 'Σκευοθήκης' του Φίλωνος (Πειραιάς)
- Ιερό Δελφινίου Απόλλωνα (Αίγινα)
- Δωρικός Ναός Αφαίας (Αίγινα)
- Ιερό Ελλανίου Δία (Αίγινα)
- Αρχαία Ακρόπολη στο Βαθύ Μεγαλοχωρίου (Μέθανα)

- Αρχαίος Πύργος στη θέση θρονί (Μέθανα)
- Μυκηναϊκός οικισμός και ιερό στο λόφο του Αγ. Κωνσταντίνου (Μέθανα)
- Αρχαίο φρούριο στη χερσόνησο «Νησάκι» (Μέθανα)
- Αρχαίο φρούριο και ναός στη θέση Ο.Γ.Α. (Μέθανα)
- Αρχαίο Θέατρο Ιδρύματος Αναργυρείου & Κοργοαλενείου Σχολής Σπετσών
- Δωρικός ναός του Ποσειδώνα (Πόρος)

Μουσεία.

Τα Μουσεία αποτελούν σημαντικούς χώρους πολιτιστικής δραστηριότητας όπου φυλάσσεται η κληρονομία κάθε περιοχής. Στη Νομαρχία Πειραιά λειτουργεί σημαντικός αριθμός μουσείων τόσο στο ηπειρωτικό μέρος όσο και στο νησιωτικό με σημαντικότερα τα παρακάτω:

- Πειραιϊκό Αρχαιολογικό Μουσείο
- Ναυτικό Μουσείο (Πειραιάς)
- Μουσείο Πάνου Αραβαντινού (Πειραιάς)
- Μουσείο 'Αβέρωφ' (Πειραιάς)
- Αρχαιολογικό Μουσείο Αίγινας
- Μουσείο Αφαιάς (Αίγινα)
- Λαογραφικό Μουσείο (Αίγινα)
- Διαχρονικό Μουσείο - Καποδιστριακό Ορφανοτροφείο (Αίγινα)
- Μουσείο Χρήστου Καπράλου (Αίγινα)
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πόρου
- Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και Ιστορίας (Σαλαμίνα)
- Ιστορικό Μουσείο Σπετσών

- Ιδιωτικό Μουσείο Μπουμπουλίνας
- Ιστορικό Μουσείο Ύδρας
- Εκκλησιαστικό Μουσείο Ύδρας
- Μουσείο Οικογένειας Κουντουριώτη (Ύδρα)

Πινακοθήκες – Γκαλερί.

Στα όρια της Νομαρχίας Πειραιά υπάρχει σημαντικό αριθμός αιθουσών τέχνης που χρησιμοποιούνται περιστασιακά για εκθέσεις έργων τέχνης από τις οποίες ξεχωρίζουν οι παρακάτω:

- Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά
- Γκαλερί 'Ακρόπρωο' (Σπέτσες)
- Αίθουσα Τέχνης 'Μελίνα Μερκούρη' (Ύδρα)
- Σχολή Καλών Τεχνών στο Αρχοντικό Τομπάζη (Ύδρα)

Βιβλιοθήκες.

Στις περιοχές της Νομαρχία λειτουργεί σημαντικός αριθμός βιβλιοθηκών που έχουν δημιουργηθεί κυρίως από Δημοτική πρωτοβουλία, με σημαντικότερες τις παρακάτω:

- Δημοτική Βιβλιοθήκη Πειραιά
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Δήμου Αγίου Ιωάννη Ρέντη
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Αίγινας
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Δραπετσώνας
- Δανειστική Βιβλιοθήκη – Αναγνωστήριο Πνευματικού Κέντρου Δήμου Κορυδαλλού
- Βιβλιοθήκη Πνευματικού Κέντρου Δήμου Νίκαιας
- Βιβλιοθήκη Πνευματικού Κέντρου Δήμου Περάματος
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Πόρου

- Δημοτική Βιβλιοθήκη Σαλαμίνας
- Βιβλιοθήκη Ιστορικού Μουσείου Ύδρας

Θέατρα.

Εντός των ορίων της Νομαρχίας Πειραιά λειτουργεί σημαντικός αριθμός χώρων Θεατρικών δραστηριοτήτων, με εξαίρεση όμως αυτά που λειτουργούν υπό την αιγίδα των Δήμων δεν υπάρχει κάποιο κεντρικό μητρώο καταγραφής. Τα δημοτικά θέατρα είναι τα ακόλουθα:

- Δημοτικό Θέατρο Πειραιά
- Βεάκειο Θερινό Δημοτικό Θέατρο (Πειραιάς)
- Δημοτικό Κινηματοθέατρο 'ΟΝΕΙΡΟ' (Άγιος Ιωάννης Ρέντη)
- Δημοτικό Θέατρο Αίγινας
- Θέατρο Πολιτιστικού Κέντρου 'Μελίνα Μερκούρη' (Κερασίμι)
- Δημοτικό Θέατρο Θ. Βέγγος (Κορυδαλλός)
- Δημοτικό Κηποθέατρο Νίκαιας
- Δημοτικό Κινηματοθέατρο 'Εσπερος' (Νίκαια)
- Ανοιχτό Δημοτικό Θέατρο 'Κατράκειο' (Νίκαια)
- Θέατρο Καποδιστριακής Στέγης Σπετσών

Κινηματογράφοι.

Αντίστοιχα με τα θέατρα και οι κινηματογράφοι δεν είναι καταγεγραμμένοι κεντρικά με εξαίρεση βάσεις δεδομένων ιδιωτικής πρωτοβουλίας που στοχεύουν σε ενημέρωση των καταναλωτών και συχνά περιέχουν μη επίκαιρα στοιχεία και για αυτό το λόγο δεν χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή του παρόντος.

- Θερινός Δημοτικός Κινηματογράφος 'ΟΝΕΙΡΟ' (Άγιος Ιωάννης Ρέντη)
- Χειμερινός Κινηματογράφος REX (Δραπετσώνα)
- Θερινός Κινηματογράφος Μελίνα (Δραπετσώνα)

- Θερινός Κινηματογράφος Σινε Παράδεισος (Κορυδαλλός)
- Θερινός Κινηματογράφος Μαρίνα (Σπέτσες)
- Θερινός Κινηματογράφος Τιάνια (Σπέτσες)

Επιπρόσθετα εντός των ορίων της Νομαρχίας Πειραιά λειτουργεί μεγάλος αριθμός ιδιόκτητων κινηματογραφικών αιθουσών.

Πολιτιστικά & Πνευματικά Κέντρα.

Τα πολιτιστικά και πνευματικά κέντρα αποτελούν σημαντικές κοιλίδες πολιτισμού για κάθε περιοχή. Εντός της Νομαρχίας Πειραιά παρατηρούμε σημαντική δραστηριότητα από τα παρακάτω πνευματικά και πολιτιστικά κέντρα:

- Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αγίου Ιωάννη Ρέντη
- Καποδιστριακό Πνευματικό Κέντρο (Αίγινα)
- Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Δραπετώνας
- Πολιτιστικό Κέντρο Ταμπουρίων (Κερασίμι)
- Πολιτιστικό Κέντρο 'Μελίνα Μερκούρη' (Κερασίμι)
- Πνευματικό Κέντρο Δήμου Κορυδαλλού
- Πνευματικό Κέντρο Δήμου Νίκαιας
- Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Σαλαμίνας
- Πολιτιστικός Σύλλογος Σπετσών

Εκκλησιαστικοί Ναοί και Μονές.

Σε ολόκληρη την Ελλάδα υπάρχει πληθώρα εκκλησιαστικών ναών και μοναστηριών που αποτελούν εκτός από χώρους θρησκευτικής λατρείας και σημεία πολιτιστικής δραστηριότητας και διατήρησης πολιτιστικής ταυτότητας

και κληρονομιάς. Παραδείγματα τέτοιων χώρων αποτελούν οι παρακάτω εκκλησιαστικοί ναοί και μονές:

- Μητρόπολη Αίγινας
- Άγιος Νικόλαος Θαλασσινός (Αίγινα)
- Μονή Αγίας Τριάδος – Άγιος Νεκτάριος (Αίγινα)
- Μονή Παναγίας Χρυσολέοντισσας (Αίγινα)
- Μοναστήρι Ζωοδόχου Πηγής (Πόρος)
- Καθεδρικός Ναός Ύδρας

Λοιπές Υποδομές Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος.

Σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα παρατηρείται επίσης στους παρακάτω χώρους:

- Ιστορικό Αρχείο Δήμου Πειραιά
- Κυβερνείο Καποδίστρια, Ιστορικό Αρχείο (Αίγινα)
- Οικία Κωνσταντίνου Κανάρη (Αίγινα)
- Ευνάρδειο – παλιό Μουσείο (Αίγινα)
- Οικία Σπυρίδωνα Τρικούπη (Αίγινα)
- Οικία Κοντοσταύλου (Αίγινα)
- Ερείπια Ρωσικού Ναυστάθμου (Πόρος)
- Μικρό Κάστρο νήσου Μπούρτζι (Πόρος)
- Σχολή Εμποροπλοιάρχων Ύδρας
- Οικία Λάζαρου Κουντουριώτη (Ύδρα)

Φιλαρμονικές Ορχήστρες.

Εκτός από την Ορχήστρα Σαξοφώνων του ΠΟΝΠ λειτουργούν και πολλές άλλες Ορχήστρες στην περιοχή του Πειραιά με σημαντικότερες τις παρακάτω:

- Φιλαρμονική Ορχήστρα Αίγινας
- Φιλαρμονική Δήμου Κορυδαλλού
- Δημοτική Φιλαρμονική Περάματος
- Φιλαρμονική Δήμου Σαλαμίνας

Χορωδίες - Χορευτικές & Θεατρικές Ομάδες.

Μεγάλη δραστηριότητα παρατηρείται κυρίως από την πλευρά των δήμων όσον αφορά το Χορό, τη Χορωδία και το Θέατρο μέσω της λειτουργίας Χορωδιών και Χορευτικών και Θεατρικών ομάδων και παραδείγματα τις παρακάτω:

- Δημοτική Χορωδία Αίγινας
- Δημοτική Χορωδία Δραπετσώνας
- Δημοτικό Ωδείο Κορυδαλλού
- Δημοτικό Ωδείο Πνευματικού Κέντρου Δήμου Νίκαιας
- Σχολή Μπαλέτου Δήμου Κορυδαλλού
- Σχολή Παραδοσιακών Χορών Δήμου Κορυδαλλού
- Σχολή Μοντέρνων Χορών Δήμου Κορυδαλλού
- Χορωδιακό Εργαστήρι Πνευματικού Κέντρου Δήμου Νίκαιας
- Χορευτική Ομάδα Έρευνα (Σαλαμίνα)
- Θεατρική Ομάδα Δήμου Δραπετσώνας
- Θεατρικά Τμήματα Πνευματικού Κέντρου Δήμου Νίκαιας
- Θεατρικό Εργαστήρι Δήμου Σαλαμίνας

Επιπρόσθετα πολλές άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται κάθε χρόνο που για λόγους οικονομίας δεν κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστούν λεπτομερώς στο παρόν κείμενο και περιλαμβάνουν συναυλίες και καλλιτεχνικές εκθέσεις (ζωγραφική, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), λειτουργία εργαστηρίων για παιδιά (π.χ. Ζωγραφικής στο Δήμο Κορυδαλλού)

και ενηλίκους (π.χ. Εικαστικό στο Δήμο Κορυδαλλού, Βιτρώ Πνευματικού Κέντρου Δήμου Νίκαιας, Λαογραφικό Εργαστήρι Σπετσών), λειτουργία συλλόγων (π.χ. Μουσικός Σύλλογος Σπετσών) και λεσχών (π.χ. Φιλολογική Λέσχη Δήμου Κορυδαλλού, Κινηματογραφική Λέσχη Πνευματικού Κέντρου Δήμου Νίκαιας), διοργάνωση εκδηλώσεων (π.χ. Καρναβάλι Μεθάνων, Μεθάνεια στο Δήμο Μεθάνων, Ναυτική Εβδομάδα στο Δήμο Πόρου, Καραϊσκάκεια στο Δήμο Σαλαμίνας, Εορτασμός 'Αρμάτας' στο Δήμο Σπετσών, Φεστιβάλ Μαριονέτας Δήμου Ύδρας, Μιαούλια στο Δήμο Ύδρας).

9. Αθλητισμός

Η αθλητική παράδοση και δραστηριότητα εντός των ορίων της Νομαρχίας Πειραιά είναι σημαντικότερη όχι μόνο για την ίδια την περιοχή αλλά και για ολόκληρη τη χώρα. Οι αθλητικές δραστηριότητες εκτείνονται σε πολύ μεγάλο αριθμό αθλημάτων και συγκεντρώνονται στη μεγάλη τους πλειοψηφία στους δήμους εντός της ευρύτερης περιοχής του λεκανοπεδίου Αττικής.

Γενικότερα ο τομέας του αθλητισμού αρχίζει να αναπτύσσει στον Πειραιά αξιόλογη δραστηριότητα στις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα. Το 1885 ιδρύθηκε ο "Όμιλος Ερετών", το πρώτο ναυταθλητικό σωματείο της χώρας μας, που από το 1888 στεγάζεται στο Πασαλιμάνι, σε κτίριο που σώζεται ως σήμερα. Οι αθλητές του, καθώς και οι αθλητές του τμήματος στίβου του "Πειραιϊκού Συνδέσμου" που ιδρύθηκε 9 χρόνια αργότερα (1894), διακρίθηκαν στην πρώτη νεότερη Ολυμπιάδα, που οργανώθηκε στην Αθήνα το 1896.

Το ποδόσφαιρο εμφανίζεται για πρώτη φορά στον Πειραιά το 1906, με την ίδρυση ομάδας από τους μαθητές του μοναδικού τότε Πειραιϊκού Γυμνασίου και ακολουθεί η ίδρυση δύο νέων ομάδων, από τις οποίες θα προέλθουν, αρχικά ο Αθλητικός Ποδοσφαιρικός Σύλλογος Πειραιά (ΑΠΣΠ) και τελικά, μετά τη διάσπαση του τελευταίου, ο Ολυμπιακός και ο Εθνικός. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει για τον Ολυμπιακό που σήμερα έχει εξελιχθεί σε έναν από τους μεγαλύτερους συλλόγους της Ελλάδος, έχοντας κατακτήσει πολλούς τίτλους τόσο σε πανελλήνιο όσο και πανευρωπαϊκό επίπεδο και έχοντας δραστηριότητα σε πλοιάδα αθλημάτων (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, βόλλεϋ, υδατοσφαίριση, στίβος, άρση βαρών, πάλη, πυγμαχία, κολύμβηση, καταδύσεις, ιστιοπλοΐα, κωπηλασία, χάντμπολ, πινγκ - πονγκ κ.α.).

Όσον αφορά τις υποδομές για την εξάσκηση του αθλητισμού βασικότερες υποδομές αποτελούν δύο αθλητικές εγκαταστάσεις υπερτοπικής σημασίας, το Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας (ΣΕΦ) και στο Γήπεδο Καραϊσκάκη, οι οποίες και καταλαμβάνουν έκταση περίπου 95 στρεμμάτων.

Γενικότερα στην ευρύτερη περιοχή της Νομαρχίας υπάρχουν πολλές και ποικίλες υποδομές για την εξάσκηση αθλητισμού τόσο οργανωμένα μέσω

αθλητικών συλλόγων όσο και μεμονομένα από τους πολίτες παραδείγματα των οποίων αποτελούν τα παρακάτω στάδια:

- Ανοικτό Στάδιο Αγίου Ιωάννου Ρέντη
- Δημοτικό Στάδιο Δραπετσώνας
- Δημοτικό Στάδιο Κερατσινίου
- Εθνικό Στάδιο Κερατσινίου
- Αθλητικά Γυμναστήρια
- Παπαστράτειο Εθνικό Γυμναστήριο (Πειραιάς)
- Θεμιστόκλειο Γυμναστήριο (Πειραιάς)
- Συγκρότημα Δημοτικών Γυμναστηρίων της Ζωοδόχου Πηγής (Πειραιάς)
- Κλειστό γυμναστήριο 'Μελίνα Μερκούρη' (Άγιος Ιωάννης Ρέντη)
- Κλειστό γυμναστήριο του Δήμου Δραπετσώνας
- Κλειστό Γυμναστήριο 'ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ' (Δραπετσώνα)
- Κλειστό Γυμναστήριο Κερατσινίου
- Κλειστό Γυμναστήριο ΕΑΚ (Κορυδαλλός)
- Κλειστό Δημοτικό Γυμναστήριο Μεθάνων
- Γυμναστήριο Νίκαιας – Κορυδαλλού (το ομώνυμο γήπεδο ποδοσφαίρου χρησιμοποιείται από την ΠΑΕ Προοδευτική)
- Γυμναστήριο Νεαπόλεως (το ομώνυμο γήπεδο ποδοσφαίρου χρησιμοποιείται από τις ΠΑΕ Ιωνικός και Χαληδόνια)
- Γυμναστήριο 'Πλάτων' (Νίκαια)

Ποδοσφαιρικά Γήπεδα:

- Γήπεδο ποδοσφαίρου 'Μελισουργός' (Άγιος Ιωάννης Ρέντη)
- Γήπεδο ποδοσφαίρου της 'Νίκης' Ρέντη (Άγιος Ιωάννης Ρέντη)

- Γήπεδο ποδοσφαίρου Δήμου Δραπετσώνας
- Γήπεδο ποδοσφαίρου «ΑΓΕΤ Χαραυγή» (Κερασίνοι)
- Γήπεδο ποδοσφαίρου Λουτρόπολης (Μέθανα)
- Γήπεδο ποδοσφαίρου 'Γρηγορίου Ε' (Νίκαια)
- Γήπεδο 'Καραμπίνη' (Νίκαια)

Αθλητικά Κέντρα

- Το αθλητικό κέντρο του Δήμου Δραπετσώνας που διαθέτει γήπεδα μπάσκετ και βόλλεϋ με ελαστικό τάπητα καθώς και αίθουσες ενόργανης γυμναστικής και άρσης βαρών.
- Το Αθλητικό κέντρο Πρέσσοφ του Δήμου Κερασινίου που περιλαμβάνει σε έκταση 22 στρεμμάτων γήπεδα βόλλεϋ, μπάσκετ, τένις, στίβου και χάντμπολ.
- Το Αθλητικό Συγκρότημα Ε.Α.Κ. που διαθέτει, μεταξύ άλλων γήπεδο ποδοσφαίρου με στίβο.
- Δημοτικό Κέντρο Μαζικού Αθλητισμού Μεθάνων.
- Κέντρο Ναυταθλητισμού Μεθάνων
- Κολυμβητήρια
- Κλειστό κολυμβητήριο της Σχολής Δοκίμων (Πειραιάς)
- Ανοικτό κολυμβητήριο στα Βοτσαλάκια (Πειραιάς)
- Κολυμβητήριο εντός του γυμναστηρίου Πλάτων (Νίκαια)

Στις παραπάνω υποδομές προστίθενται και πολλές άλλες υποδομές μικρότερου μεγέθους όπως για παράδειγμα ανοιχτά γήπεδα μπάσκετ, αίθουσες γυμναστηρίων (ιδιωτικές και δημόσιες), γήπεδα τένις και γήπεδα ποδοσφαίρου 5 Χ 5 τα οποία δεν κρίνεται σκόπιμο να αναλυθούν για τις ανάγκες του παρόντος.

Πρέπει επίσης να τονιστεί η παράδοση της ευρύτερης περιοχής στο Ναυταθλητισμό με μεγάλο αριθμό συλλόγων τόσο στις ηπειρωτικές περιοχές της Νομαρχίας, αλλά και στις νησιωτικές.

10. ΑΝΑΛΥΣΗ πλεονεκτημάτων αδυναμιών ευκαιριών και απειλών (SWOT)

Η ονομασία SWOT προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων:

Strengths (πλεονεκτήματα)

Weaknesses (αδυναμίες)

Opportunities (ευκαιρίες)

Threats (απειλές)

και συναντάται συνηθέστερα με το αγγλικό αρκτικόλεξο και στη μη αγγλόφωνη βιβλιογραφία. Η ανάλυση SWOT είναι μία γενική τεχνική σχεδιασμού και οργάνωσης ενός συνεκτικού πλαισίου λήψης αποφάσεων με βασικό στόχο την ολοκληρωμένη διερεύνηση των εσωτερικών πλεονεκτημάτων και αδυναμιών ενός συστήματος (στην περίπτωση του παρόντος, η Νομαρχία Πειραιά), σε συνδυασμό με την ολοκληρωμένη διερεύνηση των εξωτερικών ευκαιριών και των απειλών. Σκοπός είναι η αποτελεσματική και ταυτόχρονη ενίσχυση των στοιχείων εσωτερικού δυναμισμού, και των ευκαιριών που προσφέρει το εξωτερικό περιβάλλον, με προσπάθειες εξάλειψης ή μείωσης των εσωτερικών αδυναμιών και αντιμετώπισης των απειλών, που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Η διάκριση εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος είναι κρίσιμη και χαρακτηρίζει την ανάλυση SWOT στο σύνολό της (Πίνακας).

Πίνακας 10. Απλουστευμένη λειτουργία της ανάλυσης SWOT.

		Εσωτερικό Περιβάλλον	
		Πλεονεκτήματα	Αδυναμίες
Εξωτερικό Περιβάλλον	Απειλές	Δράσεις Αντιμετώπισης	Δράσεις Αποφυγής
	Ευκαιρίες	Δράσεις Αξιοποίησης	Δράσεις Διερεύνησης

Αξίζει να σημειωθεί, ότι τα επιμέρους στάδια της ανάλυσης SWOT δεν αντιστοιχούν απλά στην κατάρτιση καταλόγων με πραγματικά ή υποτιθέμενα πλεονεκτήματα, αδυναμίες, ευκαιρίες ή απειλές, αλλά στην τεκμηριωμένη έρευνα για την πλήρη αιτιολόγηση των διαφορετικών κατηγοριών

παραγόντων, στο διαχωρισμό των κρίσιμων από τους επουσιώδεις παράγοντες, αλλά και στη δυνατότητα ανάδειξης παραγόντων και δεδομένων, τα οποία αναμένεται να παίξουν σημαντικό ρόλο (θετικό ή αρνητικό) στο άμεσο μέλλον. Η διαδικασία αυτή αποτελεί και τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη της ανάλυσης SWOT, που αφορά στον ολοκληρωμένο συνδυασμό των διαφορετικών κατηγοριών παραγόντων, με στόχο την ανάληψη δράσης και την υποστήριξη αποφάσεων.

Εφαρμόζοντας τα παραπάνω και χρησιμοποιώντας ως βάση την λεπτομερή καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στη Νομαρχία Πειραιά, στις επόμενες παραγράφους θα αναλυθούν τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες, οι ευκαιρίες και οι απειλές που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή της Νομαρχίας Πειραιά και στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση συγκεκριμένων δράσεων που θα προταθούν στα πλαίσια του παρόντος.

Ανάλυση πλεονεκτημάτων

- Φυσικό περιβάλλον των περιοχών εκτός λεκανοπεδίου

Το εκτεταμένο φυσικό περιβάλλον στις περιοχές εκτός λεκανοπεδίου αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής. Με την κατάλληλη αξιοποίηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη τόσο των παραδοσιακών μορφών τουρισμού (δραστηριότητες σε σχέση με τη θάλασσα, αρχαιολογικοί χώροι), όσο και εναλλακτικών μορφών (αγροτουρισμός, περιηγήσεις, παρατήρηση πουλιών, οικοτουρισμός).

- Κλιματικά χαρακτηριστικά της ευρύτερης περιοχής

Τα κλιματικά χαρακτηριστικά (υψηλή ηλιοφάνεια και θερμοκρασία, χαμηλός αριθμός κατακρημνισμάτων) αποτελούν σύμμαχο για την ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων, μια που η πλειοψηφία αυτών ευνοείται κυρίως από την ηλιοφάνεια.

- Καθαρά Ύδατα Κολύμβησης

Η ποιότητα των υδάτων κολύμβησης σε όλες τις περιοχές δειγματοληψίας στα όρια της Νομαρχίας Πειραιά είναι η καλύτερη δυνατή σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία. Αυτό αποτελεί πλεονέκτημα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μια που σημαντικό μέρος της τουριστικής δραστηριότητας αφορά δραστηριότητες που συσχετίζονται με τη θάλασσα.

- Το αεροδρόμιο Κυθήρων και ελικοδρόμιο Αντικυθήρων (προσβασιμότητα)

Τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα αποτελούν τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της Νομαρχίας, των οποίων η προσβασιμότητα με θαλάσσια μέσα είναι περιορισμένη. Η ύπαρξη αεροδρομίου στα Κύθηρα και ελικοδρομίου στα Αντικύθηρα είναι πλεονέκτημα που βελτιώνει σημαντικά την προσβασιμότητα της περιοχής.

- Δραστηριότητες Αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός είναι από τις πιο διαδεδομένες μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Το γεγονός ότι στις περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά υπάρχουν ήδη οργανωμένες δραστηριότητες αργοτουρισμού αποτελεί πλεονέκτημα της περιοχής για διάφορους λόγους. Αρχικά είναι ευκολότερο να αναπτυχθούν υπάρχουσες δραστηριότητες μια και απαιτείται μόνο βελτίωση των υφιστάμενων υποδομών. Επιπλέον η μέχρι σήμερα λειτουργία των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων έχουν ήδη δημιουργήσει ανθρώπινο δυναμικό με εμπειρίες στο χώρο το οποίο με κατάλληλες ενέργειες μπορεί να αξιοποιηθεί.

- Το λιμάνι του Πειραιά

Το λιμάνι του Πειραιά αποτελεί την σημαντικότερη υποδομή της περιοχής. Πολύ μεγάλο μέρος της οικονομίας της ευρύτερης περιοχής είναι εξαρτημένο από το λιμάνι και υπάρχουν τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης. Τα τελευταία χρόνια το λιμάνι του Πειραιά απλά αποτελεί τον ενδιάμεσο σταθμό τουριστών που ταξιδεύουν προς άλλες κατευθύνσεις. Σημαντική βαρύτητα πρέπει να δοθεί στην εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων του λιμανιού, μερικά από τα οποία είναι:

1. η στρατηγική θέση του λιμανιού
2. άμεση ακτοπλοϊκή σύνδεση με τα νησιά της Νομαρχίας και των Κυκλάδων
3. άμεση σύνδεση με το αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος
4. κοντά σε αρχαιολογικούς χώρους (Παρθενώνας, Επίδαυρος κτλ)
5. άμεση σύνδεση με μέσα σταθερής τροχιάς (Ηλεκτρικός)
6. το αναπτυγμένο εμπορικό κέντρο της περιοχής (εκατοντάδες εμπορικά καταστήματα και τράπεζες)
7. η ύπαρξη πολλών και ποικίλων χώρων αναψυχής και διασκέδασης στην ευρύτερη περιοχή (εστιατόρια, νυχτερινά κέντρα, πολιτιστικοί χώροι)

8. η ύπαρξη χώρων διοργάνωσης εκδηλώσεων (συνεδριακά κέντρα, γηπεδικές εγκαταστάσεις, χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων)
9. η μικρή απόσταση με την υπάρχουσα ξενοδοχειακή υποδομή της ευρύτερης περιοχής του Λεκανοπεδίου
10. το υφιστάμενο, σημαντικά βελτιωμένο, οδικό δίκτυο με γρήγορη σύνδεση με τις εθνικές οδούς

Όλα τα παραπάνω συνιστούν σημαντικά πλεονεκτήματα του λιμανιού του Πειραιά, που μπορεί εύκολα να αποτελέσει πόλο έλξης για τον τουρισμό και σχετικές δραστηριότητες.

- Το εμπορικό κέντρο του Πειραιά

Το εμπορικό κέντρο του Πειραιά είναι μια ήδη αναπτυγμένη αγορά με καταστήματα που μπορούν να καλύψουν κάθε ανάγκη. Η ύπαρξη ενός αναπτυγμένου εμπορικού κέντρου αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα μιας περιοχής διότι μπορεί να προσελκύσει επενδύσεις και να αποτελέσει την απαρχή περαιτέρω ανάπτυξης της περιοχής σε διάφορους τομείς (εμπορική, τουριστική, πολιτιστική).

- Εύκολη προσβασιμότητα του Πειραιά

Η προσβασιμότητα της περιοχής έχει βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Ιδιαίτερα με την ολοκλήρωση των Ολυμπιακών έργων και την παράδοση νέων οδικών αξόνων, του προαστιακού σιδηρόδρομου και της ένωσης του Μετρό με το αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος. Η δυνατότητα γρήγορης, αξιόπιστης και άνετης μετακίνησης με ίδια ή δημόσια μέσα αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη οποιασδήποτε περιοχής.

- Πανεπιστήμιο Πειραιά

Η ύπαρξη πανεπιστημίου σε κάθε περιοχή αποτελεί πλεονέκτημα για την παροχή υφιστάμενης τεχνογνωσίας και εμπειρίας καθώς και για την διοχέτευση καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας. Επιπλέον υπάρχει η δυνατότητα ερευνητικών δραστηριοτήτων που μπορούν να υποστηρίξουν πιλοτικές δραστηριότητες και να ευνοήσουν την καινοτομία.

- Αύξηση Πληθυσμού (εκτός λεκανοπεδίου περιοχές)

Η παρατηρούμενη αύξηση του πληθυσμού στις εκτός λεκανοπεδίου περιοχές αποτελεί δυνατό σημείο αυτών των περιοχών. Ο συνεχώς αυξανόμενος

πληθυσμός σημαίνει αυξημένο εργατικό και απασχολούμενο δυναμικό το οποίο μπορεί να δημιουργήσει προοπτικές ανάπτυξης.

- Υψηλό ποσοστό ομοδημοτών

Το υψηλό ποσοστό ομοδημοτών είναι επίσης σημαντικό σημείο υπεροχής έναντι άλλων περιοχών. Η ενισχυμένη παρουσία ομοδημοτών είναι πλεονέκτημα λόγω του ειδικού ενδιαφέροντος που καταδεικνύουν οι κατά τόπους ομοδημότες για την περιοχή τους. Αυτό το ενδιαφέρον έχει πολλές συνιστώσες, από την ενισχυμένη ευαισθησία σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και παρουσία σε εθελοντικές δραστηριότητες μέχρι το ενδιαφέρον για επιχειρηματικές δραστηριότητες και ιδιωτικές ή δημόσιες επενδύσεις.

- Ναυτιλία και συναφείς δραστηριότητες

Η Ναυτιλία είναι ένας κλάδος με παράδοση στη χώρα μας. Η ευρύτερη περιοχή του Πειραιά αποτελεί το κέντρο αυτής της δραστηριότητας σε εθνικό επίπεδο. Οι υφιστάμενες υποδομές που έχουν δημιουργηθεί για την υποστήριξη αυτών των δραστηριοτήτων είναι ολοκληρωμένες και μπορούν να υποστηρίξουν περαιτέρω ανάπτυξη των ναυτιλιακών δραστηριοτήτων.

Ανάλυση αδυναμιών

- Ποικιλότητα των περιοχών της Νομαρχίας

Το σημαντικότερο αδύνατο σημείο της Νομαρχίας Πειραιά είναι η Ποικιλότητα των περιοχών που της ανήκουν διοικητικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις περισσότερες αναλύσεις του παρόντος (π.χ. πληθυσμιακά, περιβαλλοντικά, επιχειρηματικά, κοινωνικά) παρατηρείται τουλάχιστον δυαδικότητα (σε πολλές περιπτώσεις και περαιτέρω κατηγοριοποίηση) των περιοχών της νομαρχίας σε εντός και εκτός λεκανοπεδίου Αττικής περιοχές. Αυτή η δυαδικότητα δυσχεραίνει σημαντικά την επίτευξη κεντρικού σχεδιασμού το οποίο αποτελεί πρόβλημα για τη κεντρική διοίκηση.

- Δυσλειτουργία των Υπηρεσιών της Νομαρχίας

Η Νομαρχία Πειραιά παρουσιάζει διάφορες δυσλειτουργίες στην προσπάθεια διενέργειας του έργου της, οι οποίες πολλές φορές δημιουργούν σημαντικά προβλήματα τόσο για τους πολίτες και επιχειρηματίες που πρέπει να εξυπηρετηθούν όσο και για τους εργαζόμενους στη Νομαρχία. Ως σημαντικότερες δυσλειτουργίες αναφέρονται:

1. Η έλλειψη μηχανογράφησης που δυσκολεύει τόσο την αρχειοθέτηση όσο και την επικοινωνία μεταξύ των υπηρεσιών της Νομαρχίας

2. Η διασπορά των υπηρεσιών της Νομαρχίας σε διάφορα κτίρια στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά
3. Η έλλειψη Νομαρχιακών υπηρεσιών στις περισσότερες περιοχές της Νομαρχίας εκτός λεκανοπεδίου Αττικής έτσι ώστε να απαιτείται μετακίνηση των πολιτών για την εξυπηρέτησή τους.

Γενικότερα απαιτείται να εκσυγχρονιστούν οι Υπηρεσίες της Νομαρχίας έτσι ώστε να διευκολύνεται το έργο τους και να παρέχονται στους πολίτες κατάλληλες υπηρεσίες.

- Συνεργασία Φορέων

Το συγκεκριμένο πρόβλημα αποτελεί γενικότερη αδυναμία για τον Ελληνικό χώρο και αφορά τον κατακερματισμό των αρμοδιοτήτων που έχει ως αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία του συστήματος λήψης αποφάσεων. Πολύ συχνά μεγάλος αριθμός υπηρεσιών (Υπουργεία, Περιφερειακή Διοίκηση, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Δημοτική Αυτοδιοίκηση, Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας, Λοιπές Δημόσιες Υπηρεσίες) από διαφορετικούς χώρους εμπλέκονται στη λήψη μίας απόφασης. Η ανατροπή αυτού του πλαισίου απαιτεί σημαντικές ανατροπές στον τρόπο λειτουργίας της χώρας γενικότερα και θα απαιτηθεί μεγάλο χρονικό διάστημα για να επιτευχθεί. Επειδή όμως το πρόβλημα της καθυστέρησης στη λήψη αποφάσεων δεν μπορεί να περιμένει, για τη βραχυχρόνια λύση του απαιτείται συντονισμός και έντονη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων για την λήψη των όποιων αποφάσεων.

- Δυσκολίες προσβασιμότητας στις εκτός λεκανοπεδίου περιοχές

Ένα από τα αδύνατα σημεία των περιοχών εκτός λεκανοπεδίου είναι η προσβασιμότητα τους. Ειδικά στις νησιωτικές περιοχές υπάρχει μόνο ακτοπλοϊκή συγκοινωνία και για τις πιο απομακρυσμένες, όπως τα Αντικύθηρα, δεν είναι καθόλου συχνή ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες που δεν υπάρχει έντονη τουριστική δραστηριότητα. Το πρόβλημα μπορεί να γίνει πολύ έντονο σε περιόδους με θυελλώδεις ανέμους οπότε είναι δύσκολο για τα πλοία να δέσουν και το νησί μπορεί να μείνει χωρίς προμήθειες σε τρόφιμα και φάρμακα ακόμα και για περισσότερο από δέκα μέρες.

- Προβλήματα οδικού δικτύου στις εκτός λεκανοπεδίου περιοχές

Το οδικό δίκτυο είναι βασική υποδομή κάθε περιοχής. Ελλείψεις στο οδικό δίκτυο σαν αυτές που παρατηρούνται σε διάφορες περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά (κυρίως εκτός λεκανοπεδίου Αττικής) αποτελούν σημαντικό πρόβλημα. Δυσχεραίνουν τη μετακίνηση ανθρώπων και αγαθών και αποτελούν εμπόδιο στη επιχειρηματικότητα και στη γενικότερη ανάπτυξη κάθε περιοχής.

- Ασθενής δημογραφική βάση στις εκτός λεκανοπεδίου περιοχές

Η ασθενής δημογραφική βάση των περιοχών της Νομαρχίας Πειραιά εκτός λεκανοπεδίου είναι μια σημαντική αδυναμία των συγκεκριμένων περιοχών. Παρά το γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε τάση αύξηση του πληθυσμού στις συγκεκριμένες περιοχές, η πυκνότητα του πληθυσμού παραμένει πολύ χαμηλή, γεγονός που αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για την προσέλκυση επενδύσεων και την ανάπτυξη αυτών των περιοχών.

- Γήρανση Πληθυσμού

Ένα ακόμα πληθυσμιακό χαρακτηριστικό που αποτελεί μειονέκτημα, κυρίως για τις εκτός λεκανοπεδίου περιοχές όπου το φαινόμενο είναι εντονότερο, είναι η γήρανση του πληθυσμού. Το συγκεκριμένο γεγονός είναι πολύ αρνητικό για την ανάπτυξη μιας περιοχής και χρήζει άμεσης αντιμετώπισης.

Προσδιορισμός ευκαιριών

- Εκμετάλλευση Παλαιών Βιομηχανικών/Βιοτεχνικών Κτιρίων στις περιοχές κοντά στο λιμάνι του Πειραιά

Σε μικρή απόσταση από το λιμάνι του Πειραιά και κοντά στο εμπορικό κέντρο υπάρχουν πολλά παλαιά κτίρια, στην πλειοψηφία τους πέτρινης κατασκευής, τα οποία ήταν κατά κύριο λόγο αποθήκες που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες του λιμανιού παλαιότερα ή βιοτεχνικοί χώροι που σήμερα στην πλειοψηφία τους δεν χρησιμοποιούνται. Οι χώροι αυτοί με τον κατάλληλο χειρισμό (εξέλιξη υποδομών, διευκόλυνση ιδιωτικών επενδύσεων) μπορούν να αξιοποιηθούν και να αποτελέσουν πόλο ανάπτυξης διάφορων πολιτιστικών δραστηριοτήτων (εκθεσιακοί χώροι, γκαλερί, εστιατόρια, χώροι αναψυχής). Η γενικότερη περιοχή σε συνδυασμό με το λιμάνι και το εμπορικό κέντρο του Πειραιά, μπορεί να εξελιχθεί σε έναν γενικότερο πόλο έλξης τόσο για τους Τουρίστες όσο και για πολίτες της περιοχής πρωτεύουσας.

- Χρήση του Λιμανιού ως διαμετακομιστικού και μεταφορτωτικού κέντρου (trans-shipment hub) ανατολικής μεσογείου.

Το λιμάνι του Πειραιά είναι ήδη ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης, κυρίως όσον αφορά την επιβατική κίνηση. Λαμβάνοντας υπόψη την στρατηγική γεωγραφική θέση του λιμανιού, το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις ήδη υπάρχουσες υποδομές, το Λιμάνι του Πειραιά πρέπει να εκμεταλλευτεί τις ευνοϊκές πολιτικοοικονομικές συνθήκες που υπάρχουν στην περιοχή και να εξελιχθεί σε διαμετακομιστικό και μεταφορτωτικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής εξυπηρετώντας τις αγορές της Ανατολικής Μεσογείου (Μαύρη Θάλασσα, Μέση Ανατολή, Αδριατική) και όχι μόνο.

- Επέκταση Μέσων Μαζικής Μεταφοράς Σταθερής Τροχιάς

Η εξυπηρέτηση των πολιτών με τα μέσα μαζικής μεταφοράς (MMM) στην ευρύτερη περιοχή των δήμων της Νομαρχίας Πειραιά στο λεκανοπέδιο δεν παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα. Παρόλα αυτά υπάρχει σε κάποιο βαθμό κυκλοφοριακό πρόβλημα το οποίο μπορεί εύκολα να αντιμετωπιστεί με την βελτίωση των MMM και τροπή των πολιτών προς αυτά. Σημαντικό ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια παίζουν τα MMM Σταθερής Τροχιάς τα οποία στην παρούσα στιγμή έχουν πολύ περιορισμένη παρουσία στην περιοχή. Υπάρχουν μελέτες για επέκταση της παρουσίας τόσο του Ηλεκτρικού (ή Μετρό) αλλά και του Τραμ στις περιοχές του Πειραιά. Αυτό θα αποτελέσει σημαντική υποδομή για την ευρύτερη περιοχή και είναι μία ευκαιρία η οποία δεν πρέπει να μείνει ανεκμετάλλευτη. Θα βελτιώσει σημαντικά την προσβασιμότητα και θα βοηθήσει τους πολίτες να αφήσουν τα αυτοκίνητα τους και να μετακινηθούν με MMM.

- Γαλάζιες Σημαίες

Οι ακτές της Νομαρχίας Πειραιά τεκμηριωμένα διαθέτουν καθαρά ύδατα κολύμβησης που συμμορφώνονται με τις σχετικές απαιτήσεις της κοινοτικής Νομοθεσίας. Παρόλα αυτά καμία ακτή της Νομαρχίας Πειραιά δεν έχει τιμηθεί με Γαλάζια Σημαία που έχει εξελιχθεί σε σήμα κατατεθέν οργανωμένης και καθαρής ακτής για θαλάσσιες δραστηριότητες αναψυχής. Η απονομή Γαλάζιας Σημαιοί σε όσο το δυνατό περισσότερες ακτές της Νομαρχίας Πειραιά πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα στο άμεσο μέλλον έτσι ώστε να προσελκυστούν τουρίστες και να γίνει κατάλληλη εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου των περιοχών της Νομαρχίας Πειραιά. Πρέπει να σημειωθεί ότι για την απονομή Γαλάζιας Σημαιοί σε κάποια ακτή, εκτός από κατάλληλα ύδατα κολύμβησης πρέπει να ικανοποιούνται και μια σειρά από άλλες απαιτήσεις (κυρίως θέματα οργανωτικής μορφής και προστασίας περιβάλλοντος) οι οποίες καταγράφονται λεπτομερώς σε άλλο κεφάλαιο του παρόντος.

- Εκμετάλλευση των εκτάσεων του ΟΛΠ

Ο Οργανισμός Λιμένος Πειραιά (ΟΛΠ) διαθέτει μεγάλο αριθμό εκτάσεως περίξ του λιμανιού του Πειραιά, οι οποίες στην πλειοψηφία τους μένουν ανεκμετάλλευτες. Πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα και να δοθούν κίνητρα έτσι ώστε να αξιοποιηθούν αυτές οι εκτάσεις. Στην ευρύτερη περιοχή δεν υπάρχουν πλέον διαθέσιμες προς αξιοποίηση ελεύθερες εκτάσεις και η αξιοποίηση τους θα προσφέρει μια αναπτυξιακή ανάσα στην ευρύτερη περιοχή υπηρετώντας συγχρόνως το κοινωνικό σύνολο με υποστηρικτικά έργα υποδομής (π.χ. χώροι στάθμευσης).

- Διοικητική εξάρτηση από την Περιφέρεια Αττικής

Η γεωγραφική (ηπειρωτικές και νησιωτικές περιοχές) και οικονομική (αγροτικές, ημιαστικές και αμειγώς αστικές περιοχές) ιδιομορφία της Νομαρχίας Πειραιά και το γεγονός ότι συμπεριλαμβάνεται στην Περιφέρεια Αττικής αποτελεί μία σημαντική ιδιαιτερότητα. Η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει συνολικά υψηλούς οικονομικούς δείκτες (ΑΕΠ > 70% του κοινοτικού μέσου όρου, ΕΕ-25), με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων από κοινοτικούς πόρους για όλες τις περιοχές της Περιφέρειας συμπεριλαμβανομένων και των περιοχών της Νομαρχίας Πειραιά. Το γεγονός αυτό αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για την εισροή κοινοτικών κονδυλίων που μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην ανάπτυξη της περιοχής.

Είναι ευκαιρία η Νομαρχία να εκμεταλλευτεί την ιδιαιτερότητα της, να εστιάσει στο γεγονός ότι πολλές περιοχές της Νομαρχίας (νησιωτικοί δήμοι, ευρύτερη περιοχή Τροιζηνίας, δυτικοί δήμοι της Νομαρχίας Πειραιά στην περιοχή πρωτεύουσας) δεν είναι σε αναπτυγμένες σε τέτοιο βαθμό ώστε να δικαιολογείται ο αποκλεισμός τους από τους κοινοτικούς πόρους και να επιδιώχθει η χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων στις περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προσδιορισμός Απειλών

- Κυκλοφοριακό πρόβλημα στις αστικές περιοχές

Το κυκλοφοριακό πρόβλημα που παρουσιάζεται στις αστικές περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά αποτελεί μια απειλή για την ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Τέτοιου είδους προβλήματα αποτρέπουν την επίσκεψη των συγκεκριμένων περιοχών τόσο από πολίτες της ευρύτερης περιοχής του λεκανοπεδίου αλλά και από τουρίστες. Το παραπάνω μπορεί να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη τόσο του εμπορικού κέντρου της περιοχής αλλά και του τουρισμού. Τρόποι αντιμετώπισης υπάρχουν πολλοί, μεταξύ των οποίων είναι η ενίσχυση των μέσων μαζικής μεταφοράς (π.χ. μέσα σταθερής τροχιάς) και η παροχή κινήτρων για μη χρήση ΙΧ αυτοκινήτων.

- Μετακίνηση από τον Πειραιά των ναυτιλιακών επιχειρήσεων

Ο Πειραιάς παραδοσιακά αποτελεί σημαντικότερο ναυτιλιακό κέντρο όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για τον ευρύτερο χώρο της Νότιο - Ανατολικής Μεσογείου. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί μετακίνηση σημαντικού αριθμού ναυτιλιακών επιχειρήσεων από τον Πειραιά προς άλλες περιοχές τόσο του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού. Αυτή η σταδιακή αποδυνάμωση του ναυτιλιακού δυναμικού της περιοχής αποτελεί εν δυνάμει απειλή όχι μόνο για λόγους ενδυνάμωσης της ανεργίας αλλά και γιατί διακινδυνεύονται οι δυνατότητες ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής λόγω της ύπαρξης στην περιοχή σημαντικού μεγέθους δορυφορικών δραστηριοτήτων οι οποίες με τη σειρά τους θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα.

- Υποβάθμιση περιοχών του Πειραιά

Εδώ και αρκετά χρόνια οι περιοχές των Δυτικών Δήμων της Νομαρχίας Πειραιά εντός Λεκανοπεδίου υφίστανται συνεχή υποβάθμιση. Το φαινόμενο ξεκίνησε από το χαμηλό κόστος των κατοικιών που οδήγησε οικογένειες με χαμηλό εισόδημα στο να εγκατασταθούν στην περιοχή αλλά και από τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας στον ευρύτερο ναυπηγοεπισκευαστικό χώρο και άλλες βιομηχανίες και βιοτεχνίες της περιοχής. Τελευταία παρατηρείται ένταση του φαινομένου κυρίως λόγω της σταδιακής αποβιομηχάνισης της περιοχής και της αύξησης της ανεργίας.

- Συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ΙΧ αυτοκινήτων

Η παρατηρούμενη αύξηση των ΙΧ αυτοκινήτων αποτελεί μια εν δυνάμει απειλή κυρίως για τις εντός Λεκανοπεδίου περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά όπου υπάρχει και κυκλοφοριακό πρόβλημα. Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ΙΧ αυτοκινήτων θα εντείνει το κυκλοφοριακό πρόβλημα με όλα τα επακόλουθα που σημειώνονται στη σχετική παράγραφο.

- Υπεράντληση της υδροφόρου λεκάνης Τροιζηνίας

Η υφιστάμενη κατάσταση της υδροφόρου λεκάνης της Τροιζηνίας είναι προβληματική. Η υπεράντληση υπογείων υδάτων, κυρίως για αγροτική χρήση, έχει οδηγήσει τον υδροφόρο ορίζοντα σε οριακό σημείο και στα πρόθυρα της υφαλμύρωσης. Αυτό αποτελεί σημαντική απειλή διότι κινδυνεύει το σύνολο της οικονομίας της ευρύτερης περιοχής, η οποία βασίζεται στις αγροτικές δραστηριότητες που θα πληγούν ανεπανόρθωτα από την υφαλμύρωση του υδροφόρου ορίζοντα που σταδιακά θα καταστήσει το νερό ακατάλληλο για χρήση.

- Υπερχρήση λιπασμάτων για αγροτικούς σκοπούς

Παρόμοια απειλή με αυτή της υπεράντλησης της υδροφόρου λεκάνης Τροιζηνίας αποτελεί και η υπερχρήση λιπασμάτων τα οποία καταλήγουν στην υδροφόρο λεκάνη και επιβαρύνουν το υπόγειο νερό υποβαθμίζοντας τη χημική του σύσταση. Υπάρχει ορατός κίνδυνος η υποβάθμιση της χημικής σύστασης του υπόγειου νερού να οδηγήσει τελικά στο να το καταστήσει ακατάλληλο για χρήση είτε ως πόσιμο είτε για αγροτική χρήση με όλα τα αρνητικά επακόλουθα.

- Διαχείριση αποβλήτων στους δήμους εκτός λεκανοπεδίου

Μια σημαντική απειλή για το περιβάλλον αποτελεί η διαχείριση των αποβλήτων (είτε στερεών είτε υγρών). Στις περισσότερες περιοχές εκτός λεκανοπεδίου Αττικής δεν υπάρχουν κατάλληλα οργανωμένες υποδομές

διαχείρισης αποβλήτων, γεγονός που εκτός από την αισθητική υποβάθμιση συγκεκριμένων περιοχών αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για το φυσικό περιβάλλον, τόσο όσον αφορά το υπόγειο νερό, όσο και τα νερά κολύμβησης.

- Τάση μείωσης της επιχειρηματικότητας

Η τάση μείωση της επιχειρηματικότητας (συνεχώς αυξανόμενη παύση επιχειρήσεων και βιομηχανιών και μείωση του ρυθμού έναρξης νέων) αποτελεί μία εν δυνάμει απειλή, ειδικότερα για τις περιοχές της Νομαρχίας Πειραιά που βρίσκονται εντός Λεκανοπεδίου Αττικής. Επακόλουθο πρόβλημα θα είναι η αύξηση της ανεργίας, που δεν είναι επιθυμητή και δημιουργήσει νέα προβλήματα.

- Εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων στη Νήσο Ψυττάλεια

Οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων στη Νήσο Ψυττάλεια αποτελούν σημαντικό έργο υποδομής για όλο το Λεκανοπέδιο Αττικής. Ο μεγάλος φόρτος λυμάτων που καλείται να επεξεργαστεί η συνολική εγκατάσταση είναι μία σημαντική απειλή για την ευρύτερη περιοχή. Έχει παρατηρηθεί εκτεταμένη δυσοσμία στις γύρω περιοχές και σημαντική αισθητική υποβάθμιση. Πρόσφατα η Νομαρχία ανακάλεσε την άδεια λειτουργίας της εγκατάστασης και έχει ξεκινήσει διαμάχη με την ΕΥΔΑΠ για να βρεθεί μια λύση έτσι ώστε και η εγκατάσταση να λειτουργεί αλλά και οι γειτονικοί δήμοι του Πειραιά να μην υφίστανται αισθητική υποβάθμιση.

Ο ελλιπής διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων και η μη σαφώς καθορισμένη ιεραρχική σχέση ανάμεσα στην Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτης βαθμίδας, επιδρά στην χάραξη πολιτικής σε γενικότερα θέματα αλλά και στα ζητήματα Αναπτυξιακού σχεδιασμού σε επίπεδο Νομαρχίας.

Οι Δήμοι αποτελούν ουσιαστικά ξεχωριστές διοικητικές οντότητες με δυνατότητα να προβαίνουν σε ενέργειες με αναπτυξιακό χαρακτήρα. Το πλαίσιο χρηματοδότησης δίνει την δυνατότητα σε κάθε Ο.Τ.Α να ζητήσει χρηματοδότηση για έργα ή μελέτες οι οποίες χωρικά εντάσσονται στα διοικητικά όρια του. Εφόσον όμως υπάρχει επικάλυψη διοικητικών ορίων, όλες οι δράσεις σε επίπεδο Δήμου αυτόματα αναφέρονται και σε επίπεδο Νομαρχίας. Το αντίστροφο δεν ισχύει πάντα και τα οφέλη από αναπτυξιακές δράσεις της Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης δεν αντανακλούν με τον ίδιο βαθμό σε όλους τους Δήμους.

Ζητούμενο πρέπει να είναι ο συντονισμένος σχεδιασμός των δράσεων ανάμεσα στην Ν.Α και στους Ο.Τ.Α έτσι ώστε να ικανοποιείται και σε επίπεδο Νομαρχίας το αίτημα για Ισόρροπη Ανάπτυξη.

Στην διάρκεια του σχεδιασμού των ενεργειών και δράσεων ανάπτυξης από την Ν.Α, πρέπει η πεποίθηση για την αξία της ισόρροπης ανάπτυξης να υπερισχύει των πιέσεων με σκοπό την ευνοϊκή χρηματοδότηση ορισμένων Ο.Τ.Α εις βάρος κάποιων άλλων. Ανισομερής μπορεί να είναι η κατανομή της χρηματοδότησης σε επίπεδο Νομαρχίας μόνο όταν εξυπηρετεί την εξάλειψη ανισοτήτων, οι οποίες στα πλαίσια ενός αναπτυξιακού σχεδιασμού αναδεικνύονται και προβάλλονται.

Εκτός από τους Ο.Τ.Α επίδραση στην χάραξη αναπτυξιακής πολιτικής μπορεί να έχουν και οικονομικοί φορείς, κοινωνικές ομάδες, επαγγελματικές συντεχνίες κ.α. όταν τα ζητήματα είναι σε επίπεδο Νομαρχίας δηλαδή είναι ευρύτερης σημασίας. Οι παράγοντες αυτοί μπορεί να επιδράσουν θετικά αναδεικνύοντας προβλήματα αλλά και ενεργοποιώντας δυνατότητες χρηματοδότησης οι οποίες απαιτούν την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα. Το τελευταίο γεγονός αποτελεί μέρος της οικονομικής επικαιρότητας με τον Αναπτυξιακό Νόμο και το Σχέδιο Θησέας. Με βάση το πρώτο δίδονται οικονομικές ενισχύσεις σε επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων με σκοπό την ενδυνάμωση της ισόρροπης ανάπτυξης ενώ με βάση το δεύτερο δίδεται η δυνατότητα στην τοπική αυτοδιοίκηση αυτοχρηματοδότησης έργων με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα.

Οι παραπάνω συσχετισμοί και αλληλεπιδράσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι για την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων ανάπτυξης απαιτείται σχεδιασμός και ο συνεχής έλεγχος και συντονισμός των ενεργειών που πηγάζουν από όλα τα διοικητικά σχήματα και φορείς μίας Νομαρχίας.

Πίνακας 11. Χρηματοδοτήσεις έργων περιφέρειας από το ΠΔΕ για τα έτη 1999, 2000 και 2001.

	1999	2000	2001	Μεταβολές	
	Πληρωμές	Εκτιμήσεις πρ/σεων	Προϋπ/σμός	2000/99	2001/00
Χρηματοδοτήσεις έργων ΟΤΑ από εθνικούς πόρους (ΣΑΤΑ)	120.064	156.000	150.000	29,9	-3,8
Χρηματοδοτήσεις έργων ΝΑ από εθνικούς πόρους (ΣΑΝΑ)	21.570	-	-	-	-
Χρηματοδοτήσεις έργων ΝΑ με κοινοτική συμμετοχή (ΣΑΝΑ/2)	104.352	102.205	160.000	-2,1	56,5
Χρηματοδοτήσεις έργων περιφερειών με κοινοτική συμμετοχή (ΣΑ-ΕΠ/2)	55.813	153.182	180.000	174,5	17,5
Σύνολο	301.799	411.387	490.000	36,3	19,1

Πηγή: ΥΠΕΘΟ

ΜΕΡΟΣ Γ

Ταυτότητα έρευνας – Συμπεράσματα

Η έρευνα διεξήχθη σε φορείς του Νομού Πειραιά. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η ανάδειξη της υφιστάμενης κατάστασης αναφορικά με το επίπεδο ανάπτυξης του τουρισμού των προβλημάτων και των ευκαιριών που εμφανίζονται στον Νομό. Η έρευνα διεξήχθη από τις 19 Οκτωβρίου έως τις 25 του ίδιου μήνα με την μορφή ερωτηματολογίου και τον οποίο στάλθηκε με fax στους εξής φορείς:

- Δήμος Πειραιά
- Δήμος Νικαίας
- Δήμος Ρέντη
- Δήμος Δραπετσώνας
- Δήμος Κορυδαλλού
- Δήμος Κερατσινίου
- Δήμος Αίγινας
- Δήμος Πόρου
- Δήμος Ύδρας
- Ε.Ο.Τ.

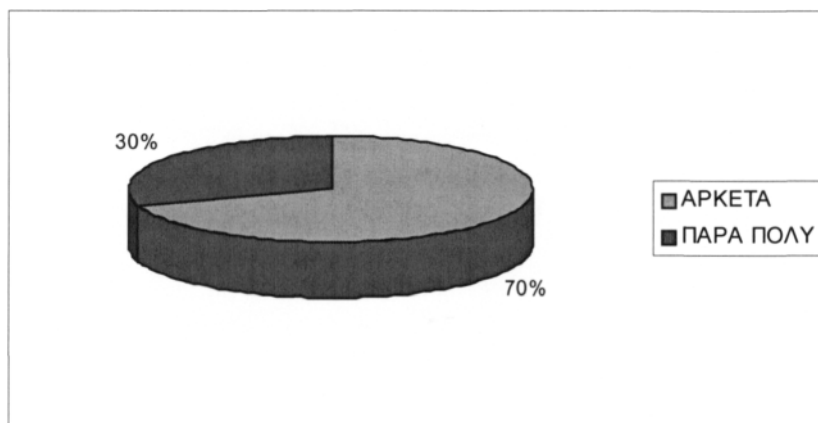
Η συνεργασία με τους φορείς αυτούς ήταν αρκετά καλή, δεδομένου ότι το πρόγραμμά τους ήταν αρκετά επιβαρημένο λόγω των πρόσφατων Δημοτικών εκλογών

1.1 Ανάλυση των αποτελεσμάτων

Ερώτηση 1) Θεωρείτε πως υπάρχουν προοπτικές ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος στο Νομό Πειραιά;

Ύστερα από έρευνα που έκανα σε δέκα φορείς τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή της Νομαρχίας Πειραιά, τα αποτελέσματα της παραπάνω ερώτησης είναι τα εξής:

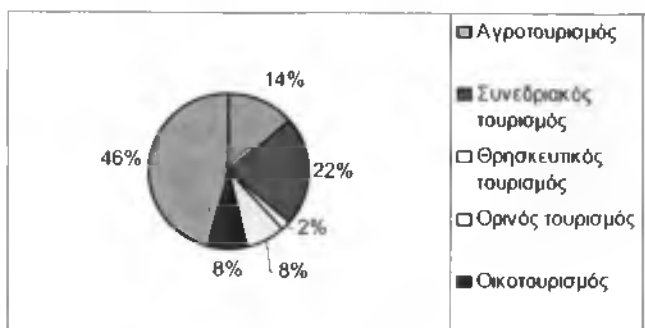
- Οι δήμοι Πειραιά, Δραπετσώνας, Κερατσινίου, Αίγινας, Πόρου, Ύδρας και ο Ε.Ο.Τ. απάντησαν **πέρα πολύ** και ανήκουν στο **70%** των απαντήσεων.
- Οι δήμοι Νίκαιας, Ρέντη και Κορυδαλλού απάντησαν **αρκετά** και ανήκουν στο **30%** των απαντήσεων

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΛΕΔΙΟΥ

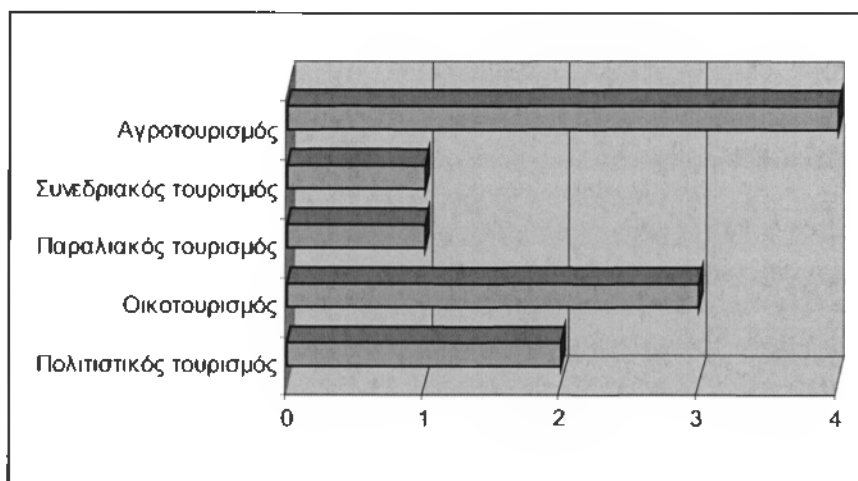
Ερώτηση 2) Σε ποιους τομείς του τουρισμού εκτιμάτε ότι παρουσιάζεται ικανοποιητική ανάπτυξη;

Ύστερα από έρευνα που διεξήχθη στους δέκα προαναφερόμενους φορείς στην περιοχή της Νομαρχίας Πειραιά, τα αποτελέσματα της παραπάνω ερώτησης είναι τα εξής:

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 3)Υπάρχουν κάποιοι τομείς που θεωρείτε ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί ανάλογα;

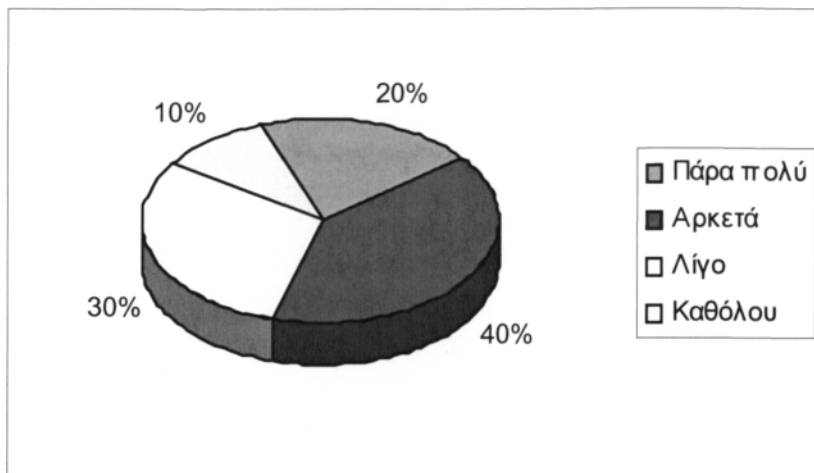

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 4)Είστε ικανοποιημένος από της έως τώρα τουριστική ανάπτυξη του νομού μας;

Τα αποτελέσματα στην παραπάνω ερώτηση παρουσιάζονται είναι τα εξής:

- Οι δήμοι Πόρου και Ύδρας απάντησαν **πάρα πολύ** με ποσοστό **20%**
- Οι δήμοι Αίγινας, Πειραιά, Ρέντη και ο Ε.Ο.Τ. απαντήσαν **αρκετά** και ανηκουν στο **40%**
- Οι δήμοι Κορυδαλλού, Νίκαιας και Κερατσινίου απάντησαν **λίγο** με ποσοστό **30%**
- Μόνο ο δήμος Δραπετσώνας απάντησε **καθόλου** με ποσοστό **10%**

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

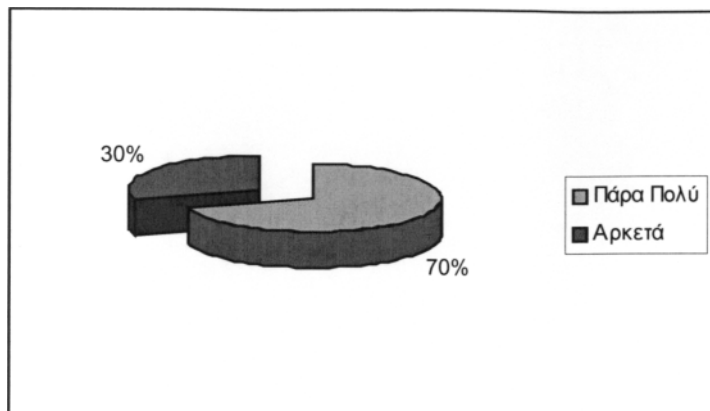
Ερώτηση 5α) Μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων ή κοινοτικών πρωτοβουλιών έχουν ενισχυθεί δράσεις που συμβάλλουν στην Τουριστική Ανάπτυξη;

Οι απαντήσεις που έλαβα στη παραπάνω ερώτηση αναλύονται ως εξής:

Οι δήμοι Πειραιά, Αίγινας, Πόρου, Ύδρας, Ρέντη, Κορυδαλλού, και ο Ε.Ο.Τ. απάντησαν **πάρα πολύ** με ποσοστό **70%**.

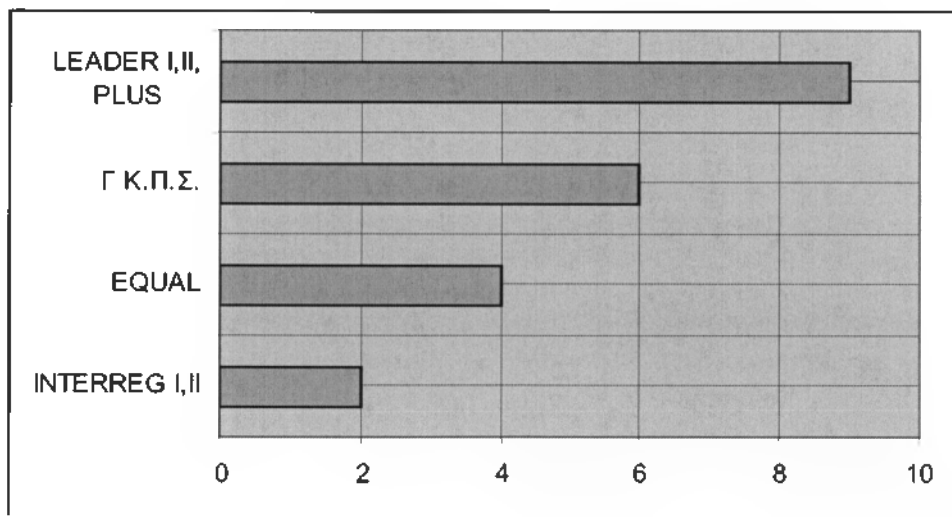
Οι δήμοι Νίκαιας, Κερατσινίου και Δραπετσώνας απάντησαν **αρκετά** με ποσοστό **30%**.

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 5β) Αν ναι με ποιούς τρόπους;

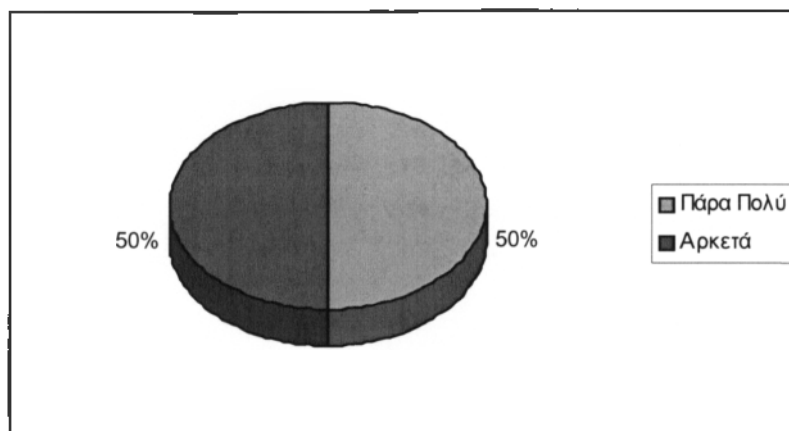

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 6) Πιστεύετε ότι η στροφή στον εναλλακτικό τουρισμό προωθεί την τοπική ανάπτυξη;

Οι απαντήσεις στην παραπάνω ερώτηση είναι οι εξής:

- Οι δήμοι Πειραιά, Αίγινας, Πόρου, Ύδρας και ο Ε.Ο.Τ. απάντησαν **πάρα πολύ** δίνοντας το **50%**
- Οι δήμοι Δραπετσώνας, Κερατσινίου, Νίκαιας, Ρέντη και Κορυδαλλού απάντησαν **αρκετά** δίνοντας το **50%**

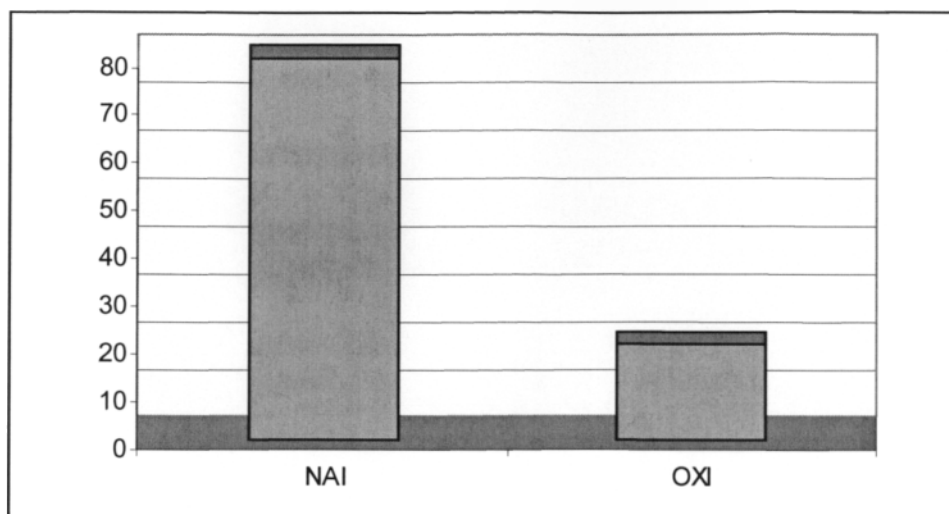
ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 7α) Γνωρίζετε αν έχουν υλοποιηθεί κάποιες δομές εναλλακτικών μορφών στον νομό μας;

Οι απαντήσεις είναι οι εξής:

- Οι δήμοι Πειραιά, Αίγινας, Πόρου, Ύδρας, Δραπετσώνας, Νίκαιας, Κορυδαλλού και ο Ε.Ο.Τ. απάντησαν **ΝΑΙ** δίνοντας το ποσοστό **80%**

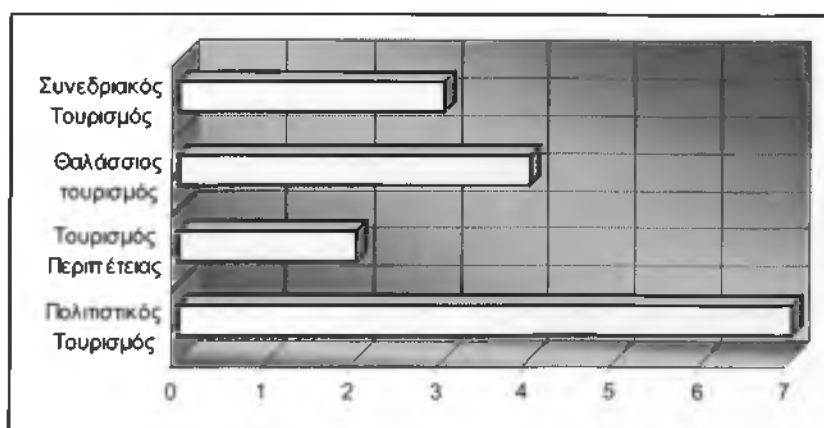
- Οι δήμοι Ρέντη και Κερατσινίου απάντησαν **ΟΧΙ** δίνοντας το ποσοστό **20%**

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 7β) Αν ναι ποιες είναι αυτές;

Οι απαντήσεις στην παραπάνω ερώτηση, παρουσιάζονται στο διάγραμμα που ακολουθεί:

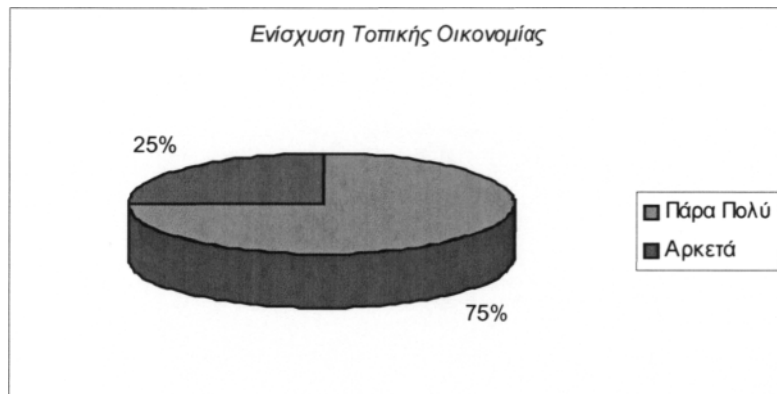

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

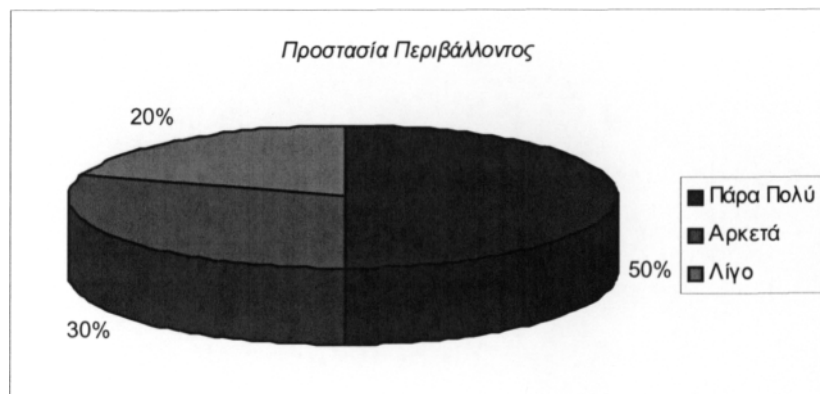
Ερώτηση 8) Αξιολογήστε τα παρακάτω κριτήρια γύρω από τα οποία θα πρέπει να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής της Ν. Πειραιά

Τα κριτήρια τα οποία είχα παραθέσει ήταν η Ενίσχυση της Τοπικής Οικονομίας, Προστασία του Περιβάλλοντος, Σωστή Απορρόφηση των Κοινοτικών Πόρων, Διατήρηση των Πολιτιστικών Παραδόσεων.

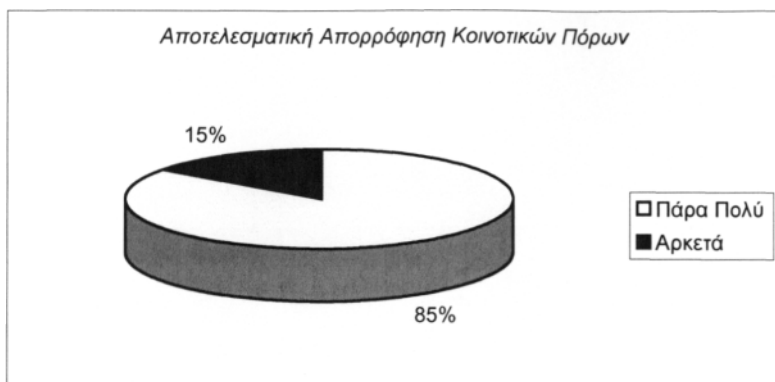
Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται ξεχωριστά στα παρακάτω διαγράμματα

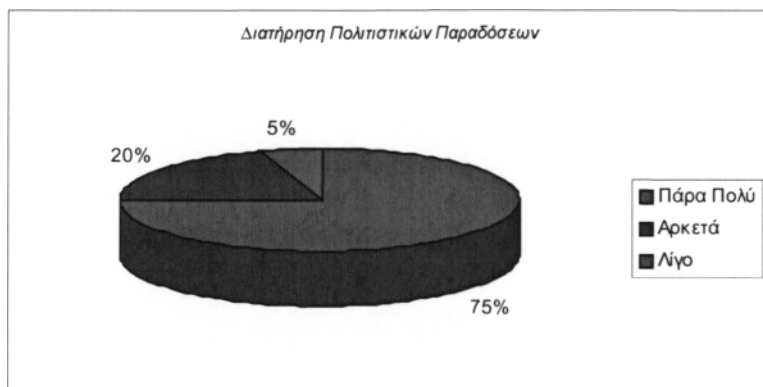
ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

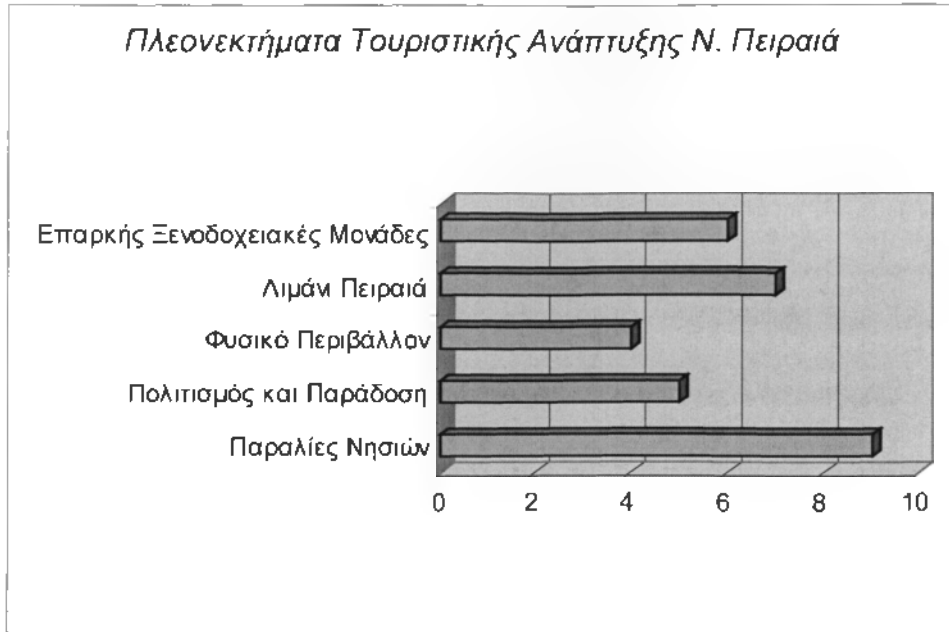
ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 9) Πως θα ιεραρχούσατε τα πέντε βασικότερα πλεονεκτήματα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής της Ν. Πειραιά;

Τα αποτελέσματα της παραπάνω ερώτησης παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Ερώτηση 10) Πως θα ιεραρχούσατε τα πέντε βασικότερα προβλήματα τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής της Ν. Πειραιά;

Το σύνολο των απαντήσεων παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα

ΠΗΓΗ : ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Συμπεράσματα Έρευνας

Παρατηρώντας τις απαντήσεις που δόθηκαν, καταδεικνύεται για μια ακόμη φορά η διαφορετικότητα μεταξύ των περιοχών εντός του λεκανοπεδίου με τις υπόλοιπες της Ν. Πειραιά

Αναλυτικά τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

- Στην Ν. Πειραιά παρατηρούνται προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης και ειδικότερα στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως ο παραλιακός και ο συνεδριακός τουρισμός ενώ συγχρόνως ιδιαίτερη ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας χρειάζεται ο αγροτουρισμός και ο οικοτουρισμός.
- Τα Ευρωπαϊκά προγράμματα έχουν συμβάλει αρκετά στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής της Ν. Πειραιά και ειδικά το Leader Plus I,II και το Γ' Κ.Π.Σ.
- Ο βαθμός ικανοποίησης της τουριστικής ανάπτυξης του νομού είναι ανάλογος των τουριστικών δυνατοτήτων κάθε περιοχής. Τα νησιά και οι παραθαλάσσιες περιοχές εκμεταλλεύονται και αξιοποιούν το τουριστικό προϊόν , σε αντίθεση με τις υπόλοιπες κεντρικές περιοχές οι οποίες δεν γνωρίζουν ιδιαίτερη τουριστική ανάπτυξη.
- Η σωστή απορρόφηση των κοινωνικών πόρων σε συνδιασμό με τις δημόσιες ή και ιδιωτικές πρωτοβουλίες ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας, η διατήρηση των πολιτιστικών παραδόσεων, και η προστασία του περιβαλλοντος, είναι τα βασικότερα κριτήρια γύρω από τα οποία πρέπει να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της Ν. Πειραιά.

Γενικά Συμπεράσματα – Προτάσεις Εργασίας

Συνοψίζοντας όλα τα στοιχεία της εργασίας παρατηρείται για μια ακόμα φορά η πολυπρόσωπη διάσταση της Νομαρχίας Πειραιά.

Είναι φανερό ότι στα νησιά και στις παραθαλάσσιες περιοχές έχει επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη, παραμελώντας ίσως τις πόλεις που βρίσκονται μέσα στο λεκανοπέδιο.

Βέβαια υπάρχουν και τομείς, όπως τα πολιτιστικά, όπου δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι έχουν γίνει μεγάλα βήματα ανάπτυξης στις μη παραθαλάσσιες περιοχές.

Για τον λόγο ότι η Νομαρχία Πειραιά διαθέτει πολύπλευρη προσωπικότητα, είναι αναγκαία η χάραξη σωστού και αποδοτικού σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης από τους υπεύθυνους φορείς, ξεχωριστά για κάθε περιοχή, βάση των αδυναμιών και των δυνατοτήτων τους.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση οφείλει να επικεντρωθεί σε αναζήτηση λύσεων για βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει, αναβαθμίζοντας συγχρόνως τις ήδη υπάρχουσες υποδομές. Τα βασικότερα προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν είναι:

- Η ελλιπής χρηματοδότηση η οποία ευθύνεται για την κακή τουριστική ανάπτυξη κάποιων περιοχών, κυρίως εντός λεκανοπεδίου.
- Η χρηματική εκμετάλλευση του τουριστικού προϊόντος από πολλούς επιτήδειους, οι οποίοι αισχροκερδούν ανενόχλητοι σε όλες τις τουριστικές περιοχές.
- Η συχνότητα δρομολογίων των караβιών είναι από τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά του νομού.
- Το κακό οδικό δίκτυο κυρίως των περιοχών του λεκανοπεδίου είναι ένα μεγάλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο νομός. Το λιμάνι του Πειραιά το οποίο εξυπηρετεί χιλιάδες κόσμο καθημερινά, ασφυκτίζει με αποτέλεσμα το πρόβλημα να είναι εντονότερο τις ώρες αιχμής.
- Η ελλιπής διαφήμιση του τουριστικού προϊόντος και η προώθηση των θετικών στοιχείων του νομού, ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα.

Προτάσεις

- Σε πολλές νησιώτικες περιοχές κάθε χρόνο γίνονται εκδηλώσεις αναβίωσης παραδοσιακών γεγονότων. Η διαφημιστική προβολή μπορεί να συμβάλλει στην γνωστοποίηση των εκδηλώσεων αυτών
- Τα "Ποσειδώνια" που είναι η μεγαλύτερη ναυτιλιακή έκθεση στον κόσμο, από το 1976 και κάθε δυο χρόνια γίνετε στον Πειραιά. Φέτος διοργανώθηκαν στο Ανατολικό Αεροδρόμιο λόγο του ότι ο νέος χώρος είναι κατά 30% μεγαλύτερος από αυτόν του Ο.Λ.Π. όπου γινόταν κάθε χρόνο. Τα "Ποσειδώνια" πρέπει να επιστρέψουν στον Πειραιά, στον φυσικό τους χώρο, και πρέπει να επισπευτούν εργασίες για να φτιαχτεί νέος χώρος, ώστε το 2008 να φιλοξενηθούν και πάλι στο πρώτο λιμάνι της χώρας.
- Είναι αναγκαίος ο συνεχής έλεγχος για την εξάλειψη του φαινομένου της εσχροκέρδιας και προστασία του τουριστικού προϊόντος
- Η περιοχή της Δραπετσώνας έχει χαρακτηριστεί αναπτυσσόμενη και υπάρχει μεγάλη έκταση η οποία εδώ και πολλά χρόνια είναι ανεκμετάλλευτη. Σε συνδυασμό με την βελτίωση του οδικού δικτύου στην περιοχή του Σχιστού, είναι η κατάλληλη στιγμή να γίνουν δημόσιες ή και ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την εκμετάλλευση του χώρου και την τουριστική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.
- Πρέπει να γίνει αυστηρός σχεδιασμός τοπικής ανάπτυξης της περιοχής ώστε να χρηματοδοτούνται σωστά όλες οι περιοχές
- Τα δρομολόγια των πλοίων προς τα νησιά του Σαρωνικού, πρέπει να γίνουν συχνότερα ώστε να εξυπηρετούνται οι ταξιδιώτες περισσότερες ώρες
- Η βελτίωση του οδικού δικτύου πρέπει να γίνει άμεσα και αποτελεσματικά, διότι το κυκλοφοριακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Νομαρχία Πειραιά είναι μεγάλο και διαρκώς διογκώνεται
- Συνεχής εκπαίδευση και δημιουργία νέων επαγγελματιών στον τουριστικό τομέα.
- Αξιοποίηση φυσικών πολιτιστικών και παραγωγικών πόρων για την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας.
- Ανάπτυξη περιβαλλοντικών υποδομών

- Βελτίωση συγκοινωνιακών υποδομών

Βιβλιογραφία

- Ν. Ηγουμενάκης <<Τουριστική Οικονομία τόμος Α>>, Εκδόσεις INTERBOOKS, Αθήνα 1997
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.)
- www.pireasnet.gr.
- www.aegina.gr/
- www.keratsini.gr/
- www.korydallos.gr/
- www.fishfinder.gr/
- www.methana.gr/
- www.poros.com.gr/
- www.salamina.gr/
- www.hydra.com.gr/
- www.agistri.gr/
- www.antikythera.8m.com/
- www.minenv.gr
- www.olp.gr
- www.nomarhiapeiraia.gr
- www.eot.gr
- www.mintour.gr
- www.economist.gr
- www.gnto.gr
- www.ste.edu.gr
- www.etasa.gr,
- www.agrotour.gr

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

1) Θεωρείτε πως υπάρχουν προοπτικές αξιόλογης ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος στην περιοχή της Ν. Πειραιά;

Πάρα Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου	Δεν Γνωρίζω/ Δεν Απαντώ
☐	☐	☐	☐	☐

2) Σε ποιους τομείς του τουρισμού εκτιμάτε ότι παρουσιάζεται ικανοποιητική ανάπτυξη ;

1.....
 2.....
 3.....
 4.....
 5.....

3) Υπάρχουν κάποιοι τομείς που θεωρείτε ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί ανάλογα;

1.....
 2.....
 3.....
 4.....
 5.....

4) Είστε ικανοποιημένος από την τουριστική ανάπτυξη του νομού μας;

Πάρα Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου	Δεν Γνωρίζω/ Δεν Απαντώ
☐	☐	☐	☐	☐

5α) Μεσώ των ευρωπαϊκών προγραμμάτων ή κοινοτικών πρωτοβουλιών έχουν ενισχυθεί δράσεις που συμβάλλουν στην Τουριστική Ανάπτυξη;

Πάρα Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου	Δεν Γνωρίζω/ Δεν Απαντώ
☐	☐	☐	☐	☐

5β) Αν ναι με ποιους τρόπους

1.....
 2.....
 3.....

6) Πιστεύετε ότι η στροφή προς τον εναλλακτικό τουρισμό προωθεί την τοπική ανάπτυξη;

Ναι Όχι

7α) Γνωρίζετε αν έχουν υλοποιηθεί κάποιες δομές εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον νομό μας;

Ναι

Όχι

7β) Αν ναι ποιες είναι αυτές;

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

8) Αξιολογήστε τα βασικότερα κριτήρια γύρω από τα οποία θα πρέπει να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής

	Πάρα Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας				
Προστασία Περιβάλλοντος				
Σωστή Απορρόφηση Κοινωνικών Πόρων				
Διατήρηση Πολιτιστικών Παραδόσεων				
Άλλο				

9) Πως θα ιεραρχούσατε τα πέντε βασικότερα πλεονεκτήματα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

10) Πως θα ιεραρχούσατε τα πέντε βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....